

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İMAN VE KÜFÜR

Abdulkadir bin Abdulaziz

www.davetvecihad.com

İMAN VE KÜFÜR

Abdulkadir Bin Abdulaziz

www.davetvecihad.com

D a v e t S e r i s i
İ k i n c i A d ı m
1. Kitap

İrtibat Adreslerimiz

davetvecihad@gawab.com

davetvecihad@maktoob.com

elhadid@gawab.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

KİTAP HAKKINDA BİR AÇIKLAMA

Şüphesiz ki hamd Allah'a aittir. Allahu Teala'nın salat ve selamı son peygamber olan Muhammed'in, onun âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Bu kitap, Şeyh Abdulkadir bin Abdulaziz'e ait olan "El-Câmi' Fi Talebi İlmi'sh-Şerif" isimli eserin sadece bir bölümüdür. El-Câmi' oldukça geniş bir şekilde ilim, ilim tahsili, iman ve küfür konuları ile ilgili olarak hazırlanmıştır. Daha önce kitabın bir kısmı, bazı kardeşlerimiz tarafından tercüme edilmiş ve "İman ve Küfür Hükümleri" ismiyle yayınlanmıştı. Biz konuların daha kolay anlaşılması açısından, kitabı kısımlara ayırdık ve tekrar gibi algılabilen bazı bölümleri çıkardık. Böyle bir yöntemi tercih etmemizdeki amacımız ise; konuları daha akıcı bir hale getirip anlamayı kolaylaştırmaktır. Dileriz ki Rabbimiz bu kararımızı isabetli eylesin.

Bundan önce yayına hazırladığımız kitaplarda genel olarak Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın menheci ve bu menhecin önemi üzerinde durmaya çalıştık. Allahu Teala'nın izni ile, "İkinci Adım" olarak isimlendirdiğimiz bu seride ise biraz daha tafsilata inmeye gayret edeceğiz. Şüphesiz hicret ve cihad da dahil olmak üzere dinin meselelerinin temelini "İman" ve "Küfür" kavramlarının tanımı oluşturmaktadır. Bugün ve geçmişte müslümanlar arasında olan ihtilaf ve çekişmelere bakıldığında, bu ihtilaf ve çekişmelerin temelini, genellikle bu iki kavram hakkında yapılan farklı tanımlar olduğu görülecektir. Bu iki kavramın tanımı konusunda ihtilafa düşmek gerek şer'i ve gerekse de şer'i siyaset açısından birçok hatalara malolmuştur. Şüphesiz birçok meselede olduğu gibi bu kavramlarda da ifrat ve tefrite kaçan akımlar vardır. Bununla birlikte orta bir yolda bulunanlar da mevcuttur. Hiçbir zaman, ifrat ve tefrite yönelen akımların olması, bu meselenin ihmal edilmesine ve özellikle de bu mesele hakkında gereken ilmin tahsil edilmesine mani değildir. Dinin en önemli meselelerinden olan iman ve küfür konuları hakkında gereken ilmi tahsil etmek caiz değildir. Çünkü aynen namaz ve oruç gibi, iman ve küfür de bu dinin hükümlerindendir ve bir müslümanın öncelikle tahsil etmesi gereken konular arasındadır. İslam dininde belirlenmiş olan gerek ferdi ve gerekse toplumsal birçok hüküm bu iki kavram ile direkt bağlantılıdır. Dolayısıyla bu iki kavram hakkında gereken ilme sahip olmamak, müslümanı gerek ferdi ve gerekse de toplumsal birçok meselede Allahu Teala'nın razı olmadığı işlere sevk edebilir.

Bugün İslam ümmetine bakıldığında bu iki kavrama önem vermemenin nelere malolduğu açıkça görülmektedir. Bu nedendir ki küfür ehli öncelikle bu iki kavramı müslümanların gündeminden uzaklaştırmıştır. Hatta maalesef öyle bir merhaleye gelinmiştir ki müslümanların bizzat kendileri bu kavramlar üzerinde durmanın gereksiz ve zararlı dahi olduğunu iddia etmeye başla-

mişlardır. Halbuki başta da belirttiğimiz gibi nikah, ticaret, imamet, hicret ve cihad konuları da dahil olmak üzere birçok şer'i mesele bu iki kavrama direk bağlıdır. Kafir ve mümin ayrımı yapılmadan birçok şer'i hükmün Allah ve Rasulü'nün rızasına uygun olarak yerine getirilmesinin imkanı bulunmamaktadır. Bu iki kavram hakkında cahil olmak, birçok şer'i hükmü Allah ve Rasulü'nün hudutlarını koruyamamaksızın gözü kapalı bir şekilde yerine getirmeye sebep olur. Bu ise hevalara göre hareket etmenin en büyük tetikleyicisidir. Bu nedenle müslümanların ve özellikle de dinin zirvesi olan cihad ameli konusunda azimli olanların bu iki kavramı öncelikle iyi anlamaları ve uygulayabilmeleri gerekir. Allahu Teala'nın izni ile bunun birçok faydaları bulunmaktadır. Bu faydaların belki de en güzeli Allahu Teala'nın yardımını ve müslümanların saflarının birbirine kenetlenmesi ve Allah'ın razı olmadığı birçok fitneden ayrışmasıdır.

Şüphesiz hidayet Allah'tandır. Kullar üzerine vacip olan ise iman edip, salih amel işlemek ve bir de hakkı ve sabrı tavsiye etmektir. Kurtuluşa erenler bunlardır. Bizler de kardeşlerimize hakkı tavsiye etme kabilinden olarak bu ilme önem vermelerini nasihat ediyoruz ve onlara bu çalışmaya önem vermelerini öneriyoruz. Şüphesiz başarı Allahu Teala'dandır.

www.davetvecihad.com

İMAN VE KÜFÜR KONULARININ ÖNEMİ

Şüphesiz ki hamd Allah'a aittir. O'ndan yardım diler ve O'na istiğfar ederiz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allahu Teala kime hidayet ederse onu saptıracak ve kimi de saptırırsa ona hidayet edecek yoktur. Allah'tan başka ilah olmadığına, tek olup ortağının bulunmadığına, Muhammed'in *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* O'nun kulu ve Rasulü olduğuna şehadet ederim.

“Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin.”¹

“Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadınlar meydana getiren Rabbinizden sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabasının haklarına riayetsizlikten de sakının. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir.”²

¹ 3 Ali İmran/102

² 4 Nisa/1

“Ey iman edenler! Allah'tan sakının, dürüst söz söyleyin de Allah işlerinizi kendinize yararlı kılsın ve günahlarınızı size bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasulü'ne itaat ederse, şüphesiz büyük bir kurtuluşa ermiş olur.”¹

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurur: **“Ameller ancak niyetlerledir. Herkes niyetinin karşılığını alır. Kim Allah'a ve Rasulü'ne hicret ediyorsa, hicreti onlara olur. Ama kim bir dünyalık elde etmek veya bir kadınla evlenmek için hicret ediyorsa, onun hicreti onadır.”²**

İman ve küfür konuları tüm din konularının en önemlileridir dersek, bu konularla ilgili dünyevî ve uhrevî hükümlerin çokluğu nedeniyle, mübalağa etmiş olmayız. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurur:

“Kötülükleri kazananlar, yoksa onları, iman edip salih amellerde bulunanlar gibi kılacağımızı, hayat ve ölümlerinin bir olacağını mı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar.”³

Ahirette, varlıkların sonunun cennet ya da cehennem olması, iman ve küfre dayanır. Dünyada ise, bu konuyla ilgili hükümler pek çoktur. Bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Şer’î Siyasetle İlgili İşlerde:

Yani, herhangi bir ülkede idareciler ve mevcut yönetim sisteminin durumuyla ilgili konularda. Çünkü bunlarla alakalı iman ve küfür hükümleri, Müslümanların sadece bir kısmının değil, genelinin üzerindeki etkileri açısından son derece önemlidir. Zira Allahu Teala, Müslüman yöneticiye itaat ve yardımı Müslümanlar üzerine vacip kılmış, buna karşın kafir yöneticiye itaat ve

¹ 33 Ahzab/70-71

² Buhari ve Müslim

³ 45 Casiye/21

yardımlı haram kılmıştır. Yöneticinin kafir olması durumunda, bu kimseyi görevinden indirmek vaciptir. Bu nedenle alimler, “Hakim olan yöneticinin durumunu bilmek her Müslümana vaciptir” demişlerdir.¹

2. Velayetle İlgili Bazı Hükümler:

Kafirin mü'mine velayeti birçok yönden batıldır. Kafirlerin, Müslümanlara vali, hakim yahut kâdı olması caiz değildir. Aynı şekilde, bir kafir Namaz için imam olamaz, çünkü, kafirin namazı batıldır. Durumu bilerek arkasında namaz kılan kimsenin ise namazı geçersizdir. Kafir kimse, nikahta Müslüman bir kadının velisi olamadığı gibi, ebedî olarak mahremi olmasını gerektiren bir yakınlığa sahip olsa da, onun mahremi sayılmaz. Kafir, Müslümanın malının sorumluluğunu üstlenemez; kimsesi olmayan çocuk, bir kafirin sorumluluğuna bırakılamaz. Bunlar dışında velayetin birçok çeşitleri vardır.

3. Nikahla İlgili Bazı Hükümler:

Kafir kimsenin Müslüman bir kadınla nikahlanması haramdır, Müslüman bir kadının nikahında ona veli de olamaz. Eğer Müslüman iken nikahlanıp, sonradan mürted olursa, nikahı fasit olur. Eşi ile beraberliklerinin devam etmesi durumunda ise zina meydana gelecektir.

4. Mirasla İlgili Bazı Hükümler:

Din farklılığı miras bırakmaya ve miras almaya engeldir. Ancak İbn-i Teymiye bu konuda muhalefet ederek Müslümanın, kafir olan yakınından miras almasını caiz görmüş, İbnu'l-Kayyim da bu görüşünde ona tabi olmuştur. Bu görüş, karşı çıkılması mümkün olmayan salim, sarıh ve sahih naslara aykırı olması nedeniyle hatalıdır.

¹ Bkz: el-Mustasfâ, Ebu Hâmid el-Ğazzâlî, 2/39

5. Kan ve Malın Korunması ile İlgili Bazı Hükümler:

Kan ve malın güvence altında olması, ya iman, ya da eman ile gerçekleşir. İmandan maksat dış davranışlarla belirlenen hükmi İslam'dır.

Eman ise iki türdür: Belli bir vakitle kayıtlı olan eman. Bu, eman isteyip kendisine daru'l-İslam'da sürekli kalması için değil, sadece buraya girmesi için izin verilen kimse içindir. Sürekli olan eman ise; zimmet akdinin şartlarına bağlı kalmak kaydı ile, daru'l-İslam'da sürekli ikamet edebilen zimmî içindir. Emanın bu her iki türü de sadece aslî (hiç Müslüman olmamış) kafir içindir. Mürted içinse hiçbir şekilde eman yoktur. Kendisine eman verilmeyen aslî kafir ya da mürtedin kanı ve malı hederdir.

6. Cenaze ile İlgili Bazı Hükümler:

Kafir yahut mürted yıkanmaz, namazı kılınmaz, Müslümanlar'ın yanına defnedilmez. Bir Müslümanın -her ne kadar kafirin cenazesinin arkasından gitmesi caizse de- gömme esnasında onun kabri başında durması veya ona mağfiret dilemesi caiz değildir. Hayatlarında ve ölümlerinde kafirlerden beraeti tam olarak yerine getirmenin gereği budur.

Allahu Teala şöyle buyurur:

“Onlardan ölen kimsenin namazını kesinlikle kılma, mezarı başında durma. Çünkü onlar Allah ve Rasulü'ne karşı küfürde bulundular ve fasıklar olarak öldüler”¹

“Kendileri için, onların cehennemlik oldukları açıklığa kavuştuktan sonra -yakınları dahi olsa- müşrik-

¹ 9 et-Tevbe/84

ler için mağfiret dilemeleri Peygamber'e ve iman edenlere yakışmaz"¹

7. Dostluk ve Düşmanlık (Vela ve Bera) İle İlgili Hükümler:

Mü'min kimse ile imanı miktarınca dostlukta bulunmak vaciptir. Kafirle ise, dostlukta bulunmak haram, ondan beraet etmek vaciptir. Mü'minin, Allah için kafire buğz etmesi, mümkün olduğu kadar ona düşmanlık göstermesi de vaciptir. Müslümanlara zarar verecek bir hususta kafire yardımda bulunulmaz. Hatta kafir kimse, Müslümanlarla anlaşmalı ise yahut zimmî ise, zulmetmeksizin onun hareket alanını sınırlı tutmak gerekir.

8. Hicret İle İlgili Hükümler:

Bunlar da iman ve küfür ile ilgili hükümlere dayanır. Mü'minin, dinini kafirlerin fitnelerinden kurtarabilmek için, onların topluluğunun sayısını artırmamak ve herhangi bir Müslümana karşı onlara yardım etmemek için, imkan bulduğu taktirde kafirler arasından ayrılarak hicret etmesi vaciptir.

9 . Cihadla İlgili Hükümler:

Buna bağlı olarak, esirlere muamele, ganimetler, fey, cizye ve haraç ile ilgili hükümlerin tamamı, iman ve küfre dayanır.

10 . Diyarla İlgili Hükümler:

Bu hükümler de iman ve küfre dayanır. Bir Müslümanın daru'l-küfre gitmesi, ancak ihtiyaç durumunda caizdir. Böyle bir beldede ikamet ise sadece zaruret sebebiyle caiz olabilir. Kafirin daru'l-İslam'a girmesinin sadece anlaşma ile, orada ikamet edebilmesinin ise, cizye vermek suretiyle caiz olması gibi. Bir de, kafirlerin ikamet etmesinin caiz olmadığı yerleşim bölgeleri vardır

¹ 9 et-Tevbe/113

ki, burası Arap Yarımadası'dır. Yine, kafirlerin girmesinin dahi yasak olduğu yerleşim yerleri vardır, buralar da harem bölgesidir.

11. Yargı İle İlgili Hükümlerden Bazıları:

Aslen, kafirin Müslümana şahitliği geçerli değildir. Daha önce ise, kafirin Müslümanların meselelerinde hüküm veren kâdı olmasının haram olduğunu velayetle ilgili hükümler arasında zikretmiştik.

Fıkıh kitaplarının çeşitli bablarında geçen iman ve küfre bağlı bu hükümleri gereğince incelediğimizde, bu konularla ilgili gerçekten çok miktarda hükümler olduğunu görürüz. Örneğin, kafirlerin kullandığı kapların hükmü, kestikleri ile ilgili hükümler, kafirlerle alış veriş, kiralama gibi mali ilişkilerle ilgili hükümler vardır. Bu konu oldukça geniş olduğu için, biz burada sadece bu örneklerle yetiniyoruz. Allahu Teala yarattıklarını iki guruba ayırmış ve şöyle buyurmuştur: **“Sizi yaratan Odur. Sizden bir kısmınız kafir, bir kısmınız mü'mindir.”**¹ Allah *Subhanehu ve Teala* bu iki grubu dünyada da ahirette de eşit tutmamıştır:

“Müslümanları, suçlu günahkarlarla bir tutar mısınız? Size ne oluyor? Nasıl hüküm veriyorsunuz?”²

“İman eden kimse fasık olan gibi olur mu? Bunlar eşit olmazlar.”³

“Cehennemlik olanlarla cennetlik olanlar bir olmazlar. Cennetlik olanlar; işte kurtuluşa erenler bunlardır.”⁴

¹ 64 et-Teğabun/2

² 68 Kalem/35,36

³ 32 es-Secde/18

⁴ 59 Haşr/20

Buna göre, bu iki gurubu eşit tutmak Allah'ın şeriatına aykırıdır. İşte bu çirkin günah beşerî ve cahilî anayasalar tarafından üstlenilmiştir. Bu anayasalar, tüm vatandaşların kanun önünde eşit olmalarını öngörürler. Hak ve görevler hususunda akideden ötürü gerekli olan ayırımı yapmazlar. Bu ayırımın gözetilmeyerek ihmal edilmesi ise, Müslümanların dinlerinde ve dünyalarında büyük fesatlara yol açar. Bu durumdan faydalananlar ise sadece kafirlerdir.

Günümüzde durum bundan ibarettir. Müslümanların dininde tahrif, dünyalarında yıkım; kafirler içinse üstün bir konum... İnsanların, mü'min ve kafir olarak iki grup halinde ayrılabilmesi, iman ve küfür hükümlerinin gereğince amel etmeye bağlıdır. İşte bu ayırım, Allah yolunda cihadın anahtarı ve ön şartıdır. Kafirlerin güçlerinin yok edilmesi ve alçaltılmaları nasıl cihada bağlı ise, İslam Ümmeti'nin varlığı ve şerefi de cihada bağlıdır. Ayet-i kerime de belirttiği üzere insanların bu şekilde ayrılmaları Allah tarafından da sevilen bir durumdur:

“Allah, temiz olanı, pis olandan ayırt edinceye kadar mü'minleri sizin üzerinde bulduğunuz durumda bırakacak değildir...”¹

“Bu, Allah'ın murdar olanı, temiz olandan ayırması, murdarları üst üste koyup hepsini yığarak cehenneme atması içindir. İşte bunlar hüsrana uğrayanlardır.”²

Bu ayırımın oluşmasını sağlayacak olan şey, iman ve küfür ile ilgili hükümler gereğince amel etmektir. İnsanlar hakkında şahitlik etmek ise, Allahu Teala tarafından sevilen bir tutumdur:

¹ 3 Âl-i İmran/179

² 8 Enfal/37

“Böylece biz sizi, insanlar üzerine şahit olmanız için, Peygamber’in de sizin üzerinize bir şahit olması için, vasat bir ümmet kıldık.”¹

Mü'min-kafir ayırımı yapmak ve her birisine şeriatın gerektirdiği şekilde muamelede bulunmak sadece fertlerin akibeti üzerinde değil, bundan daha fazla, halkların ve devletlerin akibetleri üzerinde etkilidir.

Kafir-Müslüman ayırımının kasden ihmal edilmesi ve Müslümanları bundan alıkoymaktan amaç; onların gerçek düşmanlarının ülke içinde kafir yöneticiler, ülke dışında ise uluslararası kafir güçler olduğunu bilmelerini engellemektir. Bunu yaparak Müslümanları içerideki ve dışarıdaki düşmanlarıyla cihaddan alıkoymaktadırlar. Oysa Müslüman ümmetin varlığı ve şerefi ancak cihadla mümkündür. Cihad iptal olunduğunda, Müslümanların dinleri bozulacak, dünyaları yıkıma uğrayacak ve kafirler yeryüzünde fesadla üstünlük elde edeceklerdir. Geçmiş zamanlarda olduğu gibi, günümüzde olan da budur. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* bu hususa şöyle dikkat çekiyor:

“Faizle alışveriş yaptığınız zaman, öküzlerin peşine düşüp, ekip biçmekle yetindiğiniz ve cihadı terk ettiğiniz zaman Allah size öyle bir zillet verir ki; dininize dönene dek o zilleti üzerinizden kaldırmaz.”²

Öküzün kuyruğuna tabi olma ve ekip biçmekle yetinip mutlu olma, dünyaya meyletmeye ve bunun sonucu olarak da cihadı terk etmeye delalet eder. Bunların hepsi zillete götürür ve bu sebepleri kaldırmakla da zillet kalkar.

¹ 2 Bakara/143

² Hadisi, Ahmed ve Ebu Davud, İbn-i Ömer'den, hasen bir isnadla rivayet etmişlerdir.

Tüm bu bahsettiklerimiz, iman ve küfür konularının önemi hakkındadır. İbn-i Teymiye *Rahimehullah* bu konuda şöyle der: “Bil ki; tekfir ve tefsîk (fısk ile itham) konuları, ‘isimler ve hükümler’ ile ilgili konulardır. Ahirette karşılaşılabilecek müjde (va’d) ve tehdit (va’id) konuları bunlarla alakalıdır. Dünyadaki dostluk ve düşmanlık, savaşma, can ve malın korunması ve buna benzer başka konular da bunlarla ilgilidir. Allah *Subhanehu ve Teala* cenneti mü’minlere vacip, kafirlere haram kılmıştır. Bunlar her zaman ve her mekanda geçerli olan külli hükümlerdendir”¹

Başka bir yerde şöyle der: “İmanın tanımında hata, başka herhangi bir tanımdaki hataya benzemez. Çünkü dünya ve ahiretle ilgili hükümler iman, İslam, küfür ve nifakın tanımlanması ile alakalıdır.”²

İman ve küfür konularını inceledikten sonra elde ettiğimiz sonuç özetle şudur: Her birisine Allah’ın şeriatına göre hak ettiği şekilde muamele edebilmek için, mü’mini kafirden ayırmak her Müslümana vaciptir. Ayrıca, kafirin ya da mürtedin, kendisinin kafir olduğunu bilmesi onun yararınadır. Böylece tevbe etmek ve yeniden İslam’a dönmek için acele eder. Bu da kendisi için dünyada da ahirette de hayra sebeptir. Kafirlerin çoğunun durumu şu ayette bildirildiği gibidir:

“Kendilerinin güzel işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatındaki çabaları boşa gidenler...”³

¹ İbn-i Teymiye, *Mecmuu'l-Fetâvâ*, 12/468

² Age. 7/395

³ 18 Kehf/104

İMAN

İman lafzı mutlak anlamda kullanıldığında, bundan kasıt dinin tamamıdır. İman, Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* belirtmiş olduğu gibi bir çok şubeyi kapsar: ***“İman yetmiş kûsûr, yahut altmış kûsûr şubedir. Bu şubelerin en faziletlisi La İlahe İllallah ve en basiti yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktır. Haya ise imandan bir şubedir.”***¹ Böylece iman gerek haram gerekse mekruh olsun, sakındırılmış olan şeylerin terkini kapsadığı gibi, farz olsun nafile olsun, kalp, dil ve diğer organlara gerekli olan tüm taatleri de kapsamış olur.

İman üç mertebeye ayrılır. Bunlardan her bir mertebe imanın bazı şubelerini kapsar. Böylece bu üç mertebe imanın tüm şubelerini kendisinde toplamış olur. Bu üç mertebeyi şöylece sıralayabiliriz:

¹ Müslim

Birinci Mertebe

İMANIN ASLI (ASLU'L-İMAN)

Bu olmadan iman da olmaz; bununla küfürden kurtulup imana girilir.

İmanın mutlak anlamı budur. Bu iman sahibi Allahu Teala'nın; "Ey iman edenler" sözünün muhatabıdır.

İmanın bu mertebesi bazı şubeleri kapsar ki, bunlar tamam olmaksızın iman da sahih olmaz. Bu şubeler şunlardır:

Kalbin Sorumlu Oldukları: Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* getirmiş olduklarını ana hatlarıyla bilmek, bunları tasdik etmek ve boyun eğmek. Muhabbet, haşyet, rıza ve Allahu Teala'ya teslimiyet gibi diğer bazı kalp amelleri de imanın aslına girer.

Dilin Sorumlu Oldukları: İki şehadeti ikrar.

Organların Sorumlu Oldukları: Namaz gibi, terkedenin tekfir olduğu ameller. Bazı alimlere göre dinin beş temelinden (el-mebâni) geriye kalanlar da buna dahildir. Küfre düşürücü şeyleri terk de imanın aslına dahildir. Zira Allahu Teala şöyle buyurur: **"Kim tağutu inkar eder ve Allah'a iman ederse, en sağlam kulpa sarılmış demektir; onun kopması yoktur."**¹

Fiil olsun, terk olsun imanın aslına giren amelleri tespit etmenin kuralı şudur: Terk edenin tekfir olduğu her amelin işlenmesi imanın aslındandır (tasdik, kalbin boyun eğmesi, dilin ikrarı ve namaz gibi). Aynı şekilde, işleyenin tekfir olduğu her amelin terki de imanın aslındandır (din ile alay etmek, Allah'tan başkasına dua etmek gibi). Çünkü, imanın aslının zıddı küfürdür.

¹ 2 Bakara/256

Küfür imanın aslının zıddı olduğuna göre, -gerek vacip olanı terk, gerekse haram olanı işlemek olsun- küfre düşürücü her günah imanın aslını bozar. İmanın aslı olan ameli işlemeyen yahut onu bozacak bir amel işleyen kimse ise kafirdir. Küfre düşürücü günahı tespitin kuralı ise, o amelin büyük küfür olduğunu gösteren şer'î delildir. Bunun ayrıntıları inşaallah ileride gelecek.

Kim, imanın aslını yerine getirirse, ya hemen ya da günahlarının cezasını ödedikten sonra mutlaka cennete girer. Eğer -ikinci mertebedeki- **“vacip olan iman”**ı tam olarak yerine getirirse, hemen cennete girer. Eğer vacip olan imanda kusur ederse ve Allahu Teala da onun bu eksiklerini bağışlarsa, yine hemen cennete girer. Şayet Allah, onun imanının vacip kısmındaki bu kusurlarını bağışlamazsa, günahları miktarınca cehennemde kalır; sonra imanın aslı kendisinde bulunması sebebiyle cennete girmek için oradan çıkar. Nebi'nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şu sözü de buna delalet eder:

“Bazı kavimlere işledikleri günahların cezası olarak, ateşlerin alevleri dokunur. Sonra Allah, rahmetiyle onları cennete sokar. Bu kimselere ‘cehennemiiyyûn’ denir.”¹

Bu gibi kimselerin sonradan cennete girmeleri, kendilerinde küfre zıt olan, imanın aslını bulundurmaları nedeniyledir. Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* buyurduğu gibi:

“Allah, kulları arasında hüküm vermeyi bitirdiğinde ve cehennem ehlinde dilediğini rahmeti ile çıkarmak istediğinde meleklerle; La İlahe İllallah diye şehadet edip, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayan kimselerden rahmet ettiklerini cehennemden çıkarmalarını emreder. Melekler onları secde izlerinden tanırlar.”²

¹ Buhari, Enes'ten rivayet etmiştir, Hd. No: 745

² Buhari, Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir, Hd. No: 7437

Hadiste bahsedilen kimseler, imanın aslının kendilerinde bulunması nedeniyle cehennemden çıkarlar. İmanın şubelerinin en önemlilerinden olup, hadiste zikredilenler şunlardır: İki şehadeti ikrar, (**La İlahe İllallah diye şehadet edip...**) namaz (**secde izlerinden...**) ve küfre düşürücü şeyleri terk (**Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayan...**).

Yine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurur:

“Cibril, bana geldi ve şöyle aktardı: Ümmetinden kim Allah'a şirk koşmadan ölürse cennete girer” Ebû Zer şöyle der: Dedim ki: Zina etse, hırsızlık yapsa da mı? “Evet” dedi. “Zina etse de, hırsızlık yapsa da.”¹ Yani bu kimsenin varacağı yer cennettir.

Kim de imanın aslını yerine getirmezse yahut onu bozar-
sa, o cehennem ehlinde olan kafirdir, oradan bir daha çıkmaz.
Allahu Teala şöyle buyurur:

“Küfredenlere gelince, onlar kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye olarak versinler diye, yeryüzündekilerin tamamı ve bir o kadar daha onların olsa, onlardan kabul olunmayacaktır ve onlar için acıklı bir azap vardır. Cehennemden çıkmak isterler fakat çıkacak değillerdir. Onlar için sürekli bir azap vardır”²

¹ Buhari, Hd No: 6444

² 5 Maide/36-37

İkinci Mertebe

VACİP OLAN İMAN (EL-İMANU'L-VACİB)

İmanın aslını yerine getirip, bunun üzerine vacipleri işlemeyi ve haramları terketmeyi eklemektir. Gerek fiil olsun gerek terk olsun hangi amelin vacip olan imana dahil olduğunu tespit etmenin kuralı şudur: Terki halinde azapla korkutmanın söz konusu olduğu ancak, terkedenin tekfir edilmediği amelin işlenmesi vacip olan imandandır (sıdk, güvenilirlik, ana-babaya iyilik, vacip olan cihad gibi). İşlenmesi halinde azapla korkutma söz konusu olan, ancak işleyenin tekfir edilmediği amelin terki de, vacip olan imandandır (zina, faiz, hırsızlık, içki içmek, yalan, gıybet, laf taşıma gibi).

Vacip olan imanda insanlar iki derecedirler:

Birinci Derece: İmanın aslını yerine getirdikten sonra vacibi terk etmek ya da haram işlemekle kusurda bulunanlar: Bunlar, büyük günah işleyen kimseler, salih amel ile kötü ameli karıştıranlar, Tevhid ehli olup asi olanlar veya dinden çıkmayan fasıklar (el-fâsıku'l-millî) dır.

Durumu bu olan kimse, eğer tevbe etmeksizin ölürse azapla tehdidin muhatabıdır. Fakat o kimsenin durumu Allah'ın dilemesine bağlıdır; eğer Allah dilerse ona mağfiret eder ve hiç azap etmeksizin cennete sokar. Eğer dilerse günahları miktarınca ona azap eder, sonra onu cehennemden çıkarır ve imanın aslını yerine getirmiş olmasından dolayı cennete sokar. Bunun delili ise şu ayet-i kerimedir:

“Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz; bunun dışındakileri ise, dilediği kimse için bağışlar.”¹

¹ 4 en-Nisa/48

Nebi'nin Sallallahu Aleyhi ve Sellem şu sözü de buna delalet eder:

“Allah’a hiçbir şeyi şirk koşmayacağınıza, hırsızlık yapmayacağınıza, zina etmeyeceğinize, çocuklarınızı öldürmeyeceğinize, iftira etmeyeceğinize, ma’rufta isyan etmeyeceğinize dair bana biat ediniz. Kim bu biatına bağlı kalırsa, onun ecri Allah’a aittir. Ve kim bunlardan birisini yapar da dünyada iken cezalandırılırsa, bu onun için keffaret olur. Kim de bunlardan birisini işler ve Allah da onun bu günahını örterse onun durumu Allah’a kalmıştır; dilerse affeder dilerse cezalandırır”¹

Dünyada cezalandırma ile günahın örtülmesinden veya ikinci şık olan, kişinin durumunun ahirette Allah'ın dilemesine kalmasından mürtedin durumu müstesnadır. Hadiste, **“Allah’a hiçbir şeyi şirk koşmayacağınıza...”** diyerek işaret edilen mürted, eğer riddet (İslam'dan çıkma) nedeniyle öldürülürse bu ceza onun için keffaret olmaz. Zira Allahu Teala şöyle buyurur: **“Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz.”** Dünyada iken riddet sebebiyle cezalandırılrsa da cezalandırılmasa da birdir.²

İkinci Derece: İmanın aslını yerine getirdikten sonra, ne eksik ne de fazla yapmaksızın, vacip olan imanı tam anlamıyla yerine getirenler. Bu kimseler tehditten kurtulup müjdelenmeye hak kazanmışlardır. Yani böyle bir kimse hiç azap görmeksizin, Allah'ın fadlı ve sadık va'di gereğince, cennete girmeye hak kazanmış demektir. Bu da orta yolu tutanların derecesidir: **“Onlardan orta yolu tutanlar vardır.”**³ Bu kimseler hakkında Rasulullah'ın Sallallahu Aleyhi ve Sellem şu hadisi varid olmuştur:

¹ Muttefekun Aleyhi

² Bkz: Fethu'l-Bârî, 1/64-68 ve 12/112

³ 35 Fatır/32

Bir kimse gelerek Rasulullah'a *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* İslam'ın emirlerinin neler olduğunu sorar. O da bunları o kimseye bildirdiğinde adam şöyle der: **“Seni hak olarak gönderene yemin olsun ki, Allah'ın bana farz kıldığından ne daha fazlasını yapacağım, ne de daha eksikliğini.”** Bunun üzerine Rasulullah şöyle der: **“Eğer doğru söylüyorsa kurtuldu”** yahut **“Eğer doğru söylüyorsa cennete girdi.”**¹ Üzerine nafileler ilave edilmeksizin farzların eda edilmesi, vacip olan imanın şeklidir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* bu kimseye, bunu yerine getirmekle kurtuluşa ereceğini ve cennete gireceğini müjdelemiştir.

İmanın aslına ve vacip olan imana giren emir ve nehiyleri bilmek, her Müslüman için farz-ı ayndır. Bu farz-ı ayn olan ilimden bir kısmı genel, bir kısmı da kişilere özeldir. Bunları bilmek vaciptir; çünkü bunlarla amel etmek vaciptir. Bunlarda kusur etme sonucunda, küfür ya da fısktan ötürü tehdit vardır. Bir ameli işlemek için öncelikle ona ait bilgiye sahip olmak gerekiyorsa, gerekli olan bu bilgi de vaciptir. Çünkü maksatlar için geçerli olan hüküm, vesileler için de geçerlidir.

¹ Muttefekun Aleyh, Buhari'nin lafzı, Hd. No:1891

Üçüncü Mertebe

MÜSTEHAB OLAN İMAN

Bu, imanın aslı ve vacip olan imanı yerine getirdikten sonra mendup ve müstehapları işlemek, mekruh ve şüphelileri terketmektir. İmanın aslı ve vacip olan imanın yanısıra kim bunları da yaparsa o, orta yolu tutanlardan daha üstün bir derece kazanarak doğrudan cennete giren, öne geçenler (sabikûn) ve Allah'a yakın derecede olanlar (muhsinûn)dan olur. Bu, **“Onlardan, Allah'ın izniyle, hayırlarla öne geçenler vardır”** ayetinde bildirilen derecedir. Bu ayette şöyle buyrulur:

“Sonra, kullarımızdan seçtiklerimizi Kitap'a varisler kıldık. Onlardan bir kısmı nefesine zulmetti, bir kısmı orta bir yol tuttu, bir kısmı da Allah'ın izniyle, hayırlarla öne geçti. İşte büyük fadl budur.”¹

İmanın üç mertebesi bunlardır. Üç mertebesini de zikretmiş olduğumuz iman, gerek mükafat gerek ceza; Allah katındaki ahiret hükümlerinin kendisine bakılarak verildiği **“hakikî iman”**dır.

Dünyada ise Müslüman ile kafirin arasını ayıran **“hükmi iman”**a gelince (bu hükmi İslamla eş anlamlıdır), iki şehadeti ikrar yahut bunun yerine geçecek herhangi bir İslam alameti ile sabit olmuş olur. Allahu Teala imanın bu iki çeşidini ayırmıştır:

“Ey iman edenler, mü'min kadınlar hicret ederek size geldikleri zaman onları imtihan edin. Allah, onların imanlarını daha iyi bilendir. Şayet onların gerçekten mü'min kadınlar olduklarını öğrenirseniz, artık sakın onları kafirlere geri çevirmeyin.”²

¹ 35 Fâtır/32

² 60 Mümtetine/10

“Allah onların imanlarını daha iyi bilir” yani onların imanlarının hakikatini daha iyi bilir. Yine;

“Eğer onların gerçekten mü’min kadınlar olduklarını bilerseniz” yani, görüldüğü kadarıyla bunu anlarsanız demektir. İşte bu hükmî imandır. Bir başka ayette şöyle geçer:

“Sizden özgür olan mü’min kadınları nikahlamaya güç yetiremeyenler, ellerinizin malik olduğu mü’min cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı en iyi bilendir.”¹ “Özgür olan mü’min kadınlar” ve “Mü’min cariyeleriniz”, yani “Zahiren mü’min olan kadınlar ve zahiren mü’min cariyeleriniz”, “Allah sizin imanınızı en iyi bilendir” yani, “Allah sizin imanınızın hakikatini en iyi bilendir” anlamındadır ki bu hakiki imandır.²

Bunlar, iman konuları ile ilgili en önemli meseleler olup, aslında bir tek meseleden kaynaklanırlar. Bu da imanın hakikati meselesidir. Bu konuyla ilgili olarak Mürcie mezhebinin görüşünü örnek verebiliriz:

Bu mezhebe göre, imanın hakikati kalbin tasdikinden ibarettir (Mürcie’nin bazı fırkaları dünya hükümlerinin uygulanabilmesi için, dil ile ikrarı da buna katmışlardır. Mürcie’nin cumhuru-na göre ise, dil ile ikrar imanın hakikatine dahil değildir). Onlara göre, imanın aslı (tasdik) ile bağlantılı olan diğer meseleler şunlardır:

1. İman şubelerden oluşmayan tek bir bütündür. Çünkü tasdik tektir; bir kısmı yok olduğunda tamamı yok olur.

2. İman artmaz ve eksilmez. Çünkü tasdik bir tek şeydir. Eksildiği takdirde tasdik şekke dönüşecektir ki, bu da küfürdür.

¹ 4 en-Nisa/25

² İmanın mertebeleri hakkında Mecmuu’l-Fetava’dan şu bölümlere başvurulabilir: 7/358, 525, 529, 637; 10/6; 12/474; 19/290-294

3. Mü'minin faciri ile muttakisi arasında fark yoktur. Hepsinin imanı da Nebi'nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* imanı gibi, hatta Cibrîl ve Mikail'in *Aleyhimesselam* imanları gibidir. Çünkü iman tek bir şeydir. (Bu, onların en çirkin görüşlerinden birisidir).

4. Amel imandan değildir; çünkü iman kalbin tasdikidir. Amel ise, sadece imanın meyvesidir. Amel sadece mecaz yoluyla iman olarak isimlendirilir.

5. Facir ve fasık kimse tasdik üzere olduğu müddetçe, kamil mü'mindir. (Bu da onların çirkin görüşlerinden birisidir).

6. İman ehlinin birbirlerine üstünlükleri yoktur. Bilakis imanları eşit derecededir. Sadece amel yönünden farklılıklar vardır; amel ise imandan değildir.

7. İmanda istisna -yani, "Ben inşaallah mü'minim" demek- caiz değildir. Çünkü bu şektir. Tasdik demek olan imanda şek ise küfürdür. Bilakis şöyle denir: Ben gerçekten ve kesinlikle mü'minim.

8. Küfür sadece yalanlama (tekzîb), yahut inkar ve helal kılma gibi, tekzibe dönen şeydir. Çünkü küfür imanın zıdır. İman ise kalbin tasdikidir. Dolayısıyla küfür de kalbin tekzibinden başka bir şey değildir.

TEKFİR

1- KÜFRÜN SEBEPLERİ İLE TÜRLERİ ARASINDAKİ FARK

Birbirinden ayrılması gereken iki konu var ki, bunları birbirine karıştırmak çeşitli hatalara yol açmaktadır. Bunlar; küfrün sebepleri ve küfrün çeşitleridir.

KÜFRÜN SEBEPLERİ

Bunlar, işleyen kimsenin küfrüne hükmetmeye sebep olan şeylerdir. Bu da dünyevî hükümde iki şekilde olur ve bir üçüncüsü yoktur: Küfre düşüren söz veya küfre düşüren fiil. Fiili terk etmek ve işlememek de buna dahildir. Eğer kişi kalpte oluşmuş küfre düşürücü bir itikat sebebiyle hakiki manada kafir olmuş ise, bu kimse ancak işleyenin şer'î yolla küfrünü ispatı mümkün kılan söz ya da fiil ile, kalbindeki bu itikadın ortaya çıkması sonucunda dünyevî hükümle yargılanabilir. Nitekim Ehl-i Sünnet ve diğer mezhepler dünyevî hükümlerin zahire göre verileceği hususunda icma etmişlerdir. Sahibinin durumunu tespit etmeyi mümkün kılan zahirî delil ise kişinin kalbinde olan şey değil, onun sözü ya da fiilidir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* **“Onun kalbini yarıp baktın mı?”**¹ derken, buna dikkat çekmiştir. Yine şöyle buyurur: **“Ben, insanların kalplerini araştırmakla ve karınlarını yarmakla emrolunmadım.”**² Dünyevî hükümde kalbin fiili ile cezalandırma olmaz. Bu ancak söz ya da zahirî fiil ile ortaya çıkarsa mümkündür. İbn-i Hacer *Rahimehullah* şöyle der: “Dünya hükümlerinin zahire göre verileceği hususunda alimlerin hepsi icma etmişlerdir. Diğerleri ise Allah’a kalmıştır.”³

Küfre düşürücü söz ve fiiller, Şâri'in işleyen yahut söyleyenin küfrünü öngördüğü söz ve fiillerdir. İnkâr (cahd), söz ile gerçekleşen küfür sebeplerinden birisidir. Bu da şeriatta sabit olduğu üzere dil ile ifade edilen inkardır.

¹ Muttefekun Aleyhi

² Muttefekun Aleyhi

³ Fethu'l-Bârî, 12/273

KÜFRÜN TÜRLERİ

Küfür, çeşitli yönlerden birçok kısma ayrılır. Sahibini kavli yahut fiilî küfür sebeplerini işlemeye iten batınî (kalbî) etkenler açısından küfür birçok çeşide ayrılır, bazıları şunlardır:

Yalanlama Küfrü: **“Kitap’ı ve rasullerimizi gönderdiğimiz şeyleri yalanlayanlar yakında bilecekler.”**¹

İnkâr Küfrü: **“Vicdanları kabul ettiği halde, zulüm ve büyükleme dolayısıyla bunları inkar ettiler.”**²

İnkâr Etmeksizin- Kibirle Diresme ve Büyükleme Küfrü: İblis’in küfrü bu türdendir. Allahu Teala onun hakkında şöyle buyurur: **“İblis hariç hepsi hemen secde ettiler. O, kibirle direndi, büyükleme ve kafirlerden oldu”**³

Şek ve Şüphe Küfrü: **“‘Şüphesiz Allah’ın va’di hakır, kıyamet saatinde hiçbir şüphe yoktur’ denildiğinde siz; ‘Kıyamet saati de nedir biz bilmiyoruz; biz sadece zan-nediyoruz; ve biz kesin olarak inananlar da değiliz’ demiştiniz.”**⁴

“Çünkü onlar şüpheyeye düşürücü bir tereddüt içerisinde idiler.”⁵

Yüz Çevirme Küfrü: **“Küfredenler ise; uyarılıp-korkutuldukları şeyden yüz çevirmekte olanlardır.”**⁶

Hased küfrü, buğzetme ve kerih görme küfrü, alay etme küfrü ve nifak küfrü de bunlardandır.

¹ 40 Mü’min/70

² 27 en-Neml/14

³ 2 Bakara/34

⁴ 45 Casiye/32

⁵ 34 Sebe/54

⁶ 46 Ahkâf/3

Küfrün türleri dediğimiz şeyler; sahibini açık (zahirî) küfrü yani küfür sebeplerinden olan kavî ya da fiilî herhangi bir ameli işlemeye sevkeden batınî etkenlerdir. Batınî etkenler olarak saydığımız bu şeyler kalbî amellerdir ve her birisi imanın aslına giren kalp amellerinden birine ters düşer. Örneğin; kalbin -Allah'ı, Rasulü'nü ve anahatlarıyla Onun getirdiği şeyleri- bilmesinin zıddı cehalet küfrüdür. Kalbin (Rasul'ün getirdiği şeyleri anahatlarıyla) tasdikinin zıddı yalanlama küfrüdür.

Küfrün çeşitleri olarak tanımladığımız bu şeyler, imanın aslına giren vacip kalp amellerinin zıddı olan batınî etkenlerdir. Cehmiyye sadece cehalet küfrünü kabul eder; çünkü onlara göre iman sadece bilmekten ibarettir. Bunun gibi Mürcie fırkalarının büyük çoğunluğu da, yalanlama küfrünü kabul ederler. Çünkü onlara göre iman tasdikten ibarettir.¹

Dünyada kişinin küfrüne dair hüküm vermede dikkate alınan küfür sebepleriyle, kişiyi küfür sebebi olan amelleri işlemeye sevkeden etkenler olan küfür çeşitleri arasındaki farkın daha iyi anlaşılması için, birkaç örnek verebiliriz:

İblisin küfrünün sebebi, Adem'e *Aleyhisselam* secdeyi terk etmesidir. Terk de bir fiildir. Küfrünün çeşidi ise; büyüklenme küfrüdür. Onu secdeyi terke iten etken de budur.

Bazen sebepler bir olduğu halde, bunlara iten etkenler farklı olabilir. Örneğin; birisi Müslüman diğeri Hristiyan iki kişi düşünelim. Bunlardan her ikisi de 'Mesih Allah'ın oğludur' deseler, burada sebep tektir; o da küfre düşürücü sözdür. Ancak çeşitler farklıdır. Müslümanınki Allahu Teala'nın "O doğmamış ve doğurulmamıştır" nassını yalanlamaktan dolayı, yalanlama

¹ Küfrün çeşitleri hakkında bkz: Meâricu'l-Kubûl, 2/21-23; İbnu'l-Kayyım, Medâricu's-Sâlikîn, 1/366-367 ve Miftâhu Dari's-Saade, 1/94

küfrüdür. Hristiyanın ki ise, babalarını ve ruhbanlarını taklid küfrüdür:

“De ki: ‘Ey Kitap Ehli, haksız yere dininiz konusunda aşırı gitmeyin ve daha önce sapmış ve birçoğunu da saptırmış ve doğru yoldan ayrılmış bir topluluğun hevalarına uymayın.”¹

Burada sebep birleşmiş fakat tür farklılaşmıştır.

Geçen misallerden de anlaşıldığına göre; küfür sebebi tek olduğu halde, küfür sebebi olan şeyi işlemeye iten etken (küfür türü) farklı olabilmektedir. Yine misallerden anlaşıldığı üzere; küfür sebebi tek olduğu halde, kişide buna iten birden fazla küfür türü bulunabilir. Ayette bildirildiği gibi:

“Hayır, sana ayetlerim geldi, onları yalanladın ve büyüklük tasladın. Böylece kafirlerden oldun.”² Burada yalanlama küfrü ve büyüklenme küfrü bir tek kişide toplanmıştır.

Küfür türleri olarak tanımladığımız bu etkenler gizli ve batınî şeyler olduğuna göre; dünyevî hükümler bunlara bağlı olarak verilmez. Dünyevî hüküm, işleyenin küfrünü tespiti mümkün kılan küfre düşürücü fiiller ve sözlerden oluşan zahirî sebeplere bakılarak verilir. Dünyevî hükümlerde, küfür sebeplerinin işlevini küfür türlerine yüklememiz gerekmez. Kim Rasul’e hakaret ederse, biz onun hakkında küfür hükmü veririz. Çünkü o, küfür sebebi olan şeyi işlemiştir; bu da küfre düşürücü sözdür. Kişi yalanlamasından, buğzundan, Ona olan hasedinden mi, yoksa Onu hafife alma ve alayından dolayı mı bunu yaptı, şeklinde küfür çeşidini tespit etmek gibi bir sorumluluk yoktur. Zaten bunu kesin olarak bilmek mümkün olmadığı gibi, dünyevî hüküm için böyle bir araştırma gerekli değildir.

¹ 5 Maide/77

² 39 ez-Zümer/59

Bu, oldukça önemli bir konu olup; ilim öğrenmeyi isteyen kimsenin, özellikle bu konuyu yani, küfür sebepleri ile küfür türlerinin arasını iyi ayırt edip bunları birbirine karıştırmamayı ve dünyevî hükümlerin batınî etkenlere değil, söz ve fiillerden oluşan zahirî sebeplere bağlı olarak verildiği konusunu iyi kavraması gerekir.

2- KÜFRÜ, İNKAR VE YALANLAMA İLE SINIRLANDIRMA YANILGISI

Küfür türlerini bir tek türle sınırlamak hatadır. Daha önce de açıkladığımız gibi, küfrün birçok türleri vardır. İbn-i Teymiye *Rahimehullah* Mürcie'nin, "Küfür sadece tekzîbden (yalanlama) ibarettir. Çünkü iman -tekzîbin zıddı olan- tasdiktir" sözlerine cevap verirken şöyle der: "Küfür yalanlama ile sınırlandırılmaz. Şayet bir kimse, 'ben senin doğru söylediğini biliyorum. Ancak sana tâbi olmuyorum, bilakis sana düşmanlık yapıyorum, sana buğz ediyorum ve muhalefet ediyorum' dese, bu daha büyük bir küfürdür. Çünkü bilindiği gibi ne iman tasdikten, ne de küfür tekzibden ibarettir. Tam aksine küfür; tekzib olabildiği gibi, tekzib söz konusu olmaksızın sırf muhalefet ve düşmanlık da olabilir. Aynı şekilde iman hem tasdik, hem muvafakat, hem dostluk (muvalât) ve hem boyun eğmedir. Sadece tasdik iman için yeterli değildir."¹

İman için "tasdik" şart olduğuna göre, "tekzîb" küfrü iman-ın zıddıdır; iman için "boyun eğme" şart olduğuna göre, "bü-yüklenme" küfrü iman-ın zıddıdır; imanda "yakîn" şart olduğuna göre, "şek ve zan" küfrü iman-ın zıddıdır; iman için "Allah ve Rasulü'nün sevgisi" şart olduğuna göre, "buğz ve hased" küfrü iman-ın zıddıdır. İşte tüm bu vacip ameller, iman-ın aslına giren kalp amellerindendir. Bunların karşıtları ise, küfre düşürücü kalbî amellerdir. İman bir tek şeyden ibaret olmadığı gibi, küfür de bir tek türden ibaret değildir. Tüm bu bilgilerden anlaşıldığına göre, küfrü tekzib ile sınırlandırmak hatadır.

¹ Age: 7/292

3- KÜFRE DÜŞÜRÜCÜ GÜNAHLARLA TEKFİR HUSUSUNDA, EHL-İ SÜNNET VE MÜRCİE ARASINDAKİ FARK

Ehl-i Sünnet, fakihlerden Mürcie görüşüne sahip olanlar ve Eş'ariler (çeşitli asırlardaki İslam devletlerinde kâdılarının çoğunluğunu bunlar oluşturmaktaydılar) küfür ile hükmün, zahiri sebebin meydana gelmesine bağlı olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Buna göre Allah ve Rasulü'nün, söz yahut fiil sebebiyle (terk de buna dahildir) küfrüne hükmettiği kimse, dünyevi hükümde zahiren, hakiki hükümde ise batınen kafirdir. Ancak, bu hükümlerin tefsirinde ihtilaf etmişlerdir:

Ehl-i Sünnet şöyle demiştir: Bu kimse, bizzat söz yahut açık fiil sebebiyle kafirdir. Bunun delili Allahu Teala'nın şu sözüdür:

“Söylemediklerine dair Allah’a yemin ederler. Halbuki onlar, küfür sözünü söylemişler ve Müslümanlıklarından sonra küfre düşmüşlerdir”¹ Burada Allah onları bizzat söyledikleri söz nedeniyle tekfir etmiştir. Bunun bir örneği de şu ayet-i kerimedir:

“Allah Meryemoğlu Mesîh’tir diyenler kafir olmuşlardır.”²

Bu konuda benzer başka ayetler de vardır.

Ehl-i Sünnet’in bu konudaki mezhebi şudur: Kim küfre düşürücü bir söz söyler yahut bir fiil işlerse, bizzat bu söz ya da fiil nedeniyle dünyevî hükümde zâhiren, hakikî hükme göre ise batınen kafirdir. Çünkü şer’î delilin küfrüne hükmettiği kimse, zahiren ve batınen kafirdir. Allahu Teala’nın bildirmiş olduğu şer’î

¹ 9 et-Tevbe/74

² 5 Maide/17

delil, bâtını bunun dışında bırakarak sadece zahiri kapsamaz. Bilakis hem zahir hem de bâtını içeren hakiki hükmü ifade eder.

Ehl-i Sünnet, küfre dair hüküm vermeyi, zâhiren tespiti mümkün olmayan kalbî etkenlere bakmazsınız, küfre düşürücü söz veya fiilden ibaret olan zâhirî sebebin meydana gelmesine bağlarlar. Bununla birlikte, bir kimsenin zahiren ve batınen küfrüne hükmetmek, bu kimsenin kalbinde cehalet, taklit, istikbar, buğz, tekzip veya şek türlerinden herhangi birisinin kaçınılmaz olarak varlığına da delalet eder. Ancak dünyevî hükümlerde bunun bilinme yükümlülüğü yoktur.

Fakihlerin Mürcie olanları ve Eş'arîler şöyle derler:

Şari'in, zahirî amel (söz ya da fiil) sebebi ile küfrünü öngördüğü herkes, dünyevî hükümde zahiren, hakîki hükme göre batınen kafirdir. Fakat, bu kimsenin küfrü bizzat bu zahirî amel sebebi ile değildir. Bu amel kişinin kalbinde tasdik bulunmadığına yani bu kimsenin kalben yalanlayıcı olduğuna dair bir işarettir.

Bu açıklamayla onlar, Şari'in, küfür sözü ya da fiilini işleyenin kafir olduğu hükmü ile, küfrü tekzip ile sınırlandırmanın arasını uyuşturmuşlardır. Oysa bu fasit bir tutumdur. Çünkü her kafir kalbi ile yalanlayıcı değildir.

Mürcie'yi, küfre düşürücü hiçbir amelin bizzat küfür olmadığı, ancak kalbin yalanladığına dair bir alamet olduğu görüşüne sevk eden şey, imanın hakikatının tasdikten ibaret olduğuna inanmalarıdır. Öyle ki onların çoğu, dil ile ikrarı bile imanın hakikatinden saymazlar ve bunu sadece dünyada hükümlerin uygulanması için bir şart ve ek bir rükun olarak görürler. Dil ile ikrarı, kalbin tasdikine dair bir alamet kabul ederler.

Mürcie'ye göre, dilin ikrarı ve azaların amelleri imandan değildirler. Bunlar sadece kalbin tasdikine dair alametler ve belirtilerdir. Zahir ameller iman olmadıkları gibi, küfür de olamazlar.

Buna göre, itaat olan ameller, kalbin tasdikinden ibaret olan imanın belirtileridir. Aynı şekilde, küfür olan ameller de, kalbin tekzibi demek olan küfrün alametleridir. Böylece onlar iman ve küfrü, kalbin tasdiki ve tekzibi olarak sınırlandırmışlardır. Zahirî amellerin fonksiyonu ise, bunlara birer alamet olmaktan ibaret kalmıştır.

Bu görüşlerin geçersizliğini açıklamak için, Allahu Teala'nın çeşitli kavimler hakkında, onların tasdik ettikleri ve kalben bildikleri sabit olduğu halde küfür hükmü vermiş olması yeterlidir. Nitekim Allahu Teala Fir'avn kavmi hakkında şöyle der:

“Vicdanları yakînen kabul ettiği halde zulüm ve büyülenme nedeniyle bunları inkar ettiler.”¹ Yakîn; bilginin ve tasdikin en üst derecesidir.

Yine Allahu Teala Ehl-i Kitap'tan olan kafirlerden bahsederek şöyle der:

“Kendilerine Kitap verdiklerimiz, Onu (Peygambere) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Oysa onlardan bir grup, hakkı bildikleri halde gizlemektedirler.”²

Böylece anlaşılmıştır ki; Mürcie'nin söylediği gibi küfre düşürücü amel işlemek, kalpte tasdikin bulunmamasını gerektirmez. Bununla birlikte bilinmesi gerekir ki, küfre düşürücü açık bir fiilde bulunan herkes -tekiye engel herhangi bir şey söz konusu değilse- zahiren kafir olması ile birlikte gerçek anlamda yani kalben de kafirdir. Kalbinde ya yalanlama veya cehalet, kibir, şek, hased, Şeriat'a karşı kin, alay, dünya sevgisi ya da bunların dışında dünyevî hükümlerde dikkate alınmayan birtakım etkenler bulunabilir.

¹ 27 en-Neml/14

² 2 Bakara/146

4- İNKAR İLE, HELAL VEYA MÜBAH KABUL ETME ARASINDAKİ FARK

Alimlerin bu konudaki genel tavrı şudur:

Şer'î vacipler söz konusu olduğunda “inkar” (cahd) kelimesi kullanılır ve denilir ki: Namazın vacipliğini inkar etti, cihadın vacipliğini inkar etti, doğru sözlü olmanın vacipliğini inkar etti.

Haramlar söz konusu olduğunda ise, helal sayma ve mübah sayma lafızları kullanılır; haramı helal saydı veya mübah kabul etti denilir. Yani, “o helaldir” veya “mübahdır” dedi yahut haram olduğunu inkar etti anlamındadır. Yine şöyle denilir: “İçkiyi yahut zinayı helal kabul etti.” Dolayısıyla inkar, vaciplerle birlikte; helal kılma ise haramlarla birlikte kullanılır. “Vacibi inkar etti” veya “Haramı helal kabul etti” denilir. “Vacibi helal kabul etti” ya da “Haramı inkar etti” demek doğru bir ifade değildir.

İnkâr olsun, helal kılma olsun her ikisi de bir tek asla dönerler, o da; şer'î nasları yalanlamadır. İnkarcı (vacibin vücubiyetini inkar eden) vacip fiilin işlenmesini gerekli kılan nassı yalanlamış olmaktadır. Helal kılan (haramın haramlığını inkar eden) ise, haram olan fiilin işlenmesini yasaklayan nassı yalanlamış olmaktadır. Nasları yalanlayan kişi ise kafir olur. Allahu Teala şöyle buyurur:

“Allah adına yalan uydurup iftira eden veya kendisine hak geldiği zaman onu yalan sayandan daha zalim kimdir? Kafirler için cehennemde bir barınak mı yok?”¹

“Kafirlerden başkası, bizim ayetlerimizi inkar etmez.”²

¹ 29 Ankebut/68

² 29 Ankebut/47

İnkar ve helal sayma arasındaki fark, basit anlatımıyla budur. Bazı alimler, bu ikisi arasında fark gözetmemişlerse bunun sebebi, bu iki kavramın bir tek asla dönmesidir ki bu da, şer'î nasların yalanlanmasıdır. Fakat dikkatlice incelendiğinde, bu iki kavram arasında, bahsettiğimiz farkın bulunduğu görülecektir.

5- TEKİR İÇİN, İŞLEYENİN İNKAR ETMESİNİN YA DA HELAL KILMASININ ŞART KOŞULDUĞU VE ŞART KOŞULMADIĞI GÜNAHLAR

Daha önce geçen konulardan anlaşıldığı üzere, her taat imandır. Ancak her ma'siyet küfür değildir. Ve yine; imanın mertebelerini anlatırken açıkladığımız gibi, taatlerin farklı mertebeleri vardır. Bunlardan bir kısmı imanın aslına, bir kısmı vacip olan imana ve bir kısmı da müstehap olan imana girer. Ma'siyetler de böyledir. Bunların bazıları imanın aslını bozar ve “küfür” olarak isimlendirilir. Bazıları, vacip olan imanı bozar ve “Fısk” olarak isimlendirilir. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurur:

“Fakat Allahu Teala size imanı sevdirdi, onu kalplerinizde süsledi ve size küfrü, fıskı ve isyanı çirkin gösterdi.”¹

Ma'siyetleri sınıflandırma hususunda başvuru kaynağı Şari'in kendisidir. Allah'ın küfür olarak isimlendirdiği ma'siyetlerden birisi Allahu Teala'dan başkasına dua etmektir:

“Kim Allah'la birlikte, hakkında bir delil bulunmayan, başka bir ilaha dua ederse, artık onun hesabı Rabb'inin katındadır. Şüphesiz kafirler kurtuluşa eremezler.”²

Allah'ın fısk olarak isimlendirdiği ma'siyetlerden birisi, iffetli kadınlara iftira (zina ile suçlama) da bulunmaktadır:

“İffetli kadınlara zina isnadında bulunarak sonra dört şahit getirmeyenlere seksen sopa vurun ve onların

¹ 49 Hucurat/7

² 23 Mü'minun/117

şahitliklerini ebediyyen kabul etmeyin. İşte bunlar fasıkların ta kendileridir”¹

Allahu Teala fıkı sebebi olan ma’siyet ile, küfür sebebi olan ma’siyeti, şu ayette birleştirerek zikretmiştir:

“Üzerine Allah’ın adının anılmadığı şeyden yemeyin, çünkü bu fıktır. Hiç şüphesiz şeytanlar dostlarına sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz, müşrikler olmuş olursunuz.”²

Günah, ya vacibi terk ya da haramı işlemek şeklinde olur ki, bu da iki kısımdır:

¹ 24 en-Nur/4

² 6 En’am/121

KÜFRE DÜŞÜRÜCÜ GÜNAH

Allah'ın küfür olarak isimlendirdiği günahdır. Bu tür günah imanın aslını bozar. İki şehadetten birisini terk, namazı terk, kalp tasdikinin bulunmaması, Allah ve Rasulü'ne hakaret etmek, Allah'tan başkasına dua etmek ve kurban kesmek bu günahlardandır.

Küfre düşürücü günah işleyen kişi, sırf terk etme veya sırf işleme sebebi ile kafirdir. Bu kimsenin tekfiri için, terk etmiş olduğu vacibi inkar etmesini ya da işlemiş olduğu haramı helal saymasını şart koşturmak caiz değildir. Çünkü Allahu Teala onu, sırf terk etme yahut işleme sebebi ile kafir olarak isimlendirmiş ve burada inkar etme yahut helal sayma gibi bir kayıt getirmemiştir. Böyle bir şart getiren kimse, Allah'ın hükmünü noksan görerek, ona ek bir şart getirmiş olur. Selef, küfre düşürücü günahlar nedeniyle tekfir hususunda, inkarı başlıbaşına bir şart olarak kabul eden aşırı Mürcie'yi tekfir etmişlerdir.¹

Aşağıda, inkar ya da helal sayma kaydı olmaksızın (sırf fiil ve terk şeklinde) küfre düşürücü günah işleyen kimsenin kafir olacağına dair nasslardan ve icmadan çeşitli deliller sunacağız:

a- Allahu Teala şöyle buyurur:

“Söylemediklerine dair yemin ederler oysa küfür kelimesini söylemişler ve İslamlarından sonra küfre düşmüşlerdir.”²

Allahu Teala'nın onların küfrüne hükmetmesi sadece söylemiş oldukları küfür sözü nedeniyle.

¹ Bkz: Mecmuu'l-Fetâvâ, 7/209 ve 205

² 9 et-Tevbe/74

b- Allahu Teala şöyle buyurur:

“Münafıklar, onların kalplerindeki haber verecek bir sûrenin inmesinden çekinmekteler. De ki, alay edin. Şüphesiz Allah sizin sakındığınız şeyi açığa çıkaracaktır. Onlara sorarsan, biz sadece dalmış eğleniyorduk derler. De ki: Allah’la, O’nun ayetleriyle ve O’nun Rasulü ile mi alay etmekte idiniz. Özür bildirmeyiniz, siz imanınızdan sonra küfre düştünüz.”¹

Allahu Teala onların, ‘biz küfür sözünü inanmaksızın söyledik; hatta biz dalmış, eğlenir bir halde idik’ demelerine rağmen, onların imanlarından sonra küfre düştüklerini bildirmiş ve Allah’ın ayetleri ile alay etmenin küfür olduğunu açıklamıştır.²

c- Allahu Teala şöyle buyurur:

“O, nefsine zulmeder bir halde bahçesine girdi. Dedi ki: Bunların ebediyyen yok olacağını zannetmiyorum.

Kıyametin gerçekleşeceğini de sanmıyorum. Eğer Rabb’ime döndürülecek olursam bundan daha hayırlı bir sonuçla karşılaşacağıma eminim.

Kendisi ile konuşmakta olduğu arkadaşı Ona dedi ki: Seni yaratana karşı küfürde mi bulunuyorsun?..³

Arkadaşı Onu sadece, küfür sebebi olan “kıyametin kopacağını sanmıyorum” sözü ile tekfir etmiştir.

¹ 9 et-Tevbe/64-66

² Age: 7/220

³ 18 Kehf/35-37

d- Bir başka ayette şöyle buyrulur:

“Andolsun, Allah Meryem oğlu Mesih’tir diyenler küfretmişlerdir. Allah için üçüncüsüdür diyenler, andolsun ki küfretmişlerdir.”¹

Allahu Teala onları sözleri sebebi ile tekfir etmiştir.

e- Allah Azze ve Celle şöyle buyurur:

“Meleklerle, Adem’e secde edin diye emrettiğimizde, İblis dışında hepsi secde ettiler. O, kibirle direndi, büyüklendi ve kafirlerden oldu.”²

Allahu Teala İblisi fiilinden, yani Adem’e secdeyi terk etmesinden ötürü tekfir etti.

f- Rasulullah’ın Sallallahu Aleyhi ve Sellem şu sözü:

“Kişi ile küfür arasında namazı terk vardır.”³ Elif-lam takısı ile belirli olarak gelen **“el-küfr”** lafzı **“büyük küfür” (el-küfrü’l-ekber)** ifade eder. Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem küfür hükmünü, sadece namazın terkine bağlamıştır. *Sahabe, bir vakit namazı, vakti çıkana dek kasıtlı olarak terk eden kimsenin tekfiri hususunda icma etmişlerdir.*

g- Bahsi Geçen Meseleyle İlgili Diğer Bazı Deliller:

Sahabenin, zekat vermeyi reddedenleri, zekatın vacipliğini ikrar yahut inkar etmelerine bakmaksızın sırf zekat vermeyi reddetmeleri nedeniyle tekfir etmiş olmaları. Bunun delili Ebu Hureyre’nin rivayet etmiş olduğu şu hadistir:

“Ne zaman ki Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem vefat etti, Ebu Bekr Onun yerine geçti ve Araplar’dan küfre dönen döndü.

¹ 5 Maide/72-73

² 2 Bakara/34

³ Müslim

Ömer dedi ki: ‘Ya Ebâ Bekr, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* “İnsanlar La İlahe İllallah deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum. Kim La İlahe İllallah derse malını ve canını korumuş olur. Ancak İslam’ın hakkı müstesna. Hesabı ise Allah’a aittir” dediği halde, insanlarla nasıl savaşırın?’ Ebu Bekr şöyle cevap verdi: ‘Vallahi namaz ile zekatın arasını ayıranla mutlaka savaşacağım. Zira zekat malın hakkıdır. Allah’a yemin olsun ki, Rasulullah’a *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ödüyor oldukları bir oğlağı bile bana vermeyi reddederlerse, ben de bunun üzerine onlarla savaşırım’. Bunun üzerine Ömer dedi ki; ‘Vallahi gördüm ki Allah, onlarla savaşma hususunda Ebu Bekr’i rahatlatmıştı. Ben de doğru olanın bu olduğunu anladım’.”¹

Ebu Bekr’in zekat vermeyi reddedenleri tekfir ettiğine delil Onun, “Vallahi namaz ile zekatın arasını ayıranla mutlaka savaşacağım” sözüdür. Sahabenin icması namazı terk edenin kafir olduğu ve tevbe etmediği taktirde katlinin vacip olduğu noktasındadır. Ebu Bekr’in namazla zekatı eşit tutması da zekat vermeyi reddedenleri kendileri ile savaşılması gereken kafirler olarak gördüğüne delildir.

Sahabe, kabul ettiği bu görüşünde Ebu Bekr’i desteklediler. Bu da onların zekat vermeyi reddedenin küfrü hususundaki icmaları ve Ebu Bekr’in faziletini ve ilmi üstünlüğünü ikrarlarıdır.

İbn-i Teymiye ise şöyle der: “Sahabe ve onlardan sonra gelen imamlar, beş vakit namaz kılsalar, ramazan orucu tutsalar dahi, zekat vermeyi reddedenlerle savaşılacağına dair ittifak etmişlerdir. Çünkü bu kimselerin zekat vermemek için geçerli bir tevilleri yoktu, bu nedenle mürted oldular. Allah’ın emrettiği gibi,

¹ Muttefekun Aleyhi, Buhari’nin lafzı: 6924, 6925

zekatın vacipliğini ikrar etmiş olsalar da, vermeyi reddetmeleri üzerine bu kimselerle savaşırlar”¹

Şeyh Abdullah İbn-i Muhammed İbn-i Abdilvehhab² şöyle der: “Şeyh (İbn-i Teymiye) *Rahimehullah*, zekat vermeyi reddedenlerin küfrüne dair sözünün sonunda şöyle der: ‘Sahabe; sen bunun vacipliğini ikrar mı ediyorsun yoksa inkar mı? dememişlerdir. Bu hiçbir şekilde sahabeden duyulmamış bir şeydir. Bilakis es-Sıddık, Ömer’e *Radiyallahu Anhuma* şöyle demiştir: Allah’a yemin olsun ki, Rasulullah’a ödedikleri bir oğlağı bile bana ödemeyi reddederlerse, bunun üzerine onlarla savaşırım.” Böylece savaşı mübah kılan şeyin, zekatın vacipliğini inkar değil, sadece onu eda etmeyi red olarak kabul etmiştir. Rivayete göre onlardan bir grup, zekatın vacipliğini ikrar ediyorlar fakat ödemekte cimrilik ediyorlardı. Buna rağmen halifelerin hepsi bu konuda tek yol izlemişlerdir. Bu da; onlarla savaşmak, soylarını köleleştirmek, mallarını ganimet olarak almak, ölülerinin cehennemlik olduğuna şahitlik etmek ve onları “mürtedler” olarak isimlendirmek.”³

Bahsettiğimiz hususun delillerinden birisi de, Müseyleme’nin Allah’ın Rasulü olduğuna şehadet edeni, ashabın “Sen inkar ediyor veya helal sayıyor musun, yoksa saymıyor musun?” diye sormaksızın tekfir etmeleridir. Müseyleme’nin taraftarlarından olan Benî Hanife’den bir grup hakkında böyle bir haber rivayet olunmuştur. Benî Hanife, ashabın kendileriyle savaşmasından ve Müseyleme’nin öldürülmesinden sonra, tevbe ettiklerini duyurmuşlardır. Bahsedilen kimseler, yerleşmek için Abdullah İbn-i Mes’ud’un *Radiyallahu Anhu* vali olduğu Kûfe’ye geçmişlerdir ki, o dönemde halife; Osman İbn-i Afvan *Radiyallahu Anhu* idi. Oturdıkları bölgede bir mescid vardı ve bu mescidin

¹ Mecmuu’l-Fetava, 28/519

² H. 1242

³ Ed-Dureru’s-Seniyye Fi’l-Ecvibeti’n-Necdiyye, 7/131

müezzini ezan okurken, Müseyleme'nin Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet etmişti. Ashab bu nedenle onların mürted olduklarına hükmetmişlerdir. Buhari bu haberi, Sahih'inde 'Kefâlet ' bölümünün başında muallak ve özetlenmiş olarak rivayet etmiştir.

Naslar ve ashabın icması göstermektedir ki; küfre düşürücü günah işleyen kimse kafir olur ve bu konuda onun inkarcı olup olmadığına ya da helal sayıp saymadığına bakılmaz. Ehl-i Sünnet'in üzerinde icma ettiği mezhep işte budur.

KÜFÜR TEŞKİL ETMEYİP, SADECE FİSK İÇEREN GÜNAHLAR

Bunlar, dünyada iken karşılığı had cezası olan ya da faili ahirette azapla tehdide muhatap olan günahlardır. Naslar bu tür günah işleyenlerin küfrünü öngörmez ve bunlar karşılığında mürtede verilen ceza uygulanmaz. Bu tür günahlar vacip olan imanı zedeler ve işleyen kimse bu nedenle azapla tehdit edilen kimseler sınıfına girer. Bu tür günahlar, imanın aslını bozmadığı için faili küfre girmez. Farzı ayn olduğunda Allah yolunda cihadı terk veya içki içmek, zina, hırsızlık, faiz almak, yalan, gıybet gibi günahları buna örnek verebiliriz.

Bu tür günahlardan herhangi birisini işleyen kimse, tehdidi hak etmiş bir fasıktır, fakat küfre girmiş değildir.

Eğer, işlenen büyük günahın karşılığı olarak dünyada had cezası var ise (içki, hırsızlık, iftira, zina gibi), bu günahı işleyene had uygulanır ve bu onun günahı için bir keffaret olur. Eğer, işlenen günah için herhangi bir had cezası yok ise (yalan, ana-babaya isyan gibi), yahut had cezası var da işleyene uygulanmamış ise (günahının gizli kalmasından ve kadıya intikal etmemesinden ya da günümüzde olduğu gibi cezanın uygulanmasının mümkün olmaması gibi bir nedenden ötürü) ve bu kimse de tevbe etmeksizin ölmüşse, durumu Allah'ın dilemesine kalmıştır. Eğer dilerse bağışlar, dilemezse, günahı miktarınca ona cehen-nemde azap eder ve kendisinde imanın aslının bulunmasından ötürü, onu oradan çıkarıp cennete koyar. Aynen Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* büyük günah işleyenlerle ilgili olarak ifade ettiği gibi;

“Kime, bunlardan herhangi bir şey isabet eder de, dünyada iken cezalandırılırsa, bu onun için keffarettir. Ve kime de böyle bir şey isabet edip, Allah bu günahı örter-

se, onun durumu Allah’a kalmıştır; dilerse onu bağışlar, dilerse cezalandırır.”¹

Vacibin terki yahut haramın işlenmesi tarzında, fıkı sebebi olan bu günahları işleyen kimse, vacibi inkar etmedikçe veya haramı helal saymadıkça tekfir olunmaz. İnkâr ve helal saymanın ne anlama geldiğini açıklamıştık. Bunların döndüğü nokta, şer’î nasların yalanlanmasıdır. Bu nedenle, vacibi inkar eden onu işliyor olsa da küfre girer. Haramı işlemese de, kişinin bunu helal saymakla küfre girmesi gibi.

Bizim ifade etmiş olduğumuz, küfre düşürmeyen günahlarla tekfir edebilmek için inkar yahut helal sayma şartına, saha-benin, içkinin haramlığını kabul ederek içen kimsenin had ile cezalandırılacağı, eğer helal kabul ederse, yani ‘bu helaldir, haram değildir’ derse mürted olacağı, kendisine tevbe teklif edilip, tevbe etmezse öldürüleceği hususundaki icması da delalet etmektedir. İbn-i Teymiye onların bu konudaki icmasını naklederek şöyle der:

“Kudame İbn-i Abdillâh, içki içti. O ve bir grup kimse Allahu Teala’nın **“İman edip ameli salih işleyenlere, Allah’tan sakınıp, iman ederek salih ameller işledikleri müddetçe yiyip-içtikleri şeylerde herhangi bir günah yoktur”²** ayetini te’vil ettiler. Bu, Ömer İbnü’l-Hattab’a bildirildiğinde O, Ali İbn-i Ebi Talip ve diğer sahabeler, bu kimseler içkinin haramlığını itiraf ederlerse sopa ile cezalandırılacakları, eğer helal olduğunda ısrar ederlerse öldürüleceklerinde ittifak ettiler. Ömer, Kudame’ye şöyle dedi: “Hata ettin, yanlış bir çukura oturdun. Eğer sen Allah’tan sakınsan ve iman edip salih amel işleseydin içki içmezdin!” Ayetin iniş sebebi şudur: Allah *Subhanehu ve Teala*

¹ Muttefekun Aleyhi, Buhari’nin lafzı, Hd. No: 18

² 5 Maide/93

içkiyi haram kıldığında (bu Uhud olayından sonra idi) sahabeden bazıları dedi ki: “İçki içiyor olup da ölen arkadaşlarımızın durumu ne olacak? Bunun üzerine Allahu Teala bu ayeti indirerek, henüz haram kılınmamış bir şeyi yiyip-içene, eğer muttaki ve muslih olan mü’minlerdense, herhangi bir günah olmadığını açıkladı... Bu nedenle sahabe içkiyi helal sayanın öldürüleceği hakkında ittifak etmişlerdir. Daha sonra bu kimseler yaptıklarına pişman olarak hata ettiklerini anladılar. Ancak tevbe etme hususunda ümitsizliğe düştüler. Ömer, Kudame’ye şunu yazarak gönderdi:

“Ha mim. Bu Aziz ve Alim olan Allah tarafından indirilen kitaptır. O günahları bağışlayıcı, tevbeleri kabul edici, azabı da şiddetli olandır.”¹ Hangi günahının daha büyük olduğunu bilemiyorum; haramı helal sayman mı? Yoksa Allah’ın rahmetinden ümit kesmen mi!?”

Ehl-i Sünnet, sahabenin ittifak etmiş oldukları, küfür olmayan günah, helal kabul edilme şartıyla tekfire sebep teşkil eder hükmüne “Biz hiç bir Müslümanı günahından ötürü tekfir etmeyiz” kuralını dayandırmışlardır. Buradaki günahı maksat, küfre düşürmeyen büyük günahıdır. Delili ise, günahı işleyenin Müslüman olarak yahut ehlu’l-kible olarak nitelendirilmesidir.

Şeriata aykırı ve üzerine anayasalar ve beşeri kanunların bina olunduğu genel yasalar koymayı küfür olan helal sayma konusunda örnek olarak verebiliriz. Bu yasalar, ya şer’i vacipleri inkar ya da haramları helal kılma biçimindedir. Allahu Teala şöyle der:

“Haram ayları ertelemek, ancak küfürde ileri gitmektir. Bununla ancak kafir olanlar saptırılırlar. Allah’ın haram kıldığının sayısını tamamlamak için, onu bir yıl

¹ 40 Mü’min/1-3

helal sayarlar, bir yıl da haram sayarlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helal kılmış olurlar.”¹

İnkâr ve helal kılmanın konuşma yahut yazma ile olması arasında fark yoktur. Aynen bahsi geçen beşeri yasalarda olduğu gibi. Zira “Yazmak da konuşmak gibidir” fikhî kaidesi bunu ön-görmektedir.

Beşeri kanunlarda inkâr ve helal kılma çeşitli şekillerde ortaya çıkar:

- Kanunun Açıkça Haram Kılınmış Şeylerin Mübahlığını Öngörmesi: Karşılıklı rıza ile zinanın mübah kılınması, halen İslami olduğu iddiasındaki bazı ülkelerde genelevler açılması için ruhsat verilmesi, belirli yerlerde içki içilmesinin serbest bırakılması, bu gibi yerler açmak ve içki yapımı için ruhsat verilmesi gibi. Bunların tümü, haramı açıkça helal kılmaktır.

- Kanunun, Hakkında Şer'i Cezaların Bulunuyor Olduğu Bazı Suçlar Karşılığında Çeşitli Cezalar Öngörmesi: Bu, var olan şer'i cezaların yürürlükten kaldırılması demektir ve bu da bunların inkâr edilmesi anlamına gelir. Bu şekilde şer'î hadlerin tümü ortadan kalkmış olur.

- Kanunun, Kapalı Olarak Bazı Dini Vaciplerin İşlerliğini Ortadan Kaldırmayı Öngörmesi: İnanç hürriyetinin kanunlaştırılması gibi. Böylece, putperestlere ve Ehl-i Kitaba karşı Allah yolunda savaş ortadan kalkmış olacak, bunun ardından Ehl-i Zimmetle ilgili hükümlerle amel de geçerliliğini yitirecektir.

- Bazı Şer'i Vacipleri Yerine Getiren Kimselerin Cezalandırılması: İyiliği emredip kötülüğü nehyetme, Allah yolunda cihad, mürted yöneticilere karşı çıkma gibi bazı şer'i vacipleri yerine getiren kimselerin cezalandırılması gibi.

¹ 9 et-Tevbe/37

- Kat'î Haramların Helal Kılınması: Örneğin; fakirlere dağıtma iddiasıyla zenginlerin mallarını almayı kanunlaştıran “Sosyalizm” adı altında, Müslümanların korunması gereken mallarının helal kılınması gibi.

Birçok kimse, Allah'ın indirdikleri ile hükmetmeyi terk edenin, ancak hükmü inkar etmesi veya terk etmeyi helal sayması durumunda tekfir edileceği, heva ve arzulara uyarak yapması durumunda ise tekfir edilmeyeceği görüşünü benimsediler. Allahu Teala ise şöyle der: **“Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenler, kafirlerin ta kendileridir.”**¹ İlim ehli ve dilbilimciler, bu ayette olduğu gibi elif-lam takısı ile belirli olarak gelen “el-küfr” kelimesinin büyük küfür ifade ettiği hususunda ihtilaf etmemişlerdir. Aynı şekilde alimler, küfür lafzı Kur'an'da mutlak olarak geldiğinde büyük küfür ifade ettiği noktasında da ihtilaf etmemişlerdir.

Böylelikle anlaşılmış olmaktadır ki; beşeri kanunlarla yönetilen ülkelerdeki yöneticiler ve hakimler gibi, Allah'ın indirdikleri ile hükmü terk eden kimseler, büyük küfür işlemelerinden ötürü kafirdirler. Bu durumda, hükmü inkar edip etmedikleri ya da yaptıklarını helal sayıp saymadıkları göz önünde bulundurulmaz. Bu hükme bir de, bahsetmiş olduğumuz terkin haricinde, diğer bir küfür sebebi olan Allah'ın şeriatından başka kanunlarla hükmetme eklenince, ikinci bir açıdan daha küfür meydana gelmektedir. Allah'ın şeriatına muhalif kanunları koymak ise, üçüncü bir küfür teşkil etmektedir.

¹ 5 Maide/44

TEKFİRİN KURALLARI

Bu konuyu dört bölümde inceleyeceğiz inşaallah:

- 1. Tekfir Konusunun Geçtiği Yerler.**
- 2. Riddetin Tarifi.**
- 3. Tekfirin Kuralı.**
- 4. Bu Konudaki Yaygın Hatalar.**

1. TEKİR KONUSUNUN GEÇTİĞİ YERLER

Burada, tekfir konusundaki açıklamalarımız, daha önceden kendi isteğı ile İslam'ı kabul etmesi yahut Müslüman ana-babadan doğması nedeniyle hakkında İslam hükmü sabit olmuş kimse ile sınırlı kalacak, aslen kafir olan kimse ile ilgili konulara girilmeyecektir. Çünkü, asli kafir hakkında herhangi bir karışıklık yoktur ve cihad ile ilgili meselelerde bu konudan bahsedilmektedir.

Tekfire gelince bu, belirli bir kimsenin kafir olduğuna hükmetme anlamındadır ki, **“Tekfiru'l-Muayyen”** olarak bilinir. Bu konu ilim kitaplarının çeşitli bölümlerinde iki şık halinde incelenir:

A) İtikadî Açidan:

Küfrün hakikati ve çeşitleri ile alakalıdır. Akide kitaplarında “İman ve imanı bozan şeyler” ile ilgili konularda geçmektedir.

B) Yargısal Açidan:

Küfre götürücü şeyler (Küfrün sebepleri) ve kafirin cezalandırılması. Bu konuların geçtiğı yerler ise fıkıh kitaplarının “Riddet ve mürted” ile ilgili kısımlarıdır. Ayrıca bu bölümde belirli bir şahıstan küfre götürücü şeylerin vuku bulduğunun ispatlanması (yani küfrün sebebinin ispatı) ve hükmün şer'an geçerli sayılan engellerinin olup olmadığına bakılması da işlenir. Bunlar, belirli bir kişinin kafir olduğuna hüküm vermek yahut ondan beraet için gerekli olan şeylerdir. Bu konunun geçtiğı yerler ise, fıkıh kitaplarının “Kazâ” (Yargı), “Deâvî” (Davalar) ve “Beyyinât” (Deliller) bablarıdır.

Burada amaç, belirli bir kimseyi tekfir ederken yalnızca itikat kitaplarına bakılarak hüküm verilmesinin caiz olmadığı, bununla ilgili yargılama işlemlerine de bakılması gerektiğine dikkat çekmektir.

2. RİDDETİN TARİFİ

Riddet; İslam dininden küfre dönmek, yahut İslam'ı küfür ile bölmektir. Allah Teala şöyle der:

“Sizden kim dininden döner (irtidat eder) ve kafir olarak ölürse, artık onların bütün amelleri dünyada da ahirette de boşa çıkmıştır ve onlar ateşin halkıdır, orada sürekli kalacaklardır.”¹

Mürted ise; İslam'ı kabullendikten sonra söz, fiil, itikat yahut şüphe ile küfre giren kimsedir. Dört mezhebin ve diğerlerinin riddet ve mürted ile ilgili tariflerinin hepsi bu anlam etrafında döner. Çünkü küfür ya lisanın ameli olan söz ile, ya azaların ameli olan fiil ile, yahut ta kalbin ameli olan itikat ve şek ile meydana gelebilir.²

Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır o da; yukarıda verilen tariflerin riddetin hakiki anlamdaki tarifi olduğudur. Zahirde göre uygulanan dünyevi hükümlerde ise ancak küfre düşürücü söz ya da amel ile riddet hükmü verilir. Söz ve fiil insanda açıkça görülen şeylerdir. İtikat ve şekke gelince, bu ikisinin yeri kalptir. Söz ve amelle açığa çıkmadığı müddetçe dünyada iken bunlardan sorgulama yapılamaz.

Kalbi ile küfre giren kimse (bu itikat veya şek ile olabilir), bunu söz yada amel ile açığa çıkarmadığı müddetçe dünyevi hükümlerde Müslüman sayılır. Ancak hakikatte Allah katında kafirdir ve küfrünü gizlediği büyük nifak ile münafık olmuştur.

Günümüzde, insanlar küfre götüren amelleri işleseler dahi, onları tekfir etmekten sakındıran kimseler çoğalmış durumdadır. Bu kimseler tekfir etmenin Haricilerin mezhebi olduğunu

¹ 2 Bakara/217

² Bkz: Şeyh Mansur el-Behveti, Keşşafu'l-Kına, 6/167

söylerler. Hatta bazıları riddetin meydana gelmesinin mümkün olmadığı, şehadeti ikrar eden kimsenin bir daha asla küfre düşmeyeceği görüşünü benimserler. Bazıları da, “Biz, günahından dolayı hiçbir Müslümanı tekfir etmeyiz” sözünü kendilerine delil edinirler. Tüm bunlar, İslam dinini bilmemekten kaynaklanmaktadır. Hariciler küfre düşürmeyen günahlar ile tekfir etmektedirler. Ehl-i Sünnet ise, ancak küfre düşüren günahlar ile tekfir ederler.

Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hayatta iken de irtidad edenler olmuştu, O’nun vefatından sonra da Mekke, Medine ve Bahreyn halkı dışında Arapların geneli irtidad ettiler. Ebu Bekr *Radiyallahu Anhu* ve sahabe onlarla mürted oldukları için savaştılar.

Allah Teala şöyle buyurur: **“Özür beyan etmeyiniz, imanınızdan sonra küfre saptınız.”**¹ **“Andolsun onlar küfür sözünü söylemişlerdir ve müslümanlıklarından sonra küfre sapmışlardır.”**² Haklarında bu ayetler inen kimseler, henüz Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hayatta iken söyledikleri bazı sözler dolayısıyla kafir olmuşlardı.

Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* bir hadisinde şöyle der: **“Gece karanlığı gibi fitneler gelmeden önce amel ediniz. Kişi mü’min olarak sabahlar, kafir olarak akşamlar, mü’min olarak akşamlar, kafir olarak sabahlar. Dünyadan bir parça karşılığında dinini satar.”**³

Bir kimse şaka da olsa tek bir kelime ile dinden çıkabilir. Bundan dolayı “Akidetü’t-Tahaviyye” kitabının şerhinde şöyle denilmiştir: “İslam dini Allahu Teala’nın, rasulleri lisanıyla kullarına şeriat kılmış olduğu dindir. Bu dinin aslı, ayrıntıları peygam-

¹ 9 et-Tevbe/66

² 9 et-Tevbe/74

³ Müslim

berden gelen rivayetleridir ve apaçıktır. Küçük-büyük, anlayan-anlamayan, zeki ya da aptal, ayırt edebilen herkes için bu dine girmek mümkündür. Bu dinden çıkmak ise bundan daha çabuk olabilir.”¹

Şeyh Muhammed Hamid el-Fakî şöyle der: “Son dönemlerdeki alimlerden çoğunun büyük şirkten alıkoymak isteyen kimselere karşı çıkışları son derece şiddetlendi. Onlar ve sahabe sanki iki zıt kutup gibidirler. Sahabe şirkten az bir şeyi bile münker görürlerdi. Bu kimseler ise büyük şirkten alıkoyanları kötölemekte, şirkten nehyetmeyi bid’at ve dalalet saymaktadırlar. Allah’ı birlemek, ibadeti yalnızca O’na has kılmak ve Allah’a şirk koştuktan nehyetmek için gönderildiklerinde, ümmetlerin nebi ve rasullere karşı tutumları da bu şekildeydi.”

¹ Şerh-u Akidetu’t-Tahavi, 585

3. TEKİRİN KURALI

Tekfirin kuralı ifadesinden kastedilen belirli bir kişiyi tekfir etmenin kuralıdır (Tekfiru'l-Muayyen). Bu kural şudur:

“Zahire göre uygulanan dünyevî hükümlerde, küfre düşürücü bir söz söylediği ya da bir fiil işlediği şer’i yollarla sabit olan bir şahıs hakkında tekfir hükmünün şartları yerine gelip, engeller ortadan kalktığında kafir olduğu hükmü verilir. Hükmü, buna ehil olan bir kimse verir. Eğer hakkında hüküm verilen kimse daru’l-İslam’da güç yetirilen bir konumda ise; yetkili olan kimsenin ceza-yı uygulamadan önce o kişiye istitabe uygulaması vaciptir. Eğer bir güç arkasında veya daru’l-harbe sığınarak korunuyor (mümteni) ise ona istitabe uygulamadan öldürmek ve malını almak herkes için caizdir. Bu konuda, sonuçta elde edilecek olan maslahat veya mefsedete bakılarak uygun olan tercih edilir.”

Bu kaideyi şöylece izah edebiliriz:

[1] “Zahire göre uygulanan dünyevi hükümlerde”

ifadesi; “söz veya fiil ile” ifadesinden önce bir giriş mahiyetindedir. Çünkü söz ve fiil, insanda açıkça görülebilen şeylerdir ve kişi dünyada iken bunlardan hesaba çekilir. Ancak küfre götürücü bir itikat yahut imanın rükunları ve şubeleri hakkında bir şekten dolayı kalpte gizli bulunan küfre gelince, bundan dolayı kişi dünyada iken sorgulanamaz. Onun işi Allah’a aittir. Kafir olarak ölene Allah mağfiret etmez.

[2] “bir söz söylediği ya da bir fiil işlediği” ibaresi-

ne gelince; dünyada iken bir kimsenin kafir olduğuna hükmedilmesinin sebebi bu ikisidir. Örneğin Allah Teala’ya, Rasul’e *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ya da dine hakaret etmek küfre düşüren sözdür. Fiile örnek olarak ise Kuran’ı pisliğe atmak örnek olarak gösterilebilir.

[3] “Küfre düşürücü” sözü, **“bir söz söylediği ya da bir fiil işlediği”** ibaresinin sıfatı olarak gelmiştir. Küfür ile sıfatlandırma iki şart ile gerçekleşir:

Birinci Şart: Bu sözü söyleyen yahut fiili işleyen kimse-
nin kafir olduğuna dair muteber olan şer’î delillerin kesinlik kazanması şartı. Bu, “Mutlak tekfir” olarak isimlendirilir. “Şunu söyleyen kafir olur” ya da “Şu fiili işleyen kafir olur” şeklinde, küfür hükmünü belirli bir şahsa indirgemeden mutlaklaştırmaktır. Yani mutlak tekfir; küfür hükmünü sebebin faili olan şahsa değil sebebe indirgemektir.

Şer’i delilde şart koşulan şey, onun büyük küfre delalet edişinin kesin olmasıdır, küfre delalet eden bazı sigalar vardır ki bununla hem küfür hem de bundan daha aşağı olan küçük küfür yahut fısk kastedilmiş olabilir. Bu şekilde delaletinde ihtimal bulunan naslarda kastedilen şeyin belirlenebilmesi için, o nassın içindeki yahut başka naslardaki bu ibareyi anlamaya yardımcı olabilecek işaretlere bakılır. Örneğin Buhari’nin Sahih’inde, İbn-i Abbas’tan şöyle rivayet edilir: “Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

“Cehennem bana gösterildi, oradakilerin çoğu kadındı. Onlar küfrederler...” Denildi ki; “Allah’a mı?” Şöyle cevap verdi: “Kocalarına. Ve yapılan iyiliği inkar (küfr) ederler.”

Yine, Ebu Said’dan şöyle rivayet edilir: “Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem kadınların yanına uğradı ve şöyle dedi:

“Ey kadınlar topluluğu, çok sadaka veriniz. Bana sizin, cehennem ehlinin çoğunluğu olduğunuz gösterildi.” Dediler ki; “Ne sebeple?” Rasulullah şöyle cevap verdi: **“Çok lanet ediyorsunuz ve kocalarınıza çok küfür (nankörlük) ediyorsunuz.”**

Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* burada kadının kocasının hakkını yerine getirmemesi ve onun iyiliklerine karşı teşekkür etmemesi durumunu “küfür” olarak nitelendirmiştir. Buradaki bazı işaretlerden anlıyoruz ki, bu küfürden kasıt; dinden çıkaran büyük küfür değil küçük küfürdür. Buna delil ise, orada bulunanların “Bu Allah’a küfür müdür” diye sorduklarında Rasulullah’ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* verdiği cevaptır. Bir başka delil ise, bu günahlarını gidermesi için kadınlara sadakayı emretmesidir. Çünkü sadaka yalnızca mü’mine fayda sağlar. Rasulullah şöyle buyurmuştur: **“Sadaka, suyun ateşi söndürdüğü gibi kötülükleri giderir.”**¹ Bir kafirin sadaka vermesi kabul görmez ve onun günahlarına keffaret olmaz. Allahu Teala ayeti kerimesinde; **“Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz”** demektedir.

Bir başka misal Rasulullah’ın, **“Müslüman’a sövmek fasıklık, onu öldürmek ise küfürdür”** ve **“Benden sonra birbirinizi öldürerek kafir olmayın”**² hadisleridir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* Müslümanın Müslümanı öldürmesini ve birbirleriyle savaşmalarını küfür olarak isimlendirmiştir. Ancak naslar, kasıtlı olarak öldüren kişinin şu ayetlerde geçtiği üzere kafir olmadığına delalet eder:

“Ey iman edenler, öldürülen kişiler hakkında kısas sizin üzerinize farz kılındı. Özgüre karşı özgür, köleye karşı köle ve dişiye karşı dişi. Ancak kim kardeşi tarafından bağışlanırsa, kendisine örfe uymak ve ona güzellikle diyet ödemek gerekir...”³

¹ Tirmizî rivayet etmiş ve hasen-sahih olduğunu söylemiştir.

² Buhari

³ 2 Bakara/178

Ayette, katil ile maktulün velisi arasında bir kardeşlik bağı olduğu bildirilmiştir. Birbirleriyle savaşmaları durumunda da aynı şey geçerlidir: **“Mü’minlerden iki taife savaştıklarında...”**¹ Savaşmalarına rağmen Allahu Teala onları müminler olarak isimlendirmiştir. Tüm bunlar, yukarıdaki hadislerde geçen “küfür” ifadesinin, imanı yok eden küfür olmayıp küçük küfür olduğuna delalet eder.

Büyük küfür veya küçük küfre delalet etme ihtimali taşıyan sığalardan bazıları şunlardır: Mazi (geçmiş zaman) ve muzari (geniş zaman) sığası ile tekil veya çoğul belirsiz olarak gelen ism-i fail ve “iman etmemiştir”, “bizden değildir”, “ateştedir”, “Allah ona cenneti haram kılmıştır”, “ondan beri olunur” ya da “Allah ve Rasulü ondan beridir” gibi ifadeler.

Büyük küfre işaret ettiği kat’î olan şer’î delillere gelince, Allahu Teala’nın şu sözü buna örnektir:

“Onlara sorsan, ‘dalmış oyalanıyorduk’ derler. De ki: Allah ile, O’nun ayetleriyle ve Rasulü’yle mi alay ediyordunuz? Özür beyan etmeyiniz; siz imanınızdan sonra küfre girdiniz.”² Ayette, imandan sonra küfre girdikleri beyan edilmiştir ki, bu büyük küfürdür.

“Nefsine zulmediyor olarak başına girdi. ‘Bunun sonsuza kadar kuruyup yok olacağını sanmıyorum’ dedi...”

Kendisi ile konuşmakta olan arkadaşı ona dedi ki: ‘Seni topraktan sonra bir damla sudan yaratan, sonra da seni bir insan olarak şekillendiren (Allah’a karşı) küfürde mi bulunuyorsun?’³

¹ 49Hucurat/9

² 9 et-Tevbe/65-66

³ 18 Kehf/35-37

Ayette bu kimsenin Allah’a karşı küfürde bulunduğu açıkça ifade edilmektedir ki, bu da büyük küfürdür. Yine Allah’tan başkasının güç yetiremeyeceği bir şeyde O’ndan başkasına duada bulunan kimse hakkında ayette şöyle denilir:

“Allah, sizin rabbinizdir; mülk O’nundur. O’ndan başka dua ettikleriniz ise, bir çekirdeğin incecik zarına bile malik olamazlar. Eğer onlara dua ederseniz duanızı işitmezler, işitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet gününde ise, sizin şirk koşmanızı tanımayacaklardır...”¹

“Hak olan dua yalnızca O’nadır. Onların Allah’tan başka duada bulundukları ise, onlara hiçbir şeyle cevap veremezler. (Onların durumu) yalnızca ağzına gelsin diye, iki avucunu suya uzatan(ın beklemesi) gibidir. Oysa ona gelmez. Küfre sapanların duası, sapıklık içinde olmaktan başka bir şey değildir.”²

Buna göre genel kural şudur: Kuran’da ve Sünnet’te belirlilik takısı ile gelen küfür kelimesi “küfrü ekber”i (büyük küfrü) ifade eder (el- küfr, el-kâfir, el-küffâr, el-kâfirûn, el-kevâfir gibi...) Çünkü elif-lam, mananın tam olması için, başına geldiği ismin tüm anlamlarını kapsadığını ifade eder. Bu konuda dilbilimcilerle ilim ehli arasında ihtilaf yoktur. İsim, fiil veya masdar olarak gelmesi fark etmeksizin Kur’an’da geçen tüm ‘küfr’ kelimeleri büyük küfür ifade eder. Çünkü Kur’an’ın lafızları kullanıldığı anlamın en üst derecesini ifade eder. Hatta nimete nankörlüğü ifade etmede kullanılan ‘küfr’ kelimesi büyük küfür anlamında-

¹ 35 Fatır/14-15

² 13 Ra’d/14

dır.¹ Küfrün lugat manası kastediliyormuş gibi gözüktüğünde bile, aslında kast edilen şer’î anlamdaki küfrü ekberdir.²

Geriye yalnızca hadislerde geçen lafızlar kalır, bunlardan belirlilik takısı ile gelmiş olanlar “küfrü ekber”i ifade eder. Şu hadiste olduğu gibi: **“Kişi ile küfür arasında namazı terk etmek vardır.”** Eğer bu siğa dışında bir ifade ile gelseydi, küçük küfre delalet ettiğine dair herhangi bir işaret bulununcaya kadar bunun anlamının büyük küfür olduğu kabul edilecekti. Bunun delili ise yukarıda geçen hadiste Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* kadınlara hitap ederken “küfredersiniz” dediğinde sahabe-lerin hemen “Allah’a mı küfrederler?” diye sormalarıdır. Bu da gösteriyor ki küfür mutlak olarak kullanıldığında onun manasının küçük küfr olduğuna işaret eden herhangi bir şey bulunmadığı sürece yukarıdaki örnekte olduğu gibi öncelikle “küfrü ekber”in kastedildiği anlaşılır.

Burada dikkat çekilecek önemli bir husus vardır, o da; bir şeyin küfre düşürücü olduğuna hükmetmek için bizzat o şey hakkında küfre düşürücü olduğuna dair bir nassın bulunmasının şart olmadığıdır. Necd davetçilerinden ve Şeyh Muhammed İbn-i Abdilvehhab’ın *Rahimehullah* öğrencilerinden Şeyh Hamed İbn-i Nasr İbn-i Muammer *Rahimehullah* şöyle der: “Alimlerin küfr ve riddet konuları arasında saymış oldukları ve hakkında apaçık bir nass bulunmadığı halde küfür olarak isimlendirilmesinde icma edilen meseleler çoktur. Alimler bunu nassların umumundan (genel anlamlarına bakarak) çıkarırlar. Örneğin Allah’tan başkasına yakınlaşmak ve ibadet etmek için kurban kesilmesi gibi. Nevevi ve başka alimlerin de belirttiği gibi bu, icma ile küfür sayılmıştır. Allah’tan başkasına secde etmek de aynı şekildedir.”³

¹ Bkz: 14 İbrahim/28 ve 16 Nahl/112

² Bkz: 57 Hadid/2

³ Ed-Durerü’s-Seniyye Fi’l-Ecvibeti’n-Necdiyye, 9/9

Bu meselede fırkalar farklı görüşlere ayrılırlar. Hariciler, büyük günahlar ve küfre götürücü olmayan şeylerle tekfir ederler, Mürcie ise; tam tersi söz yada fiil, hiçbir amelle tekfir etmeyip amelin bizzat kendisinin küfre götürücü olduğunu kabul etmezler. Küfre götürücü olduğu nass ile kesin belirtilmiş olan ameli işleyen kafir olduğu hususunda Ehli Sünnet'e muvafakat ederler. Ancak hakkında küfür olduğuna dair nass bulunan amelin bizzat kendisinin küfür sebebi olmasından değil, kişinin kalbinde küfür olduğuna delil olmasından dolayı küfür hükmü verileceğini kabul ederler. Böylece hükümde Ehli Sünnet ile ittifak ederler ancak bunun açıklamasında ayrılırlar. Bu görüşe sahip olanlar fakihlerin Mürcie gibi düşünenleri ve Eşariler'dir. Gulat-ı Mürcie ise aşırı sapmış kimseler olup, 'küfrü ekber'e işaret ettiği kesin olan şer'i delillerle bile asla tekfir etmezler. Küfr ameli işleyen birisini tekfir etmek için, onun peygamberi yalanlamasını, inkarını, yahut yasak olan bir ameli helal saydığını açıkça söylemesini şart koşarlar. Bu, çağımızdaki insanların sahip olduğu ve oldukça yaygın olan bir görüştür.

İkinci Şart: Söz ya da fiilin bizzat küfre düşürücü olduğunun açık olması, yani tekfir konusunda delil edinilen nasslarda belirtilen küfre götürme sebebini içeriyor olması gerekmektedir. Örneğin; "Ey efendim bana yardım et, ihtiyacımı gider, düşmanımdan beni kurtar" yahut "rızkımı genişlet" ve buna benzer sözler söylemek gibi. Bu tür sözler, açıkça Allah'tan başkasına dua etme niteliği taşıdığı için küfre düşürücüdür. Zira şer'i deliller Allah'tan başkasına dua edenin kafir olacağını bildirir.

Yine Kur'an'ı pislige atan bir kimsenin yaptığı bu hareket de aynı şekilde küfre düşürücüdür. Ancak bir kimse Kur'an'ı ateşe atarsa, bu fiilin o kimsenin küfrüne delalet ettiği açık değildir.

Delaleti açık olan amelin karşısı, küfre açıkça delalet etmeyen ve ihtimal taşıyan amellerdir. Bunlar küfür olma ya da

olmama ihtimali taşıdığı için “Küfre delalet edişi ihtimal taşıyan amellerle tekfir” olarak isimlendirilir. Bunlardan, kendisi bizzat küfür olmayan fakat küfre yol açan sözler vardır. Bunlara “Sonuca göre tekfir” veya “Sözün gereğince tekfir” denir.

Küfre delil oluşu ihtimal taşıyan amelin açıkça küfre delalet edip etmediğini tayin etmek için birçok şeyin gözden geçirilmesi gereklidir.

ŞER'İ TERCİH

Neye delalet ettiği ihtimal taşıyan amellerde, kastedilen şeyin belirlenebilmesi için tercih yaparken üç şeye bakılır. Bunların hepsi ya da bir kaç göz önünde bulundurulur. Şöyle ki:

Failin Kastının Açığa Çıkması

Sözü veya fiili ile neyi kastetmiş olduğu kişiye sorulur. Örneğin; bir kabrin başında sessizce dua eden bir kimse eğer, “Bu kabirdeki kişiyi affetmesi için Allah’a dua ediyorum” derse onun yaptığı yanlış bir iş değildir. Eğer “Bu kabrin başında kabul olacağını ümit ederek Allah’a dua ediyorum” derse, bu küfre götürmeyen bid’at bir ameldir. Fakat “Bu kabirdeki kişiye ihtiyaçlarımı gidermesi için duada bulunuyorum” derse bu küfre götürücü bir ameldir. Böylece delil oluşu ihtimal taşıyan amelde kast ortaya çıkmış olur.

Hüküm vermede etkili olacak olan, failin kastını açıklamasını istemekten maksat, onun yaptığı işten amaçladığı şeyi belirlemektir, bununla küfrü kastedip etmediğini belirlemek değil. Önceki örnekte kişinin, ölüye sıkıntılarını gidermesi için dua ettiğini açıklaması, hüküm vermede etkili olacak olan ve açıklanması istenilen kasıttır. Bu amel ile küfrü kastedip etmediğinin sorulması gerekmez. Hatta bununla küfrü kastetmediğini dahi söylese bu verilen hükmü etkilemez.

Amel İle Birlikte Kişinin Hal ve Tavırlarının Neye İşaret Ettiğine Bakılması (Karainu’l-Hal)

Örneğin; bir kişi küfür olma ihtimali taşıyan bir söz söylese, bununla küfrü arzulamadığını iddia etse ancak araştırıldığında zındıklarla arkadaşlık yaptığı veya zındıklıkla itham edildiği tespit edilse, işte tespit edilen bu durum “karainu’l-hal”dir ve buna dayanılarak o kişinin küfrü kastetmiş olduğu tercih edilir.

Bu konuda yine şöyle bir örnek verebiliriz: Bir kişi Kur'an'ı ateşe atsa, bu hareket onun Kur'an'ı hafife aldığı ihtimali taşıdığı için aynen pislığe atan bir kimse gibi tekdir edilebilir. Yine bu hareket Osman İbn-i Afvan'ın yaptığı gibi eskimiş olan mushafı yok etmek istemiş olabileceği ihtimalini de taşır. Bu da bir raşid halifenin sünneti olup küfre düşüren bir amel değildir. Kişi kastının bu olduğunu söylese, ancak sonradan mushafın yeni olduğu yahut adamın zındıklıkla itham edildiği ortaya çıksa, bu deliller onun sözünün yalan olduğu, bilakis Kur'an'ı hafife aldığı için bunu yaptığını açığa çıkmış olur.

Örfe Bakılması

İbnu'l-Kayyım *Rahimehullah*, müfti ile ilgili hükümler konusunda şöyle der: "İkrar, iman, vasıyyet ve diğer lafız ile ilgili şeylerde, o sözleri kullanan halkın anlayışına, örfüne bakmaksızın ve bu kelimelere gerçek manalarından farklı dahi olsa onların kullandıkları manayı yüklemekten fetva vermesi caiz olmaz. Eğer böyle yapmazsa hem kendisi sapar hem de başkalarını saptırır."¹

İhtimal taşıyan fiillere gelince, örneğin; bir kişi kıbleye doğru namaz kılıyor iken önünde ateş yahut bir kabir bulunuyor olsa, bu fiil o kişinin ya Allah'a ya da kabre veya ateşe ibadet ettiği ihtimallerini taşır. Kastının açığa çıkması ve halinin hangisine daha yakın olduğunu gösterdiğine bakılması gerekir. O kişi hayırla bilinen birisi midir? Yoksa ateşe ibadet eden bir Mecusi olup da takıyye yaparak Müslüman olmuş gibi görünen birisi olabileceğinden şüphe edilen bir kimse midir?

Bu, ihtimal taşıyan amelin neye delalet ettiğinin belirlenebilmesi için uyulması gereken bir kuraldır. Hüküm de, talak, kazf (zina ile itham), köle azadı ve bunun gibi ancak niyetin bilinmesi

¹ İbnu'l-Kayyım, İ'lamu'l-Muvakkın, 4/228

ile ve yine “karainu’l-hal”e ve örfe bakılmasıyla açıklığa kavuşabilecek şeylerin hükmü gibidir. Açık ve net olan amellerde ise kasıt ve niyete yalnızca taammüden yapıp yapılmadığını anlamak için bakılır.

Neye işaret ettiği ihtimal taşıyan amellerde dünyevi hükümleri uygulayabilmek için bu amellerden amaçlanan şeyleri belirleyecek olan mercii misallerde de geçtiği gibi kâdı (hakim)dir. Eğer bu amelden açıkça bir şey çıkarmak mümkün olamıyor ve kişi üzerindeki töhmet de kuvvetli bulunuyorsa, hakimın ta’zir cezası vermesi caizdir. Kendisinin küfrüne işaret olabilecek ihtimal taşıyan amelleri çokça işleyen zındık hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında münafıklarda çokça görülen bir şeydi. Ayette de şöyle geçmektedir:

“Sen onları, sözlerinin anlatım biçiminden tanırsın”¹

Münafıklardan küfrü açıkça söyleyen ancak bunu söyledikleri tam olarak tespit edilememesinden dolayı şer’i olarak aleyhlerine bir şey ispat edilemeyen ve Allahu Teala’nın haklarında şöyle dediği kimseler vardı:

“Söylemediklerine dair yemin ederler ancak küfür kelimesini söylemişler ve İslamlarından sonra küfre düşmüşlerdir”²

Birçok kere dinden çıkıp sonra tevbe etmiş yahut ihtimalli ve şüpheli ameli çok fazla olan zındığa gelince, İmam Malik’in bu konudaki görüşü; tevbesinin kabul edilmeyeceği yönündedir. Şafii ise sonuna kadar kabul edileceğini söyler. Burada da yine hakimın içtihadına başvurulur. Şerrin fazlalığı dini insanlar ara-

¹ 47 Muhammed/3

² 9 et-Tevbe/74

sında hafife alması hükme etki eder. Eğer bunlar bulunursa meseleyi bitirmek gerekir ve İmam Malik'in görüşü ile amel etme tercih edilir.¹

Ahiretteki hükme gelince kendisinde küfür ihtimali taşıyan ameller görülen kimsenin niyetine göre işi Allah'a aittir. En iyi bilen Allah'tır ve amele göre karşılığını verecek olan da Odur. Nitekim Allah Rasulü şöyle demiştir: **“Ameller niyetler ile dir, herkese niyet ettiğinin karşılığı vardır.”**² Allah Teala şöyle buyurur:

“Sırların ortaya çıkarılacağı gün artık onun ne gücü vardır ne de yardımcısı.”³

Kişiye küfre düşüren ya da düşürmeyen ameller konusunda alimler arasındaki ihtilaf ikinci şarta yöneliktir. Küfre delalet ettiği açık mıdır, yoksa ihtimal taşıyan bir amel midir? Eğer açıksa ihtilaf yoktur. Ancak ihtimal taşıyorsa bunda ihtilaf vardır. Çünkü burada içtihad söz konusu olur.

Fıkıh kitaplarının riddet ile alakalı bölümlerinde birçok örneği bulunan küfre götüren söz ya da filler incelendiğinde, İslam'dan çıkaran bu amellerin insanların çoğu tarafından önemsenmediği ortaya çıkar. Bunun sebebi cehaletin yayılması ve dinin önemsenmemesidir. Enes İbn-i Malik şöyle der: “Sizin gözünüzde saç teli kadar değeri olmayan ameller işliyorsunuz. Fakat biz bunları Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* döneminde helâka götürücü günahlardan sayardık.”⁴

¹ Zındıkın tevbesiyle ilgili bkz: el-Muğni meâ's-Şerhi'l-Kebir, 10/79-80; İbn-i Muflih el-Hanbeli, el-Furu', 6/180-181; Fethu'l-Bari, 12/269-273; eş-Şafii, el-Um, 6/156-168; İbnu'l-Kayyim, İlamu'l-Muvakkîn, 3/112-115 ve 140-145

² Muttefekun Aleyhi

³ 86 et-Tarık/9-10

⁴ Buhari

Dolayısıyla anlaşılmaktadır ki kişi ancak birçok ameli bir arada işlemekle imana girer. Fakat tek bir amel işlemekle imandan çıkabilir. Kişi amellerin tümü ile değil yalnızca bir amelle tekfir edilip imandan çıkabilir. Küfre götürücü bir sözü, fiili yahut itikadı bulunursa kafir olur. Kişinin küfre girmesi için (hakikatte yok da olsa) zahiren kendisinde bulunan imanın diğer şubelerinin de ortadan kalkması şart değildir. Bu da hakkında küfür hükmü verilen bazı kimselerin zahiren bir takım salih amellerinin bulunmasının mümkün olduğuna delildir. Eğer tekfir edilmesini gerektiren bir şey bulunursa bu salih amelleri o kişinin tekfirine engel olmaz. Bunun fıkhıta da karşılığı vardır. Örneğin namaz, şartları rükunleri ve vaciplerinin tümü yerine getirilmeden sahih olmaz. Abdest, setr-i avret, kibleye yönelmek, niyet, kıyam, rukû, secde ve diğerleri gibi. Ancak bir amel ile bozulabilir; kim namazda konuşur, namaz esnasında bir şey yerse namazı bozulur.

Kul tüm hayatı boyunca salih amel işlese, sonra bir söz, fiil ya da itikat ile kafir olsa ve bu şekilde ölse tüm salih amelleri boşa gider. Allah Teala ayette şöyle buyurur:

“Sizden kim dininden geri döner ve kafir olarak ölürse, artık onların bütün amelleri dünyada da, ahirette de boşa çıkmıştır ve onlar ateşin halkıdır. Orada sürekli kalacaklardır.”¹

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bir hadisinde şöyle der: **“Kişi uzun müddet cennet ehlinin ameli işler, sonra onun ameli cehennem ehlinin ameli ile son bulur. Yine kişi uzun zaman cehennem ehlinin ameli işler, sonra ameli cennet ehlinin ameli ile son bulur.”²**

¹ 2 Bakara/217

² Müslim

Burada çıkarabileceğimiz bir diğer sonuç ise; mutlak tekfir (tekfiru'l-mutlak) ile muayyen (belirli bir kişiyi) tekfir (tekfiru'l-muayyen) arasında fark olduğudur. Şöyle ki:

TEKFÎRU'L-MUTLAK

Yalnızca kişiyi küfre götüren sebepleri ortaya koymaktır (Küfre götüren söz ya da fiil gibi). Şöyle denilir: “Kim şöyle yaparsa veya şöyle derse kafir olur” yani belirli bir şahsa indirgmeden mutlak olarak hükmü bilmektir.

TEKFÎRU'L-MUAYYEN

Küfre sebep olan söz ya da fiili işleyen belirli bir şahsı tekfir etmektir. Daha önceki açıklamalarımıza izafeten (ki bu da söz ya da amelin küfür ile nitelendirilmesinin kesinleşmesi için iyice araştırma yapılmasıdır) küfre sebep olan amelin kişide bulunduğu kesinlik kazanması ve hükmü vermek için bazı engellerin bulunup bulunmadığına bakılması gereklidir.

Başka bir deyişle bu iki çeşit arasındaki fark şöyledir: Tekfiru'l-mutlak, işlenen fiili küfürle nitelemektir. Bunda yalnızca küfre götüren sebebe, şer'î delil yönünden ve fiilin kendisinin delaletinin kesin olması yönünden küfre götürme özelliğini taşıyıp taşımadığına bakılır. Tekfiru'l-muayyen ise; faili küfürle nitelemektir. Bunda da iki şeye bakılır:

- 1- Fiilin küfür olarak nitelendirilmesi.
- 2- Failin o fiili işlediğinin tespiti ve hükmün verilmesine engel olacak bir şeyin bulunmamasıdır.

[4] “işlediği şer’i yollarla sabit olan” ifadesi, küfre sebep olan söz yada fiilin, şer’i olarak o kişide bulunduğu ispatlanması anlamındadır. Bu şer’i ispat, “Dünyevi hükümlerin zahire göre uygulanması” kuralının kapsamına girer. Mükellef, dünyevi hükümlerde söz ve fiillerinden “Şer’i ispat yolları” diye isimlendirilen, şeriatın açıklamış olduğu yollarla ispatlanmasının dışında cezalandırılmaz. Kişinin kendisinin ikrarı veya başkalarının şahitlik etmesi gibi. Şahitliğin ölçüsü ise konudan konuya değişir. Söz ya da fiil, mükellefin aleyhine şer’i yollarla ispat edilmediğinde, aslında bunlar mevcut olsa da hükmen yok sayılır. Örneğin; bir kimse zina etmiş olsa, ancak bu şer’an sahih olan bir yolla tespit edilememişse, şer’i hükme göre o kimse zina etmiş sayılmaz. Ancak hakikatte bunu işlemiş olduğu için Allah Teala bu fiilinden dolayı onu cezalandıracaktır. Yalnız o kişinin tevbe etmesi, salih amelinin fazla olması veya şefaitle affedilmesi mümkünür

Riddete gelince; iki şeyden birisi ile sabit olur:

1- İkrar; yani kişinin kendisinin itiraf etmesi.

2- Adl sahibi iki Müslümanın şahitliği.

Bir kimsenin riddeti hakkında şahitlik edilirken bunun ayrıntılı olarak anlatılması lazımdır. Kâdı Burhaneddin İbn-i Ferhun el-Maliki şöyle der: “Riddete şahitlikte, ‘falan kişi kafir oldu’ veya ‘mürted oldu’ gibi kapalı ifadeler kabul edilmez. Bilakis şahitlerin işittiklerini yahut gördüklerini anlatmaları gerekir. Çünkü tekfir konusunda insanlar ihtilaf etmişlerdir, bir kimse küfür olmayan bir şeyin küfür olduğuna inanıyor olabilir.”¹

¹ Tabsıratu’l-Hukkam, 2/277

İştilmeden yahut şahitlik edilen şey gözle görülmeden büyük bir çoğunluğun şهادette bulunması demek olan “istifada” yolu ile riddetin tespit edilmesi konusunda ise ihtilaf vardır.

Bunlar dünyevi hükümler konusunda riddetin ispatlanmasının yollarıdır. Bir kişi hakikatte küfre girdiği halde kafir olduğu kesin ispatlanamamış ise onun hesabı Allah’a aittir.

“Sırların ortaya çıkarılacağı gün, artık onun ne gücü vardır ne de yardımcısı.”¹ Eğer tevbe etmeksizin küfrü üzere ölürse ebedi olarak ateştedir. Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez.

Gerçekte küfür üzere olan herkesin, dünyevi hükümler konusunda küfrünün ispatlanması mümkün olmayabilir. Bunu dört şekilde açıklayabiliriz:

1) Kişinin küfre götüren itikadını gizleyip, söz ve fiilleri ile bunu açıklamaması itikadi küfürdür. Örneğin; öldükten sonra dirilişi yalanlaması gibi. Bu kişi zahire göre verilen hükümde Müslümandır. Ancak gerçekte kafirdir ve bu küfür münafıkların büyük nifakı türündendir.

2) Bir kişinin küfre götüren söz ya da fiil ile küfrü açığa çıksa, ancak bunu kimse görüp ıııtmese yine o kişi zahiri hükme göre Müslüman ancak gerçekte kafirdir ve bu kişi büyük nifakla münafık olmuştur. Bu ve önceki gruptakiler Allah Teala’nın şu ayetine dahil olurlar:

“Çevrenizdeki bedevilerden münafık olanlar vardır. Sen onları bilmezsin. Biz onları biliriz. Biz onları iki kere azaplandıracağız, sonra onlar büyük bir azaba döndürüleceklerdir.”²

¹ 86 et-Tarık/9-10

² 9 et-Tevbe/101

3) Yine bir kimse küfre düşürücü bir söz ya da fiilde bulunduğunda, bazı kimseler bunu bildikleri halde yalnızca bir erkek yahut çocuk veya kadın onun aleyhinde şahitlikte bulunsa, hakkında riddet hükmü vermek için gerekli olan şahit sayısı tamamlanmadığı için, bu küfre götürücü amel tespit edilmiş sayılmaz. Bununla birlikte hakimin o kişiye tazir cezası vermesi (yani had cezası dışında o kişiye hapis veya dayak gibi cezalar vermesi) caizdir. Bunda şahitlik eden kişinin adl sahibi, alim ve salih bir kimse olması etkilidir. Bu kimse zahirde Müslüman, gerçekte ise kafirdir.¹

Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanındaki münafıkların durumları genelde bu üçüncü şekildeki gibi idi. Onlar kendi aralarında küfürlerini açıklıyorlar, ancak birbirlerine şahitlik etmiyorlardı. Bazen Müslümanlardan bir kişi bunu işitiyor ve aleyhinde şahitlik ediyordu. Ancak ispat için bu yeterli olmuyordu. Zeyd İbn-i Erkam'ın Abdullah İbn-i Ubeyy'in şöyle dediğine şahitlik etmesi gibi: “Medine’ye döndüğümüzde şerefli kimseler zelil olanları oradan çıkaracaktır.”² Vahiy Zeyd’i doğruladığı halde Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* vahiy ile onları cezalandırmayıp şer’i ispat yollarını tercih etti. Çünkü münafıkların sözlerinin çoğunluğu açık olmayıp ihtimal taşıyan sözler oluyordu. Allah Teala şöyle buyurur: “**Sen onları sözlerinin anlatım biçiminden de tanırsın.**”³

Alimler Nebi’nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* münafıkları öldürmeme sebebini bununla izah ederler. İbn-i Teymiye şöyle der: “Onların çoğunluğu kendi aleyhlerine delil olabilecek şekilde küfürlerini açıklamıyorlar, bilakis Müslüman gibi görünüyorlardı. Nifakları bazen müminlerden bir kişinin onların konuşmalarını

¹ Bkz: İbn-i Ferhun, Tabsıratu’l-Hukkam, 2/281

² Buhari

³ 47 Muhammed/30

işitip Nebi'ye *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* aktarmaları ile biliniyordu. Bunu söylemediklerine dair Allah adına yemin ettikleri oluyordu. Bazen de namazdan ve cihaddan geri kalmaları, zekatı yük olarak görüp Allah'ın hükümlerinden çoğunu kerih gördüklerinin açığa çıkması gibi şeylerle, birçoğu da sözlerinin anlatım biçimiyle tanınırdı.... Sonra münafıkların tümü Müslüman görünür ve Müslüman olduklarına dair yemin ederlerdi. Onlar yeminlerini, kendilerini koruyucu bir kalkan olarak kullanıyorlar, böyle olunca da Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* onların münafık olduklarını bildiği halde ne tek kişinin haber getirmesi, ne mücerred olarak vahiy ile ne de deliller ve şahitler ile onlara hadleri uygulamıyordu. Ta ki had cezasını gerektiren şeyler delil ile sabit oluncaya yahut kişinin kendisi ikrar edinceye kadar...

Kafir oldukları halde onları öldürmeyi terk edişinin sebebi, onların küfrünün şer'i delil ile ispatlanamamasıdır. Yine onlardan belirli bir kimseye istitabe uygulamaması da buna delildir. Nifakı ve zındıklığı tespit edilmiş olan kimsenin, aynen mürtedde olduğu gibi en azından istitabe uygulanıp eğer tevbe etmezse öldürülmesi herkesçe bilinen bir şeydir. Halbuki Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* onlardan belirli bir kimseye istitabe uyguladığı bize ulaşmamıştır. Bu da gösterir ki mürted olarak öldürülmesini gerektiren küfür ve riddet belirli bir kimse üzerine sabit olmamıştı. Bunun için onların görünürdeki durumları kabul edildi, gizledikleri ise Allah'a havale edildi.

Nifakı açığa çıktığı halde şer'i olarak ispat edilemeyen kimsenin durumu bu olursa, nifakı hiç açığa çıkmayan kimsenin durumu ne olur?"¹

Ömer İbnu'l-Hattab, Zeyd İbn-i Erkam'ın şahitliği üzerine Abdullah bin Ubeyy'in öldürmek istediğinde Rasulullah'ın

¹ Es-Sarimu'l-Meslul, 355-357

Sallallahu Aleyhi ve Sellem söylemiş olduğu, **“Onu bırak, insanlar Muhammed ahabını öldürüyor demesinler”**¹ şeklindeki sözü hakkında İbn-i Teymiye yine aynı açıklamayı getirir:

“Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, insanlar kendisi için ahabını öldürüyor demesinler diye o kişinin öldürülmesinden men etmişti. Çünkü o kişinin nifakı delil ile ortaya konamamıştı ve bunu söylemediğine dair yemin etmekteydi. Ancak Zeyd İbn-i Erkam’ın haberinin doğru olduğu vahiy ile bilinmekteydi.”²

4) Kişi, küfre düşürücü bir söz ya da fiili açıkça ortaya koysa, bu yaptığı hareketi veya sözü ikrar etse yahut buna iki kişi veya daha fazlası şahitlik etse ya da bu yaptığı insanlar arasında yaygın olarak biliniyor olsa (istifâda ile) bu küfre götürücü ameli o kişinin işlediği şer’i olarak ispatlanmış olur. Ancak o kişi hakkında küfür hükmünü vermek için bu yeterli değildir, hükme mani olan şeylerin olup olmadığına bakılması gerekir.

Bu dört durum hakikatte kafir olan ve (dördüncü durum hariç) dünyevî hükümlerde küfre götürücü ameli kat’i olarak tespit edilemeyen kişi hakkındadır.

Burada üzerinde durulması faydalı olacak bir husus vardır:

Bir kimse bir başkasının küfrünü bildiğinde, bu şer’i ispat yolları ile ispatlanmasa da (3. Maddede geçtiği gibi) bu kişiyi kafir sayabilir mi?

Cevap olarak şunu söyleyebiliriz:

Evet, hatta o kişi hakkında küfür hükmünü vermesi vaciptir. Ancak bunun için iki şart vardır:

¹ Buhari

² Es-Sarinu’l- Meslul, 354

1) Küfür ile küfür olmayan şeyi ayırt etmek veya hükme engel olan şeylere bakmak için hüküm verecek kişinin buna ehil olması veya buna ehil olan birisinden fetva istemesi.

2) Kanını ve malını helal kılmak gibi Allahu Teala'nın hakkı olan (mürtedin cezalandırıldığı) cezalarla cezalandırmaması. Çünkü şer'i ve tam bir ispat yoksa cezalandırılamaz. Bunu yapmak caiz olsaydı bu durum kan ve malın yalnızca töhmet ile helal kılınması konusunda bir kargaşaya yol açabilirdi. Ancak bunun dışındaki şeylerle cezalandırılabilir. Bunlar onu yalnız bırakmak (terk etmek), nikah yapmamak ve yaptırmamak, öldüğünde cenaze namazını kılmamak gibi şeylerdir.

Tek bir kişinin, kafir olduğunu bilmesi halinde bir kimseyi tekfir edebileceğinin delili şu ayeti kerimedir:

“Onlara iki adamın örneğini anlat, onlardan birine iki üzüm bağı verdik ve ikisini hurmalıklarla donattık ikisinin arasında da ekinler bitirmiştik...”

“Kendi nefsinin zalimi olarak bağına girdi ve: ‘Bunun sonsuza kadar kuruyup yok olacağını zannetmiyorum’ dedi ‘kıyamet saatinin kopacağını da sanmıyorum. Buna rağmen Rabbime döndürülecek olursam şüphesiz bundan daha hayırlı bir sonuç bulacağım’.”

“Kendisiyle konuşmakta olan arkadaşı ona dedi ki; Seni topraktan sonra bir damla sudan yaratan, sonra seni düzgün bir adam kılan Allah’a karşı küfürde mi bulunuyorsun?”¹

Ayette geçen birinci şahıs diriliş hakkında şüphe ederek kafir oldu. Diğeri de bununla onu tekfir etti. Ayette belirtildiği gibi bunlar yalnızca iki kişiydiler.

¹ 18 Kehf/32-37

Küfrünü gördüğü bir şahsı tekfir eden bir kimsenin, bu durum başkaları için sabit olmadığı ve şer'i olarak kesinlik kazanmadığı sürece diğer Müslümanlara bunu dayatması caiz değildir.

Ancak bu tekfir eden kimse fakih ve güvenilir bir kimse ise diğerlerinin onu taklit etmesi caizdir. Bunun örneği Ömer İbnu'l-Hattab'ın, Huzeyfe İbnu'l-Yeman'ı taklit etmesidir. Huzeyfe *Radiyallahu Anhu* Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ona bildirmesiyle münafık olduğunu bildiği kimselerin cenaze namazlarını kılmayı terk etmişti. Ömer de *Radiyallahu Anhu* bu konuda onu taklit etmiştir.¹

Bir kişinin küfrünü bilen birisinin, eğer o kafir bunu gizli-yorsa bunu insanlar arasında açıklaması caiz olur mu? Evet, hatta zararından korkulduğu zaman bunu açıklaması vacip olur. Özellikle bu kişi bidatlere çağıran, kendisinden ilim alınan veya Müslüman bir kadınla nikahlanmayı isteyen birisi ise uyarması gereklidir, çünkü din nasihattır.

¹ Bkz: Mecmuu Fetava, 7/213 ve eş-Şafii, el-Umm, 6/166

[5] Tekfir kuralını verirken kullandığımız **“tekfir hükmünün şartları yerine gelip”** ifadesine gelince; hükümden önce yerine gelmesi gereken şartlara bakılması anlamına gelir. Şeriatta hükmün kuralı genel olarak şöyledir:

“Şartlar yerine gelip engeller ortadan kalktığında, sebep hükmün verilmesini gerekli kılar.”

HÜKÜM

Bir kimsenin durumunu belirlemek için bir şeyin varlığının veya yokluğunun ispatlanmasıdır. Burada ise bu; küfür hükmünün (riddetin) belirli bir şahıs için ispatlanması anlamındadır.

Hükmün Sebebi

Şari'in, bulunmasını hükmün varolabilmesi için alamet kıldığı şeydir. Aynı şekilde bulunmaması da hükmün bulunmamasının alametidir. Burada sebep, bir kişinin küfre götürücü söz yada fiili işlemesidir.

Hükmün Şartı

Hükmün varlığı kendisinin varlığına bağlı olan şeydir. Şartın bulunması hükmün bulunmasını gerektirmez. Ancak bulunmaması, hükmün de bulunmamasını gerektirir.^(*)

^(*) Örneğin bir kişinin mükellef olmaması, onun hakkında kafir olduğuna dair hüküm verilmesini engeller. Ancak mükellef olması o kişi hakkında bu hükmün verilmesini gerekli kılmaz. (Yayıncı)

Tekfir hükmünün verilmesinin şartları üç kısma ayrılır:

A) Failde Aranan Şartlar

Mükellef olması (yani akıl sahibi ve baliğ olması), işlediği fiilin küfre düşürücü olduğunu bilmesi, fiilini kasıtlı ve bilerek işlemesi ve bunu kendi iradesiyle seçmiş olmasıdır.

B) Fiilde Aranan Şartlar

(Bilindiği gibi fiil hükmün sebebidir) Bu fiilin hiç şüphesiz küfre düşürücü olması. Yani mükellefin fiilinin delalet ettiği şeyin açık olması ve şer'i delilin o amelin küfür olduğuna delalet edişinin net olmasıdır.

C) Mükellefin Fiilinin İspatlanmasında Aranan Şartlar

Sahih olan şer'i bir yolla tespit edilmiş olması.

[6] Yine tekfirin kuralında “**engeller ortadan kalktığında**” ifadesinden kastedilen; hükmü vermeye engel olan şeylerdir.

ENGEL (MÂNİ)

Varlığı, hükmün varlığını ortadan kaldıran şeydir. Ancak bulunmaması hükmün bulunmasını veya bulunmamasını gerektirmez.

Tekfirin kuralını verirken yalnızca şartlarını vermekle veya yalnızca hükmün engellerini belirtmekle yetinilebilirdi. Çünkü bu ikisi birbirinin zıddıdır. Birinin anlatılması diğlerinin yerini tutabilirdi.

Engeller (Maniler) şartlarda olduğu gibi üç kısma ayrılır:

A) Failde Bulunan Engeller: Kişiye arız olan ve şer'an onun söz ve fiillerinden sorgulanmasına engel olan şeydir. Bu engeller “Avarıdu'l-Ehliyye” (Ehliyetin Engelleri) diye isimlendirilir. İnşaallah bunun açıklaması aşağıda gelecektir.

B) Fiilde Bulunan Engeller: (Yani sebepte bulunan engellerdir) Fiilin açıkça küfre delalet etmemesi veya şer'i delilin küfre delalet edişinin kesin olmaması gibi.

C) İspat Edilmesi Konusundaki Engeller: Mesela şahitlerden birisinin çocuk veya adl sahibi olmayan bir kimse olması dolayısıyla şehadetinin kabul edilmemesi gibi.

EHLİYETİN ENGELLERİ

Burada kastedilen “Eda ehliyeti”dir. Çünkü usûlcülere göre ehliyyet iki kısma ayrılır:

Eda Ehliyeti: Ferdin söz ve fiillerine şer’î açıdan itibar edilebilmesi için uygunluğudur. Akıl, bûluğ ve irade yeteneği bu ehliyetin sıhhatinin şartlarındandır.

Vücub Ehliyeti: Kişinin haklarının ve sorumluluklarının olabilmesi için uygunluğudur.

Bu ehliyetin temeli hayattır. Büyük, küçük hatta cenin olsun, akıllı veya akılsız olsun herkes için geçerlidir.

Ehliyetin engelleri (avaridu’l-ehliyye) ise eda ehliyeti ile alakalıdır. Bu da mükellefte görülen ve onun söz ve fiillerinin şer’î açıdan muteber sayılmasına engel olan durumdur. Bu durumda kişi söz ve fiillerinden sorgulanmaz ve bu söz ve fiillerin sonucunda kulların hakları dışında, Allahu Teala’nın hakları ile alakalı şeylerde herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Ehliyetin engelleri (avaridu’l-ehliyye) iki kısma ayrılır:

1) SEMAVİ ENGELLER

Allahu Teala'nın takdiri olup, oluşmasında kulun herhangi bir etkisinin olmadığı engellerdir. Örneğin, yaşın küçük olması, delilik, psikolojik dengesizlik, uyku ve unutkanlık gibi. Bu engellerden birisi kendisinde bulunan kimse herhangi bir suç işlerse bundan dolayı ona bir günah yoktur. Sorumluluk o kişiden kalktığı için bu fiilden sorgulanmaz ve cezalandırılmaz. Ancak insanların hakları ile ilgili şeylerde sorumludur. Örneğin, telef ettiği malların değerleri, diyetler ve bunun gibi şeyleri ödemek zorundadır. Çünkü bunlar toplumsal kurallardır. Bu semavi engellerin karşılığında ise şartlar vardır. Örneğin yaşın küçük olması bâliğ olmanın karşılığı, delilik ve dengesizlik de akıllı olmanın karşılığıdır. Yani muayyen bir kimseyi tekfir etmenin şartları arasında akıllı ve bâliğ olma şartı vardır. Temyiz çağına ulaşmış çocuğun riddeti ile ilgili konuda ihtilaf vardır. Hanbelîlerde olduğu gibi riddetin çocuk için de geçerli olduğunu ancak bâliğ oluncaya kadar istitabe uygulanıp cezalandırılmayacağını söyleyenler de vardır.¹

¹ El-Muğni Mea's- Şerhi'l-Kebir, 10/91-92

2) SEMAVİ OLMAYAN ENGELLER

Her ne kadar her şey Allah'ın takdiri olsa da, bu engellerin oluşmasında, kulun bizzat kendi iradesinin ya da başkasından kaynaklanan herhangi bir şeyin etki etmesidir.

“Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık”¹

Kişinin kendisinden kaynaklanıp, belirli bir kimsenin tekfirine engel olarak kabul edilen şeylerden bazıları şunlardır:

Dil Sürçmesine Yol Açan Hata

Kasıtlı olmadan küfür sözü söylemek. Bu, tekfirde gerekli olan kasıt şartını yani mükellefin yaptığı şeyi bilinçli olarak yapması şartını ortadan kaldırdığı için engel teşkil eder. Hatanın engel olmasının delili şu ayeti kerimedir:

“Hata olarak yaptıklarınızda ise sizin için bir sakınca (vebal) yoktur. Ancak kalpleriniz kasıt gözeterek yaptıklarınızda vardır”²

Dil sürçmesinin tekfire engel oluşunun bir başka delili, hadiste geçen bineğini kaybedip sonra tekrar bulduğunda “Allah'ım sen benim kulumsun ben de senin rabbinim” diyen adamın misalidir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* onu, **“Sevincinin şiddetinden hata etti”** diye nitelendirmiştir. Kişinin hâlinin hangi duruma işaret ettiği de (Karainu'l-Hal), hatanın engel olarak kabul edilip edilmemesinde etkilidir.

Te'vilde Hata

Te'vil, nassın delaletini anlamamaktan doğan (hatalı) bir içtihad ya da karıştırma sebebiyle, şer'i delili farklı bir konuma oturtmak demektir. Mükellef, küfür amelini işler ve anlamada

¹ 54 Kamer/49

² 33 Ahzab/5

hataya düştüğü delile dayanarak onu küfür olarak görmez. Öyleyse, bu hatada kasıt şartı ortadan kalkmıştır. Bunun için te'vilde hata yapması, onun tekfirine engel olur. Ona delil getirilip hatası açıklandığında (İkâmetu'l-hucce) bu fiilinde ısrar ederse o zaman kafir olur. Bunun delili ise Kudame İbn-i Maz'un olayıdır. Bu olayda Kudame, içki içmeyi helal saymış (ki içkiyi helal kılması küfürdür) ve buna şu ayeti delil getirmişti:

“İman eden ve salih amel işleyenler için yedikleri ve içtikleri şeylerde kendileri için bir günah yoktur.”¹

Ömer Radiyallahu Anhu had uygulamak istediğinde ona bu ayeti delil gösterdi. Ona hatasını açıkladı ve içki için had cezası uyguladı.

Bu olay sahabenin icması ile te'vilde hata etmenin tekfire engel olduğuna delildir. Bu, anlamı genel olan şu ayetin de kapsamına girer:

“Hataya düştüğünüz şeylerde sizin için bir günah yoktur.”²

Bununla birlikte te'vilde yapılan her hata geçerli bir özür sayılıp tekfire engel değildir. Özür sayılan, şer'i delile bakılıp onu anlamada düşülen hatadır. Özür sayılmayan hata ise, şer'i bir delile dayanmaksızın sadece görüş ve hevadan kaynaklanan hatadır. Aynen İblisin Adem'e secde etmekten kaçınırken “Ben ondan daha hayırlıyım; beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın” diye iddiada bulunması gibi. Bu yalnızca görüştür. Te'vilde hata yapılması durumunda, te'vil yapan kimseye hüccet ikame edildiğinde, te'vil engeli ortadan kalkar.

¹ 5 Maide/93

² 33 Ahzab/5

Cehalet Engeli

Mükellefin küfür fiilini işlerken onun küfür olduğunu bilmemesi gibi. Cehaleti (eğer geçerli sayılabilecek bir cehalet ise) tekfirine engel olur. Bunun delili ise şu ayettir:

“Biz, peygamber gönderinceye kadar hiç bir topluma azap edecek değiliz”¹

Dünyada ve ahirette azap ancak tebliğ ulaştıktan sonradır. Özür veya engel olarak kabul gören cehalet; mükellefin kendisi veya ilim kaynakları ile ilgili bazı sebeplerden dolayı giderme imkânı bulamadığı cehalettir. Ancak öğrenmeye ve cehaleti gidermeye imkân olduğu halde bunu yapmıyorsa mazur görülmez ve gerçekte bilmiyor olsa dahi hükmen biliyor sayılır (yani bilen bir kişinin hükmündedir).

İkrah Engeli

Bu, mükellefin fiilini kendi iradesi ile yapması şartının zıddıdır. İkrahın tekfire engel kabul edilmesinin delili şu ayettir:

“Kalbi iman ile mutmain olduğu halde zorlanan (ikrah altında olan) hariç, kim iman ettikten sonra Allah’ı inkar ederse...”²

Küfre zorlamanın, kişinin tekfirinde geçerli bir engel olarak kabul edilebilmesi için, ölüm ile veya bir organının koparılması ile tehdit, yahut da kişiye çok şiddetli bir işkencenin yapılıyor olması şartı vardır. Bu, çoğunluğun görüşüdür ve tercih edilen de budur.

¹ 17 İsra/15

² 16 en-Nahl/106

Aklı Gideren Sarhoşluk

Sarhoşluğun tekfire engel olup olmaması konusunda ihtilaf vardır. İbnu'l-Kayyim engel olarak saymıştır. Hanbeliler ve Şafiilerce tercih olunan, sarhoşun riddetinin geçerli olduğu görüşünün aksine İbnu'l-Kayyim sarhoşluğu riddete engel olarak kabul etmiştir ki bu Hanefiler'in görüşüdür.¹

Başkasından Aktarma Yoluyla Küfür Sözü Söylemek

Örneğin; Allah'ın Kur'an'da bize bildirmiş olduğu kıssalarda geçen kafirlerin sözlerini okumak (ki Allahu Teala bunların okunmasını bizlere emretmiştir), şahidin hakime işitmiş olduğu küfür sözünü aktarması, kafirlerin yazmış oldukları makalelerin içerisinde bulunan fesadı açıklamak ve bunları cevaplandırmak için nakletmek gibi şeylerin hepsi caiz veya vacip olabilir. Söyleyen kişi tekfir edilmez.² Burada önemli bir ayrıntı vardır: Yukarıdaki örneklerde de geçtiği gibi küfrü şer'î bir amaçla aktaran kişi için bir sakınca yoktur. Ancak bir kimse bunu beğenerek ve razı olarak aktarırsa o kişi kafir olur. Bu ikisini (aktardığı şeyi onaylayıp onaylamadığını) anlamakta karainu'l-hal'in etkisi vardır. Küfrün şaka ile işlenmesi ilim ehlinin ittifakı ile tekfire engel değildir.

Buraya kadar aktardıklarımızı şöyle özetleyebiliriz:

- Büluğ şarttır; yaşın küçük olması engeli ile bu iptal edilmiş olur.
- Akıl şarttır; delilik, geri zekalılık, sarhoşluk engeli bunu iptal eder.
- İlim şarttır; geçerli sayılan cehalet bunu iptal eder.

¹ Bkz: İbnu'l-Kayyim, İ'lâmu'l-Muvakkîn, 3/5; el-Behvetî, Keşşafu'l-Kına', 6/176 ve İbn-i Kudame, el-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebir, 10/109

² Bkz: İbn-i Hazm, el-Fasl, 3/250

- Kasıt şarttır; dil sürçmesi, tevilde hata ve başkalarından aktarma ile iptal olmuş olur.
- İrade şarttır; ikrah engeli bunu iptal eder.

TEKFİRİN ENGELLERİ KONUSUNDA BAZI UYARILAR

1) Engellerin Araştırılması İstıtabe Adı Altına Girer:

İstıtabe; aslında tevbe etmesini istemek anlamındadır ve ancak kişinin kafir ve mürted olduğuna hüküm verildikten sonra olabilir. *Ancak kişinin kafir ve mürted olduğuna hüküm verilmesinden önce, hükmün şartlarının yerine gelip engellerin bulunup bulunmadığının araştırılmasına da istıtabe adı verilir.* İstıtabe, hem hüküm meclisinde hüküm verilmeden önce şartların ve engellerin bulunup bulunmaması durumunu araştırma; ve hem de hüküm verildikten sonra tevbe talep etme anlamlarında kullanılır.

2) Engellerin Araştırılması, Buna İmkan Olduğu Taktirde Vacip Olur; İmkan Bulunamadığı Taktirde İse Bu Vaciplik Düşer:

Engellerin araştırılmasının mümkün olmadığı haller şunlardır:

- *Güç Yetirilememe Durumu:* Güç yetirilen kişi, kâdının, kişinin hüküm verilecek olan meclise getirilmesini sağlamasının ve gerektiğinde kendisine had cezası uygulamasının mümkün olduğu kimsedir. Güç yetirilemeyen (mümteni) ise bunun tam tersidir. Güç yetirilen kimse hakkında engellerin araştırılması gerekmektedir. Mümtenide ise engeller araştırılmadan hakkında hüküm verilir.

- *Ölüm:* Eğer ölen kişinin dini konusunda varisleri arasında bir çekişme meydana gelir; kimi Müslüman, kimisi de mürted olarak öldüğünü iddia ederse hüküm vermek için şahitler ile yetinilir.

Bir kimse mürted olur, sonra aklını kaybeder ve tevbeğe çağırılmadan ölürse kafir olarak öldüğüne hükmedilir.¹

Sarhoş bir kimse mürted olur ve sarhoş iken ölürse kafir olarak ölür. Eğer bu sarhoşluğu halinde bir kimse onu öldürürse herhangi bir ceza yoktur. Bu görüş sarhoşluğun riddete engel olmadığını söyleyenlere aittir.²

Tüm bu durumlarda engeller araştırılmadan ve istitabe uygulanmadan kişi hakkında riddet hükmü verilir. Mürted olarak ölen bir kimseye Müslüman olan varisleri mirasçı olamaz. Bununla birlikte şahitler, ölen veya güç yetirilemeyen (mümteni) kişi için tekfirine engel olacak şeylerin bulunduğu şahitlik ederlerse, bu engellere itibar edilmesi vaciptir.

3. Engelin Muteber Sayılması Konusunda Tek Kaynak Şeriattır. Belirli Bir Şahıs Hakkında Engelin Geçerli Sayılıp Sayılmamasında Başvurulacak Mercî İse Kadıdır:

Tekfirin engeli; şer'i delil ile engel olduğu açıklanan şeydir. Tekfire engel olduğu şer'an sabit olmayan şey ise; insanlar bunu engel saysalar ve bununla mazeret bildirseler de özür olarak kabul edilmez.

Bazı kimseler şer'an muteber sayılmayan özürlerle tekfirden men etme konusunda çok aşırıya gittiler. İnsanların özür olarak gösterdikleri her şey geçerli değildir. Allahu Teala şöyle der:

“Eğer onlara sorarsan biz dalmış eğleniyorduk derler. De ki; Allah ile, O'nun ayetleri ve Rasulü ile mi alay

¹ Bkz: Eş-Şafii, el-Umm

² Bkz: eEl-Muğnî Mea Şerhi'l-Kebir, 10/109 ve el-Umm, 6/158

ediyordunuz? Özür beyan etmeyiniz, imanınızdan sonra küfre girdiniz”¹

Mazeret gösterdiler ancak mazeretleri kabul edilmedi:

“Onlara döndüğünüzde size özür bildirdiler. De ki: Özür bildirmeyiniz, size kesin olarak inanmıyoruz”²

Her mazeret engel olarak kabul edilmez.

Batıl olan mazeretlerden birisi de; kafir oluşu kesinleşen bir kimsenin (örneğin Allah’tan başkasına duada bulunmak veya dine hakaret etmek gibi) şehadeti söylemesi veya namaz kılmasını onun tekfirine engel olarak göstermektir.

Kişinin gerçek imana ancak onun tüm özelliklerini üzerinde topladığı zaman girdiği, ondan çıkmanın ise yalnızca bir tek şey ile olabileceği ve kişi hakkında kafir olduğuna dair hüküm verilmesi için kendisinde bulunan imanın şubelerinden tümünü yitirmesinin gerekmediği konusunda daha önce bir uyarıda bulunmuştuk. Böylece bir kişide imanın şubelerinden bazıları bulunmasıyla birlikte o kişi kafir olabilir ve onda bulunan diğer şubeler ona yarar sağlamaz. Allahu Teala şöyle der:

“Onların çoğu şirk koşmaksızın Allah’a iman etmezler”³

Allahu Teala bu kimselerde şirk ile birlikte imandan bazı şubelerin bulunduğunu bildirmiştir.

Yine bu geçersiz mazeretlerden birisi de; kafirler için onları saptıran önderlerini mazeret olarak göstermektir. Bunun geçersizliğine Allahu Teala’nın şu ayetleri delalet eder:

¹ 9 et-Tevbe/65-66

² 9 et-Tevbe/94

³ 12 Yusuf/106

“Ateşin içerisinde tartışırken, zayıf olanlar müstekbirlere derler ki: ‘Gerçekten biz, sizlere tâbî olan kimselerdik. Şimdi siz ateşin bir parçasını bile bizden uzaklaştırabilir misiniz?’ Büyüklenenler derler ki: ‘Biz hepimiz de ateşteyiz. Artık Allah kullar arasında hüküm vermiştir.’”¹

“Sen o zalimleri Rableri huzurunda durdurulmuş olarak suçlamayı birbirlerine yöneltirken bir görsen; müstaz’af olanlar müstekbirlere derler ki: ‘Eğer sizler olmasaydınız bizler mü’minler olurduk.’

Müstekbirler ise müstaz’aflara şöyle derler: ‘Size hidayet geldikten sonra biz mi sizi ondan alıkoyduk? Hayır, siz zaten mücrimlersiniz.’

Müstaz’aflar müstekbirlere; ‘Hayır, siz geç-gündüz hîle kurup bize Allah’a karşı küfürde bulunup, Ona denkler koşmamızı emrediyordunuz’ derler. Ve azabı gördüklerinde pişmanlıklarını gizlerler. Biz, küfredenlerin boyunlarında halkalar kıldık. Onlar yapmakta olduklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklar?’”²

Bu nass ile, önde gelenlerin zayıfları saptırdığı, onlara hîle kurup küfrü emrettikleri ancak bunun, zayıfların tekfirine ve onların cezalandırılmasına engel olmadığı kesin olarak anlaşılmaktadır. Hatta bazılarının özür zannettiği bu saptırılma olayı, küfür çeşitlerinden birisi olan “Taklit küfrü”dür. Bu ise, Yahudilerin, Hristiyanların ve diğer kafir toplulukların, kendilerini saptıran önderlerini taklit eden avamının küfrüdür. Allahu Teala şöyle buyurur:

¹ 40 Mü’min/47-48

² 34 es-Sebe/31-33

“De ki: Ey Kitap Ehli, dininizde haksız yere haddi aşmayın. Daha önceden sapan, birçoklarını saptıran ve doğru yoldan sapan bir topluma uymayın.”¹

Geçersiz olan özürlerden birisi de, mürted olan bir kimse için, onun ilim ehli olduğunu mazeret göstermektir. Sanki ilim ehli küfürden korunmuştur! Allahu Teala nebiler hakkında şöyle buyurur:

“Eğer Allah’a ortak koşsalardı, işlemiş oldukları tüm ameller boşa giderdi.”²

Küfrün, nebiler için mümkün olmaması, onların dışındaki insanlar için mümkün olmamasını gerektirmez. Alim olan bir kimse, belli bir ilme sahip olduğu halde küfre düşebilir: **“Ameller son durumlarına göredir.”** Bunun bir örneği de Allahu Teala’nın şu ayetidir:

“Onlara, kendisine ayetlerimizden verdiğimiz, fakat onlardan sıyrılıp çıkan, o yüzden de şeytanın takibine uğrayan ve sonunda azgınlardan olan kimsenin haberini oku.”³

Bunun örnekleri bu ümmette de çoktur. Rasulullah’ın vahiy katiplerinden olan Abdullah İbn-i Sad İbn-i ebi’s-Serh gibi, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hayattayken mürted olan kimseler olduğu gibi, Onun vefatından sonra da mürted olanlar olmuştur.

Küfre götürücü bidatlara çağıran kimselerin çoğu şer’i ilimlere sahip olan kimselerdir. Örneğin Allah’ın ilmini reddeden Kaderiyye’yi buna örnek verebiliriz. Müslim’in “Sahih”inde ilk

¹ 5 Maide/77

² 6 En’âm/88, Bkz:39 ez-Zümer/65

³ 7 A’raf/175

hadis olarak rivayet ettiği hadiste İbn-i Ömer bu kimseleri tekfir etmiştir. Onların özellikleri hakkında şöyle bir rivayet gelmiştir:

“Kur’an’ı okurlar ve ilimle uğraşırlar”

Rasulullah’ın şu sözüne binaen sonrakilerin şerri, öncekilerden daha fazladır:

“Hiçbir gününüz yoktur ki, bir sonrası ondan daha şerli olmasın”¹

Günümüzde çeşitli ülkelerdeki mürted yöneticilerden herbirisinin, kendilerine birtakım hocalar edindiklerini görmekteyiz. Onlar; halkı kandırarak, batıllarına rağbet etmelerini sağlamak için bu hocalara çeşitli ünvanlar verirler. Bunlar ise, kafirlere mü’min sıfatı vererek onlara meşruluk kazandırıp, halkı saptırırlar. Bu ve benzerlerinin kafir ve mürted olduklarında hiçbir şüphe yoktur:

**“Sizden kim onları dost edinirse, o da onlardan-
dır.”²**

Bu, küfre rıza gösterdikleri ve kafir oldukları hakkında kesin delil olan kafir yöneticileri tekfir etmedikleri içindir. Abdullah İbn-i Mübarek şöyle der: “Dini ifsad eden melikler, rahipler ve papazlardan başkası mıdır?” Yukarıdaki iki mesele için Nehar er-Raccal İbn-i Unfuve adındaki kişiyi örnek verebiliriz. O, Rasulullah’ın yanında bulunmuş, Rasul kendisine dini öğretip, Müseylemetu’l-Kezzab’ın kavmi olan Yemame halkına öğretmen olarak göndermişti. O ise dinden döndü, Müseyleme’ye tabi olup, onun, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ile risalette ortak olduğuna şahitlik etti. İnsanlar da ona inanıp güvenerek Müseyleme’ye tabi oldular. Bu durum sahabeleri, ona uyan kimseleri tekfir edip onlarla savaşmaktan alıkoymadı.

¹ Buhari

² 5 Maide/51

Taberî ‘Tarih’inde onunla ilgili bir rivayeti aktarır ve şöyle der: “Müseyleme herkesi kandırıp etrafında topluyor ve insanların kendisinin çirkinliklerini öğrenmelerine aldırılmıyordu. Nehar er-Raccal İbn-i Unfuve de onunla birlikteydi. Nehar, Rasul’e *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hicret etmiş, Kur’an okumuş ve dinde ilim sahibi olmuş birisi idi. Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* onu Yemame halkına öğretmen olarak ve Müseyleme’nin planını bozması, Müslümanların durumunu sağlamlaştırması için göndermişti. Ancak o, Benî Hanîfe için Müseyleme’den daha büyük bir fitne olmuştu. Muhammed’in, *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* Müseyleme’nin kendisiyle ortak olduğunu söylediğini işittiğine dair Müseyleme lehine şahitlik ediyordu. İnsanlar da onu tasdik ediyor ve çağrısına uyuyorlardı. Onun Nebî’ye *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* yazmasını, eğer Nebî bunu kabul etmezse ona karşı kendisine yardım edeceklerini vad ediyorlardı.”

Kısacası hükümlerin engelleri (tekfirin engelleri de bunun içindedir) insanların engel zannettikleri şeyler değil, geçerli oldukları, şer’î delillerle belirlenen, yani şer’an muteber sayılan engellerdir.

Engelin belirli bir kimse hakkında geçerli sayılabilmesini ise, dâvaya bakan kâdı belirler. Örneğin cehalet ve ikrahın tekfire engel olduğu şer’i delil ile sabittir; ancak belirli bir şahıs hakkında geçerli olup olmadığına, yani kişinin cahil veya ikrah altında olup olmadığına karar verecek olan kâdıdır.

4. Engel Kalktığı Halde Kişi Küfürde Israr Ederse Kafiridir:

Engel ya kendiliğinden kalkar; yaşın küçük olması gibi. Ya sebebin ortadan kalkmasıyla kalkar; buna ikrah ve sarhoşluğu örnek verebiliriz. Ya da hüccet ikame edilmesiyle ortadan kalkar;

buna da cehalet ve tevilde hata etmeyi örnek olarak verebiliriz. Engel kalktığında kişi hala işlediği fiilde ya da sözünde ısrar ediyorsa, o andan itibaren kafir sayılır.

[7] Tekfirin kuralını verirken kullandığımız **“Hüküm, buna ehil olan kimse verir”** ifadesindeki; **“hüküm ... verir”** sözüyle, şartlar yerine gelip engeller ortadan kalktığında, kişi hakkında küfre götürücü ameli sebebiyle küfür ve riddet hükmünün verilmesi kastedilmiştir.

“Hüküm vermeye yetkili olan kişi” sözünün anlamı ise; kâdı, müftî veya ilim ehli birisi olmasının gerektiğidir. Müçtehid birisi olması uygun olur. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle der:

“Hakim hüküm verdiğiğinde içtihad eder ve doğruyu bulursa onun için iki ecir vardır, içtihadında yanılırsa bir ecir vardır.”¹

Eğer müçtehid olan birisi yoksa mukallid olabilir. Alimlerin bildirdiği mertebelere göre, uygun olan bir mukallid hüküm verir.

Daru'l-İslam'da bir kimse irtidat ettiğinde, o kişi hakkındaki hüküm, hüküm verme yetkisine sahip olan kâdı verir. Kâdıların haricinde alimlerden herhangi birisi o kişinin durumu hakkında bir şey söylese o hüküm değil fetvâ olur.

Daru'l-İslam'da hüküm vermek, müftîye değil kâdıya aittir. Çünkü kâdı yetkisi dolayısıyla şartların yerine gelip engellerin ortadan kalkmasını araştırma imkanına sahiptir. Kâdının hükmü ihtilafı ortadan kaldırır, verdiği hüküm ancak Kitap veya Sünnet'ten bir nassa yahut icmaya muhalif olursa o zaman bozulur.²

Bir kimse mürted olup darulharp olan bir yere gitse yahut darulharpte mürted olsa; bu konuda yetkili olan kâdı veya bir başkası bu kimse hakkındaki hüküm verir; hüküm uygulamak ise herkes için caizdir.

¹ Muttefekun Aleyhi

² Bkz: el-Muğnî Mea Şerhi'l-Kebîr, 11/403-405 ve İlamu'l-Muvakkûn, 4/224

[8] Yine tekfirin kuralında **“Eğer hüküm verilen kimse, daru’l-İslam’da güç yetirilen bir konumda ise”** ifadesindeki “güç yetirilen” sözünün anlamı; mürtedin, yöneticinin yahut kâdının gücü altında bulunmasıdır. Bu ya gerçek anlamıyla tutuklu olması, ya da hükmen, engellenemeyecek şekilde her an tutuklama ve soruşturma imkanının bulunmasıdır.

“Daru’l-İslam’da” sözü “güç yetirilen” sözünün bir tefsiri niteliğindedir. Çünkü kişi ancak daru’l-İslam’da bulunduğunda Müslümanların gücü altında bulunabilir. Darulharpte bulunan bir kimse Müslümanların gücü altında değildir. Bu, demek değildir ki; daru’l-İslam’da bulunan herkes güç yetirilebilir durumdadır. Bazen böyle olmaya da bilir. Daru’l-İslam’da güç yetirememek, asilerin baş kaldırması, örneğin yol kesen saldırganların durumunda olduğu gibi silahlanıp çete oluşturmaları gibi durumlarda olabilir.

“Daru’l-İslam” ifadesi; İslam şeriatı uygulanan her ülke anlamında kullanılmıştır.

Ayrıca mümteni olma durumu sadece grup halinde olanlara has değildir; bilakis mümteni bir tek kişi de olabilir, bir grup da olabilir. Aynen Abdullah İbn-i Sa’d İbn-i Ebi’s-Serh’in irtidat edip fetihten önce Mekke’ye kaçması olayında olduğu gibi.

Şeriat bu ikisi arasındaki farkı genel bir kuralla bildirmiştir. Hatta eti yenilmesi helal olan hayvanlarda bile güç yetirilen ve güç yetirilemeyen (mümteni) arasındaki fark belirtilmiştir. Güç yetirilen bir hayvanın (velev ki aslı vahşi olan ceylan da olsa) yenilebilmesi için şer’an uygun bir şekilde kesilmesi vaciptir. Ancak güç yetirilemeyen hayvanların, vücudunun herhangi bir yerinden yaralayarak öldürmek suretiyle eti helal olur. Şeriatın getirdiği kural, güç yeten durumlarda şartların daha ağırlaşması, güç yetmediğinde ise hafifletilmesidir.

[9] Tekfirin kuralındaki **“cezaı uygulamasından önce o kişiye istitabe uygulaması vaciptir”** sözündeki bu vaciplik **“güç yetirilen”** kimse için geçerlidir.

İstitabe, aslında mürtedden tevbe etmesini istemek anlamındadır. Tevbeye çağırma işini yalnızca kişinin riddetine hükmeden kimse yapabilir. Ancak alimlerin sözlerinde istitabe; hüküm verilmeden önce şartların ve engellerin araştırılması anlamında da kullanılmıştır. Buna binaen istitabe; hüküm verilen ortamda hüküm verilmeden önce şartların ve engellerin araştırılması ve hüküm verildikten sonra tevbeye çağırma olaylarının her ikisi için de kullanılır. Bundan da şu sonuç çıkmaktadır: İlim kitaplarında; “şu sözü söyleyen veya şu fiili işleyen kimseye istitabe yapılır” ibaresi okunduğunda, bunları işleyen kimsenin kafir olup, ondan tevbe etmesinin istenmesini ifade etmediğinin anlaşılması gerekir. Bilakis bu ibare, kişinin küfre götürücü bir amel işlediği ve onun durumunun (yani hükmünün) belirlenebilmesi için şartların ve engellerin araştırılmasının gerektiğini ifade eder. Daha sonra bu kişi hakkında ya masum olduğuna hüküm verilir. Ya da mürted olduğuna hüküm verilip tevbe etmesi istenir.

İstitabenin kişi hakkında hüküm verilmeden önce şartların ve engellerin araştırılması anlamında kullanılması sahabenin icması ile sabittir.

Güç yetirilen kimse için bu istitabeyi yapmak vaciptir. Mümteni’ için de mümkün olduğu taktirde bu uygulanır. Mümteni’ olan mürted hakkında hüküm verecek olan kimseye, bir engelin bulunduğu ulaşırsa buna itibar etmesi gerekir. Ancak böyle bir engelin bulunduğu ulaşmamışsa engel var mıdır, yok mudur diye araştırması ve hükmü ona bağlaması gerekmez. Özellikle de hükmü verme konusunda beklemek Müslümanlara bir zarar getiriyorsa.

Hakkında riddet hükmü verilmiş olan bir kimseden tevbe etmesini istemek anlamındaki “istitabe”ye gelince; bu, ilmî kitaplarda çok meşhur olan bir şeydir ve bunun birçok delili vardır:

“Küfür kelimesini söylediler ve İslamlarından sonra kafir oldular...eğer tevbe ederlerse onlar için daha hayırlı olur.”¹

“İmanlarından sonra kafir olan bir kavme Allah nasıl hidayet eder...ancak bundan sonra tevbe edip kendilerini düzeltenler hariç.”²

İlim ehlinin çoğuna göre bu istitabe vaciptir. Hanefiler, Zahirîler ve Şevkanî bunun vacip olmadığı görüşündedirler. Tercih edilen görüş ise istitabenin vacip olduğudur.

Mürtedin tevbesi, şehadet getirmesi ve işlemekle küfre girdiği ameli terk etmesi ile olur.³ Tevbe, batınen ve hükmen olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır:

Batınen Tevbe: Pişmanlık, günahı terk edip bir daha işlememeye azmetme, dil ile istiğfarda bulunma, eğer işlediği günah kulların hakları ile ilgili ise bu hakları yerine getirmedir. Geçerli tevbe ancak bu şekilde olur.

Hükmî Tevbe: Günah işleyen kimsenin bu günahını bırakarak insanların arasında tevbesini ve pişmanlığını açıklamasıdır.

¹ 9 et-Tevbe/74

² 3 Al-i İmran/86-89

³ Bkz: Önceki kaynaklar

[10] Tekfirin kuralında **“Yetkili olan kimsenin cezası uygulamasından önce”** sözü; daru’l-İslam’da güç yetirilen kimse için geçerlidir. Mürted eğer tevbe etmezse kanı ve malı helal kılınarak cezalandırılması vaciptir.

Kadın ve erkek bu cezalandırılmada eşittirler. Daru’l-İslam’da yönetimde olan imam yahut onun yardımcısı olan vali, kâdı veya onun yardımcıları olan kişiler cezayı uygular, fertler kendi kendilerine cezalandırma yapamazlar ve hadleri uygulayamazlar.

Bu konuda Müslümanlar ihtilaf etmemişlerdir ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem döneminden itibaren İslam devleti ortadan kalkıncaya kadar bu böyle uygulanagelmıştır.

İmamdan başkası mürtedi öldürdüğünde üzerine düşmeyen bir şey yaptığı için ta’zir cezası uygulanır, ancak mürtedin kanına karşılık bir şey gerekmez. Ancak imam hadleri uygulama konusunda gevşeklik gösteren birisi ise, halktan birilerinin bunu yapması vacip olur. Bununla birlikte bu durumu; “Küfrü birçok kimse tarafından bilinen, bunu işlediği sabit olmuş ve tevbe ettiği de bilinmeyen bir kimse için geçerli olduğu” şeklinde algılamak uygun olur.

[11] Tekfirin kuralında şöyle geçmişti: *“Eğer bir güç arkasında veya daru’l-harbe sığınarak korunuyor (mümteni) ise ona istitabe uygulamadan öldürmek ve malını almak herkes için caizdir. Bu konuda, sonuçta elde edilecek olan maslahat veya mefsedete...”* Bu; mümtenî olan mürtedin hükmüdür.

Mümteni’ olmak şer’i anlamda ikiye ayrılır:

Birincisi: Şeriatın bir kısmı veya tamamıyla amel etmekten kaçınmak anlamındadır (mümteni’ ani’ş-Şerîa).

İkincisi: Güç yetirilememek anlamındadır. Yani Müslümanların yöneticisinin, kişiyi tutuklayıp sorgulamaya güç yetirememesidir.

Bu birinci ve ikinci anlamlar arasında herhangi bir ilişki yoktur. Şeriatla amel etmekten kaçınan kimse daru’l-İslam’da güç yetirilen bir kimse olabilir. Mesela; daru’l-İslam’da güç yetirilen bir kimse olup namaz kılmaktan, zekat vermekten kaçınan kimse gibi. (Bu gibi kimselere mümteni’ ani’ş-Şerîa denir). Bu iki anlam arasındaki farkı ayırt etmede dikkatli olmak gerekir.

Bizim burada kastettiğimiz anlamdaki mümteni’lik **Müslümanların yöneticisinin güç yetirememesidir** (Mümteni’ ani’l-Kudre).

Daru’l-İslam’da güç yetirilememek, Müslümanların hükmü altından daru’l-harbe kaçmakla olabildiği gibi, yol kesen saldırı-ganlar gibi silahlanarak ve çete oluşturarak da olabilir.

Mümteni’ olan mürted; daru’l-İslam’da mürted olmuş olup, silahlanarak veya taraftar toplayarak yönetimin güç yetiremediği bir kimse olarak orada kalan veya daru’l-İslam’da mürted olup daru’l-harbe kaçan yahut mürted olduğunda darulharpte ikamet ediyor olup bundan sonra da orada ikamet etmeye devam eden kimsedir.

Mümteni' olan bir kimsenin riddeti, adl sahibi iki kişinin şehadeti veya yaygın olarak onun mürted olduğunun bilinmesi ile şüphe veya ihtimal bırakmayacak şekilde sabit olduğunda (ki bu ancak bir kâdının hükmü veya bir müftînin fetvası ile kesinlik kazanır) istitabe yapmadan onu öldürmek ve malını almak herkes için caizdir. İşte bu mümteni' olan ve mümteni' olmayan arasındaki farklardandır.

Bunun delili ise; Abdullah İbn-i Sa'd İbn-i ebi's-Serh mürted olup fetihten önce Mekke'ye kaçması olayında Nebi'nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* onun kanını helal kılmasıdır. O darulküfre kaçmasıyla Müslümanların güç ve kontrolünden uzaklaşmıştı.

İbn-i Teymiye şöyle der:

“Mürted olan bir kişi mümteni' olsa (bu daru'l-harbe kaçması veya mürtedlerin İslam'ın hükümlerini uygulamama gücüne sahip olmaları suretiyle olabilir) hiç tereddütsüz istitabe yapılmadan öldürülür.”¹

“Mümteni'ye istitabe yoktur. İstitabe ancak mümteni' olmayana (güç yetirilen kimseye) yapılır.”²

Allah ve Rasulü ile savaşan, İslam'a ve Müslümanlara olan düşmanlıklarını açıkça gösteren; örneğin bugün tüm Müslüman ülkelerde İslam şariatının dışındaki hükümlerle hükmeden tağutlar, onların askerleri, yazarlardan ve gazetecilerden oluşan destekçileri gibi kimseler bu kategoriye girerler. Küfür hükümleri ile yönetilen bu ülkeler darulharptir. Bu kimseler ise beşerî kanunlar suç saymadığı için riddetten dolayı herhangi bir cezalandırmayın bulunmadığı darulharpte mümteni' olan mürted hükmündedirler. Bu gibi ülkelerde mürted, oranın kanunlarına ve bu kanun-

¹ Age: 322

² Age: 325-326

ları savunmakla görevli askerlerine sığınır. Dolayısıyla bu kimse darulharpteki mümteni' durumundadır. Bunun için Müslümanlardan herkese, küfürleri yaygın olarak bilinen ve riddet hükmünün verilmesinde şart olan "küfrün şer'an ispat edilmesi" merhalesi çoktan geçmiş olan bu kimseleri öldürmek caizdir ve bu Allah yolunda cihaddır. Burada bakılacak tek şey onları öldürme sonucunda ortaya çıkacak olan maslahat veya mefsedettir. Aslında mürtedin veya kafirin öldürülmesi başlı başına bir maslahattır. Özellikle küfr, Allah yolundan alıkoyma, Müslümanlara eziyet etme ve onların aralarında fitne yayma gibi şeylerin hepsi bulunuyorsa öldürülmesinde çok büyük maslahatlar vardır. Ancak öldürülmesiyle Müslümanlar için bu maslahattan daha büyük bir zarar doğacaksa, öldürülmesi uygun bir zamana ertelenir. Çünkü; "Mefsedetlerin uzaklaştırılması maslahatların kazanılmasından daha önceliklidir."

Ve yine; "İki mefsedet çatıştığında, zararı az olan tercih edilir." Böyle bir kimsenin öldürülmesiyle elde edilecek olan maslahat, ortaya çıkacak olan mefsedetten daha fazla ise bu tercih edilir. En doğrusunu Allahu Teala bilir.

Buraya kadar tekfirin kuralını açıklamalarıyla vermiş bulunuyoruz. Bunları kısaca özetleyecek olursak; belirli bir kimsenin tekfir edilmesinin kuralında geçen merhaleleri veya adımları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Sebebe Bakılması: Söz ya da fiilin neye delalet ettiğinin açık olması ve bu işlenen fiil ya da sözün şer'i bir delil ile küfre götürücü olduğunun ispatlanmasıyla, tekfirden gerekli olan iki şartın yerine gelmiş olması.

2. Şarta Bakılması: Bu ya faildeki, ya fiilindeki ya da fiilin ispat edilmesi konusundaki şartlara bakılmasıdır.

3. Engele Bakılması: Bu da fail, fiil ya da fiilin ispat edilmesi konusundaki engellere bakılmasıdır.

4. Hüküm: Riddet hükmüdür. Hakimin hüküm verme konusunda yetkili olması da bununla alakalıdır.

5. İstitabe: (İkinci anlamıyla) Riddet hükmü verildikten sonradır. Bu da güç yetirilen kişi için geçerlidir.

6. Cezayı Uygulama: Daru'l-İslam'da güç yetirilen kimseye imam, mümteni'ye ise herkes uygulayabilir.

TEKFİR KONUSUNDA YAYGIN OLAN HATALARDAN BAZILARI

Bu hatalar kelimcilerin sözlerinde ve kitaplarında bulunan tekfir konusundaki yaygın hatalardır ki bunlar, çağdaşlarımızda öncekilerden daha fazladır. Tekfir konusunda yapılan bu hatalar, ya Müslümanın tekfir edilmesine ya da kafirin tekfir edilmemesine sevk eder. Bu hatalardan bazıları şunlardır:

KÜFRE DÜŞÜREN AMELİ KASTETMEK İLE KÜFRÜ KASTETMENİN BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI

Bazı kimseler tekfir hükmünü vermede, failin küfrü kastetmiş olmasını şart koşarlar. Bir kişi küfre götürücü bir söz söylediğinde veya bir fiil işlediğinde, bununla küfrü kastetmemişse tekfir edilmeyeceğini söylerler. Şu hadisten dolayı ilk bakışta bu doğru gibi görünebilir: ***“Ameller niyetler iledir ve herkes için de niyet ettiğinin karşılığı vardır.”***¹ Ancak niyet veya kastın iki türü arasındaki fark -diğer delillerle birlikte- bu şartın batıl olduğunu ortaya koyar.

¹ Muttefekun Aleyhi

Birinci Tür: İnsanın küfre düşüren bir söz söylerken o söylediği şeyi kast ederek söylemesi, yani hatayla değil bilinçli olarak yapmasıdır. Sözünden dolayı söz sahibinin cezalandırılmasında şart koşulması gereken ve muteber olan kasıt budur. Burada karainu'l-hal'e bakmanın, kasıtlı olanı hatayla olandan ayırmada önemli bir etkisi vardır.

İkinci Tür: Kişinin bilinçli olarak söylemiş olduğu sözü ile küfrü kastetmiş olmasıdır. Bu kasıt muteber olmayıp, sözü söyleyen kimseyi tekfir etmede şart değildir.

Küfre delalet ettiği açık olan sözde dil sürçmesi ihtimalinden korunmak için o sözü söylemeyi kastetmek şart koşulmuştur. Küfrü kastetmiş olmak şart değildir. Küfre delalet edişi ihtimal taşıyan amellerle yapılmak istenen şeyi belirleyebilmede dikkate alınan kasıt, küfür kastı değildir, sadece amelin neye delalet ettiğini ayırt etmede etkili olan kasıttır.

Küfre düşüren amellerde küfrü kastetmiş olmayı şart koşanlar şöyle derler:

“Bir kimse Allah’a ve Rasulü’ne hakaret etse, “Allah’ın kabirdekileri dirilteceğini zannetmiyorum” ya da “Kıyametin kopacağını zannetmiyorum” veya “Allah Meryem oğlu Mesih’tir” gibi küfür olan sözler söylese ve; “Ben kalben bunlara inanmıyorum, küfre göğüs açmadım, bununla küfrü kastetmedim” dese kafir olmaz. Bu kişinin kafir olmayı amaçlaması gerekir.”

Bu fasit bir şarttır. Kafirin kendisini koruması için bunu bir hile olarak kullanması mümkündür. *Doğru olan ise şudur: Kim bu şekilde küfür olan sözler söylerse, bununla küfrü kastetmedim dese dahi kafir olur.* Küfre düşüren amellerde, küfrü kastetmiş olma şartı, şer’i nasların kabul etmediği batıl bir şarttır.

Rasulullah şöyle der: **“Kim bizim işimiz üzere olmayan bir amel işlerse o reddedilmiştir.”**¹

Küfrü kastetmiş olma şartının batıl olduğunun delilleri şunlardır:

A) “Onlara sorarsan andolsun “biz dalmış eğleniyorduk” derler. De ki: “Allah ile, O’nun ayetleriyle ve Rasulü’yle mi alay etmekteydiniz?”

“Özür bildirmeyiniz. İmanınızdan sonra kafir oldunuz.”²

Ayette bahsedilenler, küfre düşürücü söz söylemişlerdi (ki bu alay etme idi) ancak bununla küfrü kastetmemişlerdi. Şöyle mazeret gösteriyorlardı: **“Biz dalmış eğleniyorduk.”** Allahu Teala onların bu mazeretlerini yalanlamadı. Bu da onların oyalandıklarının ve bu sözleriyle küfrü kastetmediklerinin doğru olduğuna delildir. Ancak bu özür, yalnızca oyalanırken söyledikleri sözleriyle kafir olduklarına hükmedilmesine engel olmadı: **“Özür bildirmeyiniz. İmanınızdan sonra kafir oldunuz.”**

B) Kafirlerin çoğunun kendi amelleri ve üzerinde bulundukları itikatları hakkında hüsnü zanda bulunup kendilerinin hayır üzere ve iman edenlerden daha doğru yolda olduklarını zannettikleri Kur’an nassıyla sabittir. Onlar iman edenleri gördüklerinde bunlar sapıktırlar derler, onlarla alay ederler. Bu fasit şartı bu kafirler için geçerli sayıp onlardan birisine: “Bu yaptığın şeyle küfrü mü kastediyorsun” diye sorduğumuzda: “Bilakis biz hidayette olanlarız” veya “Biz Allah’ın oğulları ve sevdikleriyiz” derler. Bu fasit şart onlar için geçerli sayılıp onların sözleri doğrulanacak olursa, Allah’ın ayetleri ve onların (kafirler oldukları) hakkındaki haberi yalanlanmış olur. Bu yalanlamadan dolayı da kişi kafir

¹ Müslim

² 9 et-Tevbe/65-66

olur. İşte bu da, bu şartın fasit bir şart olduğunu açıklamak için yeterlidir. Allahu Teala şöyle buyurur:

“De ki; ameller bakımından en çok hüsrana uğrayacak olanları size haber vereyim mi?

Onların dünya hayatındaki bütün çabaları boşa gitmişken kendilerini gerçekte güzel iş yapmakta sanırlar.

İşte onlar Rablerinin ayetlerini ve ona kavuşmayı inkar edenlerdir. Artık onların yapıp ettikleri boşa çıkmıştır. Kıyamet günü de onlar için bir tartı tutmayacağız.”¹

İbn-i Cer r et-Taberî şöyle der: “Bu ayetler bir kimsenin ancak, Allah’ın birliğini bildiği halde küfrü kastederse kafir olacağını iddia edenlerin, yanlış bir Şey iddia ettiklerinin en kuvvetli delillerindendir. Allahu Teala ayette sıfatlarını bildirdiği bu kimselerin yapıp ettiklerinin boşa çıktığını, onların ise yaptıkları Şeyleri güzel Şeyler saydıklarını ve yine onların Rablerinin ayetlerini inkar eden kimseler olduklarını bildirmektedir. Eğer doğru olan, bilerek küfre y nelenlerden başkasının kafir olmayacağını söyleyenlerin sözleri olsaydı, bu Şekilde Allahu Teala’nın ayette bildirdiği, kendilerinin iyi bir Şeyler yaptıklarını zanneden kimselerin karşılık olarak sevap ve ecir almaları gerekirdi. Ancak gerçek, onların söylediklerinin tam tersidir. Allahu Teala onların Allah’a küfreden kimseler olduklarını ve amellerinin batıl olduğunu haber vermiştir.”²

Kafirin kendisinin iyi ve hidayette olduğuna veya cennetlik olduğuna inanması, (küfrü delil ile sabit ise) onun tekfirine engel olmaz. Buna ilaveten; bu Şekilde kafirin kendisini iyilik

¹ 18 Kehf/103-105

² Câmiu’l-Beyan, 16/34-35

üzere zannetmesi sapıklığına ve azgınlığına devam etmesi için Allah'ın ona vermiş olduğu bir cezadır:

“Biz onlara bir takım arkadaşlar musallat ettik de, onlar önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bunlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cinler ve insanlar için uygulanan söz (azap) onlara da gerekli olmuştur. Çünkü onlar hüsrana düşenlerdi.”¹

“Kim Rahmanın zikrinden yüz çevirirse ona bir şeytanı arkadaş veririz ve o şeytan artık onun ayrılmaz dostudur. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan saptırırlar da onlar kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.”²

Bu kaderî ceza nasıl olur da onlar hakkında kafir olduklarına dair verilecek olan şer'î hükme engel olarak kabul edilebilir?

Buhari *Rahimehullah* **“Sahih”**inde “İman” bölümü, “Mü'minin Farkında Olmadan Amelinin Boşa Çıkmasından Korkması” bâbında, küfür hükmü verilmesi için küfrü kast etmenin şart olmadığı konusunda bâb açmıştır.³ Haricilerle ilgili hadislerin şerhinde de bu konudan bahsedilir. Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şu hadisi de bunlar arasındadır: **“Okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar”** İbn-i Hacer şöyle der: “Müslümanlardan, dinden çıkmayı ve İslam dininden başka bir din seçmeyi kast etmeksizin dinden çıkanlar bu hadisin kapsamına girerler.”⁴

Küfrü kastetmeyi şart koşma hatasına geçmişteki alimlerden bazıları, çağdaşlarımızdan da çoğu düşmüştür.

¹ 41 Fussilet/25

² 43 ez-Zuhruf/36-37

³ Fethu'l-Bârî, 1/109

⁴ Fethu'l-Bârî, 12/301

KÜFÜR SEBEPLERİNİ SADECE İTİKADİ KÜFÜR İLE SINIRLAMAK

Daha önce bahsettiğimiz gibi, küfür üç sebepten meydana gelir: Küfre düşürücü söz (bu lisanın amelidir) yahut küfre düşürücü fiil (bu azaların amelidir) ya da küfre düşürücü inanç (bu da kalbin amelidir) ki, bunlardan birisi şek'tir. Bazıları küfrün sadece itikatla oluşacağı, hiç kimsenin amel açısından (bununla dilin söylediklerini ve azaların işlediklerin kastetmektedirler) tekfir edilemeyeceği şeklinde bir görüş benimsemişlerdir. Bu, fasit bir görüştür. Zira Şeriat'ın nassları ve alimlerin icması, belirli sözleri söyleyen, belirli fiilleri işleyen yahut belirli inançları taşıyan kimsenin kafir olacağına delalet etmektedir. Nitekim fıkıh kitaplarının riddetle ilgili bölümleri bunun örnekleri ile doludur. Küfür sebeplerini sadece küfür çeşitleri ile sınırlamak gerçekten büyük bir hatadır.

Buna ilaveten bu geçerliliği olmayan görüşün sahiplerinin çıkmaza düştükleri şey; küfre düşürücü itikat sahibi bir kimsenin, bu itikadını açığa vurmadığı müddetçe dünyevi hükümlerde Müslüman olarak kabul edileceği ve itikadını söz yahut fiille ortaya koymadıkça onun küfrüne hüküm veremeyeceğimizdir. Sabittir ki dünyevi hükümlerde bir kimse söz yahut fiille tekfir edilebilir. Bu da aslında yukarıdaki görüşe sahip olanların ve kişi ancak itikat ile küfre girer diyenlerin inkar ettikleri şeydir. İbareleri farklı da olsa, görüşleri bir tek asla dönüktür. O da; küfre hüküm vermede kalbin inkarının şart koşulmasıdır. Bu inkar yahut helal sayma şeklinde açıklanan kalpteki küfrü, küfre düşürücü günahlarla tekfirde müstakil bir şart olarak kabul eden aşırı Mürcielerin görüşüdür. Aynı zamanda fukahanın Mürcie olanları ve Kelamcılar, küfre düşürücü zahir amellerle tekfir için de kalbin inkarını şart görmüşlerdir.

İNKAR YA DA HELAL SAYMAYI, KÜFRE DÜŞÜREN GÜNAHLAR İLE TEKFİRDE MÜSTAKİL BİR ŞART OLARAK KABUL ETMEK

Daha önce de belirttiğimiz gibi Mürcie, ameli imanın hakikatinin dışında tutan kimselerdir. Böyle bir şey ise, insanları günah işlemeleri için cesaretlendirme sonucunu doğurmaktadır.

İrca bid'atı, Müslümanlardan birçoğunun gidişatını etkilediği gibi, sonrakilerin söylemlerini ve fikirlerini de etkilemiştir. Sonrakilerin bu bid'attan bu kadar etkilenmelerinin sebeplerinden birisi, İslam'ın son asırlarında fetva, yargı, eğitim ve va'z mevkielerinin çoğunda görevi fukahanın ve Eş'arîler'in Mürcie olanlarının üstlenmiş olmalarıdır. Böylece öğretim işini üstlenenler ve yazarlarca bilinen en yaygın görüşler onların görüşleri olmuştur. Onlar için durum bu iken selefin görüşleri bir kenarda unutulmuş ve dikkate alınmayan görüşler haline gelmişti. Araştırmacı, onların görüşlerine ancak çok gayret sarf ettikten sonra ulaşabilirdi ve belki de onları Mürcie'nin görüşleri ile karışmış olarak bulur veya onları tek olarak bulup, Mürcie'nin görüşleri ile uzlaştırmaya çalışırdı.

Mürcie'ye göre imanın yeri kalptir. Böyle olunca onun zıddı olup onu yok eden küfrün yeri de kalp olmaktadır. Bu görüş, tekfir konusunda, kişinin küfrüne hükmedilebilmesi için kalpte inkarın bulunmasını şart koştuktan kaynaklanan bir çok hataların meydana gelmesine yol açmaktadır.

Eş'arî'ler ve fakihlerin Mürcie olanları gibi bazıları, zahiri küfrün bulunabilmesi için kalbin inkarının mutlaka bulunacağını kabul ederler. Bazıları ise, kişi ne kadar da küfür sözü veya fiili ortaya koysa da, kalbin inkarını bu kimsenin küfrüne hüküm vermede müstakil bir şart saymışlardır. Bu ise, inkarı yahut helal saymayı dil ile açıklamakla ortaya çıkar. Bu ikinci kısım hata günümüzde bazı yazarlar ve insanların bir çoğu arasında oldukça yaygındır. Bu görüş sahiplerinin bu hataya düşmeleri, "Biz helal

saymadığı müddetçe hiçbir Müslüman'ı herhangi bir günahından ötürü tekfir etmeyiz" kuralını yanlış anlamaları sebebiyledir. Bu fasit görüş sahipleri bunu, küfre düşüren ve düşürmeyen günahlar için genel bir kural olarak belirlemişlerdir. Onlar, Tahâvî'nin, "Kişi imana girdiği şeyi inkar etmedikçe imandan çıkmaz" sözünü alırken de hata etmişler ve bu ibareye Tahâvî'nin kast ettiğinden başka bir mana yüklemişlerdir. Tahâvî ve fakihlerin Mürcie olanları, eğer zahiren kişinin küfrüne hüküm verilmişse, mutlaka inkarın da bulunacağını söylemişler ancak daha sonrakiler inkarı, zahiren küfre hüküm verebilmek için müstakil bir şart olarak kabul etmişlerdir. Onların bu görüşleri Kitap, sünnet ve icma'ya aykırıdır.

Görülecektir ki; küfrü, inkar yahut helal sayma ile kayıtlama hatasına düşenler, başlangıçta küfre düşüren günahlarla küfre düşürmeyen günahları birbirinden ayırmamaları sebebiyle bu hataya düşmüşler ve bunun ardından da bu iki kısımdan her birisinde tekfir için neyin şart olduğu ayırımını yapmamışlardır. Bu, onların sözlerinden de anlaşılmaktadır.

Burada yeri gelmişken, bir çok çağdaş yazarın bu konudaki kitaplarından sakınılmasının gereğine de dikkat çekmek istiyoruz. Zira bu konuda doğru olan bilgiye ulaşmak gerçekten zor elde edilir bir şey haline gelmiştir. Ehl-i Sünnet'le aynı şeyi söylediğini zanneden bir çok kimse, aslında aşırı Mürcie ile aynı şeyi söylemektedir. Onların durumları aynen İbn-i Teymiye'nin ifade ettiği gibidir: "Sonrakilerden bir çoğu, selevin mezhebi ile Mürcie ve Cehmiyye'nin görüşlerini birbirinden ayıramamaktadırlar. Çünkü bu görüşler; selevin ve ehl-i hadisin üstünlüğünü taktir ettikleri halde aslında iman konularında Cehmiyye ve Mürcie'nin görüşlerini taşıyıp, bunların yahut buna benzer görüşlerle selevin görüşlerinin arasını bulduklarını zanneden kimselerin sözlerinde birbirine karışmış durumdadır."¹

¹ Mecmuu'l-Fetâvâ, 7/364

**Allah'ın İndirdiklerinden Başka Kanunlarla Baskı
Yoluyla Yönetilen Ülkelerdeki Mürted ve Mümteni
Yöneticiler Karşısında Desteklememek ve Karşı
Çıkmamak Suretiyle
SESSİZ KALANLAR HAKKINDA ÖNEMLİ BİR
UYARI**

**I- İMAN VE KÜFÜR İLE İLGİLİ HÜKÜMLER
AÇISINDAN**

Bu ülkelerdeki mürted yöneticiler karşısında susan bir kimse için şu üç durumdan birisi söz konusudur:

1. Zahiri halinden kafir olduğunun anlaşılması,
2. Zahiri halinden Müslüman olduğunun anlaşılması,
3. Müslüman veya kafir olduğunu gösteren hiçbir halinin olmaması.

[1] Aslî Kafir Yahut Mürted Olup Zahiri Halinden Kafir Olduğu Anlaşılan Kimse:

Bu kişi, Hristiyan, Yahudi, ateist bir Komünist; namazı terk, dine hakaret etme veya dua, yardım dileme, adakta bulunma, kurban kesme gibi şeylerle ölümlere ibadet etme ya da bunlardan başka riddet sebebi olan şeylerle mürted olmuş bir kimse gibi hükmen kafirdir.

[2] Zahiri Halinden Müslüman Olduğu Anlaşılan Kimse:

Bu kimse hükmen Müslümandır. Böyle bir kimse, durumu kapalı olan Müslüman olarak nitelendirilir. Bu, kendisinde Müslümanlık alametlerinden birisi görülüp, İslam'ı bozan herhangi bir davranışına şahit olunmayan kimsedir. Çünkü Müslümanlık alametleri zahiri sebepler olup; şari, sahibine Müslüman hükmünü vermeyi bu sebeplere bağlamıştır. Öyleyse böyle bir kimse için Müslüman hükmü sabit olur. Ancak, İslam'ı bozan bir davranışta bulunmak gibi daha kuvvetli bir zahiri durum, bu zahiri durumla çelişirse hüküm buna göre verilir. İslam'ı bozan bir davranışına şahit olunmayan kimse için İslam hükmü sabittir. Nitekim Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurur:

“Kim bizim kıldığımız namazı kılar, bizim kıblemize yönelir ve bizim kestiğimizi yerse bu kimse Müslümandır.”¹

İbn-i Hacer hadisin şerhinde şöyle der: “Hadiste insanların konumlarının zahire göre belirleneceği hükmü mevcuttur. Kim, din alametlerini ortaya koyarsa, İslam'a aykırı bir davranışta

¹ Buhari

bulunmadıkça onun hakkında Müslümanlar için geçerli olan hüküm geçerli olur.”¹

Durumu kapalı olan Müslümanın hükmünde iki kesim hataya düştüler:

Birincisi: Kafir yöneticiler karşısında sessiz kalmaları nedeniyle onları tekfir eden kesim. Bunlar sessiz kalmayı rızaya dair delil kabul ettiler. Geçmişte aynen bunlar gibi düşünen bazı Haricî fırkaları olmuştur (el-Avfiyye ve el-Beyhesiyye). Bunlar şöyle demişlerdi: “İmam kafir olduğunda, orada şahit olan olmayan tüm halk kafir olurlar.”² Bu fasit bir görüştür. Daha önce de geçtiği gibi, susan kimseye söz nispet edilmez. Rasulullah’ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şu sözü de buna delildir:

“Sizden kim bir kötülük görürse, onu eli ile değiştirsin, eğer güç yetiremezse dili ile (değiştirsin), eğer buna da güç yetiremezse kalbi ile (inkar etsin). Bu ise imanın en zayıf noktasıdır.”³

Bu hadis sessiz kalan kimsenin, kötülüğü kalbi ile inkar eden kimse olabileceğini göstermektedir. Bu durumdaki bir kimse ise halen mü'mindir. Bunu ifade eden bir başka hadis ise şöyledir:

“Başınıza birtakım yöneticiler geçer; onların iyi amellerini de görürsünüz kötü amellerini de; kim buğz ederse, o berî olmuştur, kim inkar ederse, o kurtulmuştur. Ancak kim de razı olur ve uyarsa...” Dediler ki: “Ya Rasulallah, onlarla savaşalım mı?” Dedi ki: “Hayır; namaz kıldıkları müddetçe....”⁴

¹ Fethu'l-Bârî, 1/497

² Bkz: Ebi'l-Hasen el-Eş'arî, Makâlâtü'l-İslâmiyyîn, 1/192 ve 194

³ Müslim

⁴ Müslim

Nevevî, hadisin şerhinde der ki; “Rivayetteki, **“Kim çirkin karşılarsa berî olmuştur”** ifadesi apaçıktır. Bu, kim gördüğü bu münkere buğz ederse, onun günahlarından ve bunlar sonucunda çarptırılacağı cezalardan beri olur demektir. Bu, eli ile ve dili ile karşı çıkmaya güç yetiremeyen kimse hakkındadır. Bu kimse kalbi ile buğz etsin ve beri olsun.”¹

Sessiz kalmaya devam eden kimsenin durumu ihtimal taşır. Bu nedenle de tekfiri caiz değildir. Bilakis, durumu kapalı olan bir Müslüman olmaya devam ettiği müddetçe onun konumu daha iyi olan ihtimal yönünde değerlendirilir. Tekfirin kurallarını açıklarken delaleti ihtimal taşıyan şeylerle tekfirin caiz olmadığını belirtmiştik ki bunlardan birisi de burada işaret etmiş olduğumuz sessiz kalma durumudur.

İkincisi: Bu hususta hata yapan ikinci kesim, bu gibi ülkelerde durumu kapalı olan Müslüman hakkında hemen İslam hükmü vermeyen ve bunun için bu kimsenin durumunun ortaya çıkarılmasını ve itikadının sınanmasını şart koşan kesimdir. Bu da, hemen Müslüman hükmü vermeme ve durumunu araştırma hususlarında Hariciler’den “el-Ahnesiyye” denilen grubun görüşüne uymaktadır.²

Durumu kapalı olan Müslüman hakkında hemen Müslüman hükmü vermeyip beklemek bid’attır. Bunun bid’at olduğuna delil ise, İslam alameti gösteren kimseye Müslüman hükmü verileceğine delalet eden naslardır. Bu nasların çoğu darulharpte yahut savaş ortamındaki insanların durumu hakkında varid olmuştur. Bu da göstermektedir ki; darulharpte kafirler arasında Müslüman görünümünde olan kimse hakkında Müslüman hükmü verilmesi için beklenilmesi gerekmez. Kişi bu durumda ölürse, Müslüman-

¹ Sahih-i Müslim, Nevevî Şerhi, 12/243

² Bkz: Ebu’l-Hasen el-Eş’arî, Makâlâtü’l-İslâmiyyîn, 1/180

larla aynı muameleyi görür. Alimler gerek darulharpte gerekse daru'l-İslam'da olsun, kişinin Müslüman olması sebebiyle kanının, malının ve zürriyetinin güvencede olduğu hususunda ihtilaf etmedikleri gibi, bu konuda da ihtilaf etmemişlerdir.¹

Bu konuya delalet eden naslardan birisi de; **“La İlahe İllallah dediği halde Onu öldürdün mü?”**² şeklindeki Usame İbn-i Zeyd hadisidir.

Bir diğer hadis, Halid İbn-i Velid'in Beni Cüzeyme esirlerini, kendilerince “Müslüman olduk” anlamına gelen, “Saba'nâ, saba'nâ” demeleri üzerine öldürmesi ve Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* buna karşı çıkması olayını anlatan İbn-i Ömer hadisidir.³ Bunlara benzer başka naslar da vardır.

Hafız İbn-i Receb el-Hanbelî *Rahimehullah* şöyle der: “Binmesi zorunlu olan şeylerden birisi de, Nebi'nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, kendisine gelerek İslam'a girmek isteyen herkesin yalnızca şهادeti söylemelerini yeterli kabul ettiği, bununla kanlarının güvencede olduğu ve bununla Müslüman sayıldıklarıdır. Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, üzerine doğru kılıç kaldırdığında “La İlahe İllallah” diyen kişiyi öldüren Usame İbn-i Zeyd'in bu davranışını şiddetle kınamıştır. Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hiçbir zaman, Müslüman olmak için kendisine gelen bir kimseye herhangi bir şey şart koşmamıştır. Ancak daha sonra o kimse namazı ve zekatı yerine getirmekle yükümlü tutulurdu.”⁴

¹ Bkz: El-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebîr, 9/335

² Muttefekun Aleyhi

³ Buhari

⁴ Câmiu'l-Ülûmi ve'l-Hikem, 72

Kişinin Müslüman olduğuna hemen hüküm vermeyip durumunun araştırılması gerektiğini söyleyen kimselere ait bazı şüpheler vardır:

♦ Bunlardan birisi; bir kimsenin Müslüman kabul edilebilmesi için, şehadeti ikrarının yeterli olmadığı, Şeriat’a bağlılığının araştırılmasının da gerekli olduğu görüşüdür. Gerçekte ise bu bağlılık Müslümanlığın sıhhati için gereklidir. Kişi şehadeti ikrar eder ama namaz kılmazsa, Müslüman değildir. Ancak doğru olan ve nasların da delalet etmiş olduğu şey, yalnızca ikrar ile bir kimseye Müslüman olduğu hükmünün verileceği, bu kimsenin namaz kılıp kılmadığını görmek için namaz vaktine kadar beklenilmeyeceğidir. Namaz vakti girdiğinde bu kimse namaza zorlanır fakat kılmazsa, riddetine hükmedilir ve tevbeye çağrılır. Çünkü onun şehadeti ikrarı, hükümlere uyma yükümlülüğünü beraberinde getirir. “İkrar, kalbin tasdikini bildirme ve Şeriat’ın gereklerine uymayı kabulde bir başlangıçtır” diyen selef ile; ikrarı, hükümlere uyma yükümlülüğünü gerektiren bir şey olarak görmeyip, bilakis hükümlere uyulup uyulmadığının araştırılmasını, Müslüman hükmü verebilmek için müstakil bir şart olarak gören çağdaşların görüşleri arasındaki fark budur. Daha yukarıda işaret etmiş olduğumuz naslar ve İbn-i Receb’in sözü selefin görüşünün doğru, çağdaşların sözünün ise yanlış olduğunu ortaya koymaktadır.

Bir başka yerde ise İbn-i Receb şöyle der: “Kim şehadeti ikrar ederse, o kimsenin hükmen Müslüman olduğu kabul edilir. Eğer bu şekilde İslam’a girmişse, İslam’ın gerekleri olan diğer şeylerle yükümlü tutulur.”¹

♦ Bekleme ve araştırmayı öngörenlerin yanılgılarından birisi de; “Bugün durum değişti; insanlar şehadetin manasını

¹ Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 21

bilmeyerek söylüyorlar. Onların şehadetin manasını anlayıp anlamadıkları, nefiy ve ispatın (La İlahe: nefiy, İllallah: İspat) neye delalet ettiğini (yani tağutu inkar ve Allah’a iman) bilip bilmediklerini anlamak için sınanmaları gerekir” sözüdür. Böyle bir şart için şer’î bir delil olmadığı gibi bu, Nebi’nin ve sahabenin uygulamalarına da aykırıdır. Onlar şehadeti ikrar eden kimsenin Müslümanlığının ispatı için, onun şehadetin manasını anlayıp anlamadığını öğrenene dek beklememişlerdir. Allah Rasul’ü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle der: **“Allah’ın Kitabı’nda olmayan her şart batıldır.”**¹ Bir başka hadiste; **“Kim, bizim üzerinde bulunduğumuz şeye uymayan bir amel işlerse, o reddedilmiştir.”**² Bu konuda doğru olan, şehadetin anlamını bilmenin, Müslim’in rivayet etmiş olduğu Osman İbn-i Afvan hadisinde geçtiği gibi olmasıdır. Buna göre La İlahe İllallah şehadetinin şartlarından olup, itikat kitaplarında zikredilen ihlas ve yakîn gibi şartlar, ahirette sahibine yarar sağlayacak olan hakiki İslam’ın sıhhatinin şartlarındandır.³

Dünyevî hükümlerde ise hükmî İslam şehadeti söylemekle sabit olur. Bundan sonra kim dininin gereğini tam olarak yerine getirmese, onun hakkında küfür ya da fık, şer’î hüküm şartları ile birlikte neyi gerektiriyorsa o hüküm verilir.

Şeyh Süleyman İbn-i Abdillâh İbn-i Muhammed İbn-i Abdilvehhab *Rahimehullah* şöyle der: “İnsanın, manasını bilmeksiniz, onunla amel etmeksizin “La İlahe İllallah”ı söylemesi yahut Tevhid’i bilmediği hatta duâ, korku (havf), kurban, adak, tevbe, inabe ve başka ibadet çeşitlerini Allah’tan başkası için yaptığı halde tevhid ehlinde olduğunu iddia etmesi tevhid için yeterli

¹ Buhari

² Müslim

³ Ayrıca bkz: Meâricu’l-Kubûl, 2/377; Fethu’l-Mecîd, “ed-Duâu İlä Şehâdeti La İlahe İllallah” bâbının şerhi, 88, Dâru’l-Fikr

değildir. Bu durumda böyle bir kimse ancak müşrik olabilir.”¹ Şeyh Süleyman burada “Tevhid için yeterli değildir” demiş, “Müslüman olduğuna hüküm vermek için yeterli değildir” dememiştir. Zira hüküm, İslam alametlerinden herhangi birisi ile sabit olur. Hakiki hüküm açısından ise; şayet şehadetin geriye kalan sıhhat şartlarını yerine getirirse, ahirette bundan faydalanır. Aksi taktirde şehadeti söylemenin hiçbir faydasını göremez. Bizim dünyevî olarak bu kimsenin bu şartları yerine getirip getirmediğini öğrenmek için araştırmada bulunmamız gerekmez. Bilakis onun için İslam hükmü sabit olmuş olur. Daha sonra bir kusurda bulunacak olursa, hesaba çekilir. Bazı kimseler kan ve malın güvence-de olması, nikah ve mirasın sıhhati gibi dünyevî hükümlerin bağlı olduğu zahirî İslamî hüküm ile, Allah katındaki sevap ve ceza gibi ahiret hükümlerinin bağlı olduğu hakiki İslam’ı birbirinden ayırmama nedeniye birçok hatalara düşmektedirler.

Şeyh Hafız Hakemî *Rahimehullah* şöyle der: “Ey kardeşim bil ki; Allah’ın bize ve sana göstermiş olduğu hakikat şudur: Dünyevî helakten ve ahiret azabından kurtulmayı sağlayan, kulun bu sayede cenneti elde edip cehennemden uzaklaşacağı dinin gereklerine sarılma işi; gerek Cibrîl hadisinde, gerekse aynı anlamdaki diğer ayet ve hadislerde zikredilen şeylere gerçek anlamda uymadır. Eğer kişi bunlara gerçek anlamda uymuyorsa fakat bunları bozacak herhangi bir şey de ortaya koymuyorsa, dünyada kendisi için Müslümanların hükümleri geçerlidir. Gizli yönleri ise Allah’a kalmıştır. Nitekim ayette de şöyle geçer: **“Eğer tevbe eder, namazı ikame eder ve zekatı verirlerse serbest bırakın.”**.. diğer bir ayette ise **“Sizin din kardeşinizdirler”** diye geçmektedir. Bununla ilgili başka ayetler de vardır.”²

¹ Teysîru’l-Azîzî’l-Hamîd, 140, Mektebetu’l-İslâmî

² Meârîcu’l-Kubûl, 3/37

Kısacası, durumu kapalı olan Müslüman hakkında ne sunulup beklenilir ne araştırma yapılır ve ne de bu kimse hakkında Müslüman hükmü vermek için onun bazı din meselelerini öğrenmesi beklenilir. Tam aksine bu kimsenin Müslüman olduğuna hükmedilir ve daha sonra bu kimseye dini öğrenmek vacip olur. Dini öğrenmesi, onun Müslüman olduğuna hüküm vermek için şart değildir.

♦ Bekleme ve araştırmayı öngörenlere ait olan bir diğer şüphe ise, cariyeye hadisinde ve Mümtehine Suresi'ndeki ayette olduğu gibi Nebi'nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* araştırmada bulunduğunun sabit olmasıdır. Bu doğrudur ancak, bunun umum için geçerli olduğuna delalet etmez. Eğer kural bu olmuş olsaydı, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ve Ondan sonraki imamlar, bunu İslam'a her yeni giren kimse için uygularlardı. Doğru olan, bu durumlarda araştırmanın belli sebeplere bağlı olmasıdır. Bu, şer'î bir araştırmadır. Durumu kapalı olan Müslümanı araştırmak ise, bid'at olan bir araştırmadır.

♦ Böyle söyleyenlerin bir diğer yanlışları da, herhangi bir şahıs hakkında Müslüman hükmü verebilmek için belli şartlar koşmalarıdır. Örneğin; herhangi bir İslamî cemaatte bulunup, (-bu cemaat ister belli bir cemaat, iterse genel anlamdaki Müslüman cemaati olsun) liderine biat etmiş olmayı şart koşmaları gibi.

el-Umde isimli kitabımda da belirttiğim gibi bu bazen gereklidir. Ancak, hükmen veya hakiki anlamda Müslümanlığın sıhhati için şart değildir. Bunun delillerinden bazıları şunlardır:

Kişî darulharpte Müslüman olup, (ya acizliği veya dinini orada ikame edebilme imkanına sahip olması nedeniyle) hicret etmemişse, bu kimse herhangi bir cemaate bağlı olmamasına ve bir lidere biat etmemiş olmasına rağmen Müslümandır. Allahu Teala bu durumdaki bir kimseyi iman ile nitelendirmiştir ki bu imandan kasıt, şu ayetlerde bildirilen hükmî imandır:

“Eğer mü’min olduğu halde size düşman olan bir topluluktan ise.”¹

“Şayet kendilerini tanımadığınız mü’min erkekler ve mü’min kadınlar...”²

İkinci bir delil ise, başkaldıran kimsenin mü’min olarak nitelendirilmesidir: Bu kişi Müslümanların cemaatine ve emirine başkaldıran kimsedir. Bu kimse ya emire hiç biat etmemiştir, yahut biat etmiş fakat ona başkaldırarak biatını bozmuş ve isyan ederek itaatinden ayrılmıştır. Bu kimse başkaldırmasına rağmen ayette bildirildiği gibi halen Müslümandır:

“Eğer mü’minlerden iki grup savaştıkları olurlarsa aralarını düzeltiniz; Şayet bu iki gruptan birisi diğeri üzerine saldıracak olursa, saldıranla Allah’ın emrine dönene kadar savaşın...”³

Ayette, saldıran gurup haksız olmalarına rağmen mü’min olarak nitelendirilmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Rasulullah’ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* **“Kim boynunda bey’at bağı olmadan ölürse, cahiliyye ölümü üzere ölmüştür”⁴** sözünden amaç, kafir olarak değil asi olarak ölmüş olmaktır. Zira başkaldıran kimse bu durumdadır ve Müslümandır.

Buna bir delil de Huzeyfe İbnu’l-Yeman hadisidir: O, **“Eğer onların bir cemaati ve bir imamı yoksa”** diye sorduğunda Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*; **“Bu senin bir ağaç kökünü kemirmeni gerektirirse de, bu fırkaların tümünden ayrıl ve sana ölüm gelinceye dek bu halde kal”⁵** demiştir.

¹ 6 en-Nisa/92

² 48 Feth/25

³ 49 Hucurat/9

⁴ Müslim

⁵ Muttefekun Aleyhi

Buradan da anlaşılıyor ki, (siyasi şer'î anlamda) Müslümanların cemaati ve imamları olmasa da Müslümanlıkları sahihtir. Nitekim Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* Huzeyfe'ye *Radıyallahu Anhu* bu durumda Müslümanlık sahih olmaz dememiştir. Halbuki gereken yerde açıklamayı ertelemek caiz değildir.

Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hayatta iken birçok insan Müslüman olmuşlar fakat Onu ne görmüşler ne biat etmişler ve ne de Medine'de daru'l-İslam'da ikamet etmişlerdir. Bunlardan Habeş kralı Necaşi *Radıyallahu Anhu* gibi Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* hayatta iken vefat edenler olmuştur. Bazıları da Onun vefatından sonra, Onu görmeden tabi olan kimseler olarak yaşamışlardır. Bu durum bu iki kesimden hiç birisinin Müslümanlığına bir zarar vermemiştir.

Buraya kadar olan sözlerimiz, durumu kapalı olan Müslüman hakkında, Müslüman hükmünün hemen verilmemesi görüşünde olan kimselerin bazı yanılgılarına cevap niteliğinde idi.

Bazıları durumu kapalı olan Müslüman hakkında hüküm vermeyip beklemeye bağlı olarak, bu kimsenin arkasında namaz kılınmayacağını söylemişlerdir. Bu da diğer bir bid'attır. Nitekim İbn-i Teymiye şunları söyler: “Dört imam ve Müslümanların diğer imamlarının ittifakı ile, durumu kapalı olan her Müslümanın arkasında namaz kılınır. Kim, “Ben sadece batınî akidesini tanıdığım kimsenin arkasında Cuma yahut cemaat namazı kılarım” derse; sahabeye, onlara iyilikle uyanlara, Müslümanların dört imamına ve diğerlerine muhalefet eden bir bid'atçıdır. Allah en iyisini bilir.”¹

Yine şöyle der: “Dört imam ve Müslümanların diğer imamlarının ittifakıyla, bid'atı ve fıska bilinmeyen kimsenin arkasında beş vakit namaz, Cuma ve başka namazları kılmak caizdir. İmama uyan kimsenin, ne kendisine imamlık eden kimsenin

¹ Mecmuu'l-Fetâvâ, 4/ 542

itikadını bilmesi ve ne de onu sınavarak; “Senin itikadın nedir?” diye sorması imamlığın şartlarından değildir. Bilakis durumu kapalı olanın arkasında namaz kılınır.”¹

Hatta durumu kapalı bir kimse, gerçekte bazı komünistler, laikler ve Allah ve Rasulü ile savaşanlar gibi kafir birisi de olsa; onda (namaz gibi) bir İslam alameti görülür ve bir kimse bu kişinin zahirî küfür ile kafir olduğunu ve gerçek durumunu bilme-yerek, zahiren İslam alameti gördüğü için Müslüman hükmü verip arkasında namaz kılsa namazı sahihtir. İbn-i Kudame *Rahimehullah* şöyle demiştir: “Bir kimse, Müslümanlığında yahut çift cinsiyetli (hunsu) olup olmadığı hususunda şüphe bulunan bir kimsenin arkasında namaz kılsa, bu kişinin küfrü veya çift cinsiyetli olduğu açığa çıkmadığı müddetçe namazı sahihtir. Çünkü namaz kılan kimsenin (özellikle de bu kimse imam olursa) bu davranışından anlaşılan onun Müslüman olduğudur. Çift cinsiyetli olduğundan şüphelenilen kimse ise (özellikle erkeklere imamlık yapıyorsa) onun bu davranışından anlaşılan, böyle bir durumunun olmadığıdır. Ancak namazdan sonra kişinin kafir yahut çift cinsiyetli olduğu ortaya çıkarsa, onun arkasında namaz kılanın, açıkladığımız gibi namazını iade etmesi gerekir. Şayet imam İslam’a bir girip bir çıkıyorsa, onun hangi dinden olduğu öğrenilinceye dek arkasında namaz kılınmaz.”² Şu halde, kafir olabileceğine dair hakkında şüphe bulunan bir kimsenin arkasın-da kılanın namazı sahih oluyorsa, kafir olduğu bilinmeyen bir kimsenin arkasında kılanın namazının sahih olması daha uygundur.

Durumu bilinmeyen Müslüman ile ilgili hükümler bunlardır. Kimde İslam alametleri görülürse ve İslam’ı bozacak herhangi bir şey ortaya koymazsa bu kimsenin Müslüman olduğuna hükmedilir.

¹ Age: 23/351

² El-Muğnî Mea’s-Şerhi’l-Kebîr, 2/34

HÜKMÎ İSLAM ALAMETLERİ

Bunlar, bir kimsede görüldüğünde onun Müslüman olduğuna hükmedilmesine sebep olan alametlerdir ve bunlar, İslam'ın hususiyetlerinden olup, başka din mensuplarının ortak olmadığı şeylerdir. Örneğin sadaka, ana babaya iyilik, ihtiyaç sahibine yardım gibi şeyler imanın şubelerindendir. Ancak bunların işlenmesi sadece Müslümanlara has değildir. Bilakis, Müslüman kafir herkesin yapabileceği şeylerdir. Hakim İbn-i Hizam hadisi de buna delalet eder. O, Rasulullah'a *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle demişti: **“Cahiliyyede benim sadaka, köle azadı yahut akraba ziyareti gibi, ibadet olarak yaptığım şeyler hakkında ne dersiniz; bunlarda ecir var mıdır?”** Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu: **“Hayr olarak geçmişte yaptığın ne varsa onun üzerine Müslüman oldun.”**¹ Öyleyse, hükmi İslam alametleri, İslam'ın kendine has özelliklerinden olmalıdır.

¹ Muttefekun Aleyhi

SAHİBİ HAKKINDA İSLAM HÜKMÜNÜN İSPATI İÇİN BİZZAT YETERLİ OLAN ALAMETLERDEN BAZILARI

İki Şهادeti Söylemek

Bunun delili şu hadislerdir: ***“İnsanlarla, Allah’tan başka ilah olmadığına, Muhammed’in Allah’ın rasulü olduğuna şehadet edinceye dek savaşmakla emrolundum.”***¹

Usame İbn-i Zeyd hadisi: ***“La İlahe İllallah dedikten sonra onu öldürdün mü?”***²

Kişinin “Ben Müslümanım” Demesi

Ahmed ve Ebu Davud’un rivayet ettiği Ferrat İbn-i Hayyan hadisinde olduğu gibi³ yahut Mikdad İbn-i Esved hadisinde geçtiği gibi kişinin “Ben Allah’a teslim oldum” demesi: ***“Kafirlerden bir kimseyle karşılaşır da onunla savaşırsam ve o, ölüm anında ‘Ben Allah’a teslim oldum’ derse, buna ne dersiniz?”***⁴ Ya da kişinin İslam’a girdiğine delalet eden bir şey söylemesi. Halid İbn-i Velid’in, Benî Cezime esirlerini (kendilerinin ‘Müslüman olduk’ anlamına gelen) “saba’na” demeleri üzerine öldürmesi hadisinde olduğu gibi.⁵

Tek Olarak ya da Cemaat Arasında Namaz Kılmak

Enes hadisinde olduğu gibi: ***“Kim bizim kıldığımız namazı kılar, bizim kıblemize yönelir ve bizim kestiğimizi***

¹ Muttefekun Aleyhi

² Muttefekun Aleyhi. Bu konuyla ilgili diğer birçok hadis için bkz: Neylu’l-Evtâr, 8/154 ve el-Muğnî Mea’s-Şerhi’l-Kebîr, 10/100-102

³ Bkz: Neylu’l-Evtar, 8/12

⁴ Muttefekun Aleyhi

⁵ Bkz: Neylu’l-Evtar, 8/9

yerse o kimse Müslümandır.”¹ Kurtubi, İshak İbn-i Raheveyh’den bu hususta icma olduğunu nakleder.²

Ezan

Ezan okumak ya da okunduğunda tekrarlamak. Çünkü ezan şehadeti içerir.³ Bu konuda savaşıma ve ezan işitilen kimse-lerden el çekme hakkındaki Buhari hadisi delil olarak gösterilebilir.⁴

Hac

Bu konuda ihtilaf vardır. Çünkü müşrikler de cahiliyye döneminde hac yapmaktaydılar. Fakat doğru olan bunun alamet olmasıdır. Çünkü Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem dokuzuncu hicri senede müşrikleri hacdan men ederek **“Bu seneden sonra hiçbir müşrik hac yapmayacak”** şeklinde duyuru yapmıştır.⁵ Bundan sonra da hac İslam’a ait unsurlardan birisi olmuştur.⁶

Müslüman Bir Kimsenin Kişi Hakkında Şahitlik Etmesi

Nebi’nin sahabeye Ashame (Necaşi) hakkında, öldüğü gün Ona cenaze namazı kılmak için şahitlik etmesi gibi, ki sahabe o âna kadar Onun Müslüman olduğunu bilmiyorlardı.⁷ Yine İbn-i

¹ Buhari

² Bkz: Tefsiru’l-Kurtubi, 8/207 ve el-Muğnî Mea’s-Şerhi’l-Kebîr, 10/102-103

³ Bkz: Fethu’l-Bârî, 2/90

⁴ Bkz: Neylu’l-Evtar, 8/69

⁵ Buhari

⁶ Bkz: El-Muğnî Mea’s-Şerhi’l-Kebîr, 10/103

⁷ Muttefekun Aleyhi

Mes'ud'un, Süheyl İbn-i Beyda'ya şahitlik etmesi gibi. Bu olay, Bedir esirleri ile ilgili olayı anlatan Tirmizî'nin rivayet edip hasen kabul ettiği hadiste geçer.¹

Ana Babanın Yahut Yalnızca Birisinin Müslüman Olması

Bu durumda bülüğ çağına ulaşmamış çocukların Müslüman olduğuna hükmedilir.

¹ Bkz: Neylu'l-Evtar, 8/148

ANCAK ARAŞTIRMADAN SONRA KENDİLERİYLE MÜSLÜMAN HÜKMÜ VERİLEBİLECEK OLAN ALAMETLER

Müslüman Gibi (Esselamu Aleyküm Şeklinde) Selam Vermek

Bu, kişinin Müslüman olduğuna dair sadece bir belirtidir; kesin bir delil değildir. Zira kafir de adeten, takıyye olarak veya nezaket gereği selam veriyor olabilir. Bu durumda araştırma gerekir. Çünkü, Enes hadisinde olduğu gibi, Müslüman olmayan da bunu söyleyebilir: **“Ehli Kitap size selam verirse onlara ‘Ve aleyküm’ deyiniz.”**¹

Elbise, Sakal, Saç, Sarık ve Bunun Gibi Dış Görünüşünün Müslüman Olduğu İzlenimi Vermesi

Muhammed İbnu'l-Hasen eş-Şeybânî *Rahimehullah* “es-Siyeru'l-Kebîr” de şöyle der: “Müslümanlar, müşriklere ait bir şehre zorla girdiklerinde, onlardan, karşılaştıkları erkekleri öldürmelerinde sakınca yoktur. Ancak üzerinde Müslüman olduğuna veya zimmet ehlinde olduğuna dair belirti bulunan bir kimse görürlerse, o zaman öncelikle bu kişinin durumunu açığa çıkarmaları gerekir.” Kitabın şarihi es-Serahsi şöyle der: “Çünkü dış belirtileri ölçü alarak (hüküm vermek), gerçek durumun bilineme-yeceği zamanlarda asıldır. Allahu Teala şöyle der:

“Onların belirtileri yüzlerindeki secde izleridir.”²

“Onları simalarından tanırsın.”³

“Günahkarlar simalarından tanınırlar.”¹

¹ Muttefekun Aleyhi

² 48 Feth/29

³ 2 Bakara/273

Öldürmede yapılan yanlışlığın telafisi olanaksızdır. Durum açıklığa kavuşuncaya kadar öldürmeyi ertelemede Müslümanlar için bir kayıp söz konusu değildir. Bu nedenle kişinin durumunu açığa çıkarmak için araştırma yapılması gerekir. Bunu şuna dayanarak söylüyoruz: Dış görünümdeki belirtilerin ihtimal taşıma durumu, fasığın getirdiği haberin durumundan farklı değildir ve biz fasığın getirdiği haberi araştırmakla emrolunduk. Bu meselede araştırma yapmak ise daha uygun bir davranış olacaktır.”²

Hükmî İslam için delil kabul edilen başka birtakım şeyler daha vardır. Kur’an okumak, emri bi’l-maruf nehyi ani’l-münker ve Allah yolunda cihad gibi birtakım başka şerî görevleri yerine getirmek de bu kabildendir. Bunların herbirisi için farklı açıklamalar mevcuttur. Bu tür alametleri ve belirtileri birden fazla açıdan sınıflandırmak mümkündür.

Mürted yöneticiler tarafından İslam şeriatı dışındaki kanunlarla yönetilen Müslüman ülkelerde sessiz kalan kimselerin ikincisi olan, durumu kapalı kimse ile ilgili hükümler bunlardır.

Durumu kapalı kimse, Müslüman izlenimi veren ve İslam’ı bozacak herhangi bir davranışı görülmeyen kimsedir. Bu kimse, durumu kapalı kimse olarak isimlendirilmiştir; çünkü onun durumunun gerçek yönüne ve görünümünün batınına ne kadar uyduğu bilinmemektedir.

Şimdi de, “Durumu bilinmeyen” ve “Durumu bilinen” ne anlama gelmektedir, bunu açıklığa kavuşturmak için adaletle ilgili hükümleri aşağıda genişçe ele alacağız.

¹ 55 er-Rahman/41

² Es-Siyerü'l-Kebîr, 4/144

ADALETLE İLGİLİ HÜKÜMLER ETRAFINDA DİKKAT ÇEKİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

Burada iki meseleye değineceğiz:

1) ADALETİN TARİFİ VE ŞARTLARI

Denilmiştir ki; adalet kişinin dinindeki tutumunun düzgün olmasıdır.

Bir başka tarifi ise şöyledir: Kişinin benliğine yerleşmiş olup, büyük günah, yahut düşük ahlaka delalet eden küçük günah işlemekten ya da mübah fakat kişiliği zedeleyici davranıştan alıkoyan melekedir.

Adaletin şartları ve kuralları üçtür. Şöyle ki:

Birincisi

Farzları Mükked Sünnetlerle Birlikte Yerine Getirmek

Sürekli yapılması gereken mükked sünnetleri terke devam eden kimse “Adl sahibi” değildir. Bunları önemsememek, kişinin dininin gereği olan şeyleri yerine getirmede dikkatli davranmadığını gösterir ve belki de onu yavaş yavaş farzları, böylece vacip olan oruç, zekat ve haccı da hafife almaya sevk eder. Rasulullah’ın, nafileleri bırakıp sadece farzlarla yetineceğini söyleyen kimse hakkındaki **“Eğer doğru söylüyor ise kurtuldu”** hadisi bu konuda herhangi bir probleme sebep olmaz. Çünkü hadis bu kimsenin kurtuluşunu, bu konuda doğru söylüyor olması ile kayıtlamaktadır. Bu ise her insanın yapabileceği bir şey değildir ve hatta farzları yerine getirmede olan eksiklikler nafilelerle telafi edilir. Nitekim Allahu Teala, haramları işleme tehlikesine karşı mekruhları birer koruyucu; vacipleri terk etme tehlikesine karşı da bazı mendupları birer koruyucu kalkan kılmıştır. Kim, mendup olan fiillerde devamlılık gösterirse, vacip olan fiillere devamda daha dikkatli olacaktır. Mekruhları terkte devamlılık

gösteren kimse ise, haramları terkte daha dikkatli olacaktır. Buna; **“Haramlar da helaller de apaçıktır...”** şeklindeki Numan İbn-i Beşîr hadisi delalet eder.¹

İkincisi

Haramlardan Sakınmak

Bu da büyük günah işlememek ve küçük günahları alışkanlık haline getirmemekle olur:

“Size bir fasık haber getirirse onu araştırın.”²

Zina iftirasında bulunan için Allahu Teala şöyle der:

“Onların şahitliğini bir daha asla kabul etmeyin. İşte onlar fasıkların ta kendileridir.”³

Çünkü bu kimse dinini hafife almaktadır ve onun, Allah’a ve insanlara karşı aynı şekilde yalan söylemeyeceğinden emin olunamaz.

Büyük günah; hakkında dünyada had cezası, ahirette ise tehdit bulunan günahlardır. Bu, Ahmed İbn-i Hanbel’in sözüdür. İbn-i Teymiye ise buna şunu ekler: “Hakkında lanet, gazap ve imanin ortadan kalkacağı tehdidi bulunan günahlardır.” Bunların tümü de tehdittir. Allah kime lanet etmiş veya gazaplanmışsa, onu azapla tehdit etmiş demektir. Ayrıca ben de diyorum ki; hadislerde geçen **“Günahların en büyüğü...”**, **“Yedi helak edici şeyden sakının...”**, **“Evet gerçekten bu büyük günahdır...”** gibi ifadelerle tanımlanan günahlar ve **“İmandan sonra fasıklık ismi ne kadar kötüdür”⁴** ayetindeki gibi sahibinin fıkla nitelendirildiği günahlar da büyük günahlardandır.

¹ Muttefekun Aleyhi

² 49 Hucurât/6

³ 24 en-Nûr/4

⁴ 49 Hucurât/11

Küçük günah; bunlardan daha aşağı derecede olan günahlardır. Bu tür günahlar çok olarak işlenmedikçe veya alışkanlık haline getirilmedikçe, işlenmesiyle adalet zedelenmez. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurur: **“Küçük günahlar dışında, büyük günah ve kötülüklerden kaçınanlar...”**¹

Üçüncüsü

Kişilikli Davranmak

Kişiyi üstün ahlak ile bezeyecek fiilleri işlemekle, şer'an değil fakat örfe çirkin karşılanan, kişiliğini zedeleyip lekeleyecek şeyleri terk etmekle olur (Çünkü Şer'an çirkin karşılanan şey, büyük ve küçük günahlara dahildir). Örf'e göre hoş karşılanmayan şeylere, açılması haram olmasa dahi adet gereği bedenini örtülmesi gereken bir yerini açmak, adet gereği başını kapatılması gereken ülkelerde başı açmak, bu davranışın hoş karşılanmadığı bazı ülkelerde sokakta yemek, toplumda kabul görmeyen elbise giymek, gülünç fıkralar anlatmak gibi şeyleri örnek verebiliriz.

Kişiliğin adalet şartları içerisinde kabul edilmesinin asıl dayanağı, **“İnsanların ilk nübüvvet sözlerinden işittikleri şey şudur: Eğer haya etmiyorsan dilediğini yap”**² hadisidir. Şayet bir kimse yaşadığı ülkenin örfüne aykırı davranarak kişiliksizlik sergiliyorsa bu, bu kimsenin hayasının olmadığını gösterir ve bir kimse haya etmiyorsa ondan yalan da beklenir. Bunun için hadiste, **“Eğer haya etmiyorsan dilediğini yap”** denilmiştir. Tabi ki burada geçerli olan örf, Şeriat'a aykırı olmayan örfür.³

¹ 53 en-Necm/32

² Buhari

³ Adaletin tarifi için bkz: Mecmuu'l-Fetâvâ, 15/356-358 ve Menâru's-Sebil, 2/487-489

2) İNSANLARIN ADALET YÖNÜNDEN SINIFLANDIRILMASI

İnsan, adaletin bilinip bilinmemesi yönünden iki sınıfa ayrılır. Şöyle ki:

Durumu Bilinmeyen Kimse: Bu kimse durumu ve adl sahibi olup olmadığı bilinmeyen kimsedir.

Durumu Bilinen Kimse: Bu da üç kısımdır:

Birinci Kısım

Adl Sahibi Olan Kişi

Bu, adaleti hem dış görünümünden anlaşılan ve hem de batınî durumu bilinen kimsedir. Zaten adl sahibi kimse, adaleti zahiren ve batinen bilinen kimsedir.

İkinci Kısım

Durumu Kapalı Olan Kişi

Durumu kapalı olan kimse; zahiren adl sahibi görünen ancak batınî adaleti bilinmeyen kimsedir.¹

Unutulmamalıdır ki bir kimse hakkında, yalnızca dış davranışlarına bakılarak hüküm verilir. Bilinmeyen tarafları ise Allah'a bırakılır. Kitap ve Sünnet'in delalet ettiği, Ümmet'in icmasının üzerinde karar kıldığı şey budur. Yukarıda geçen batınî adaletten kasıt, insanların gizli yönlerinin bilinmesi değildir; zira bunu bilmek sadece Allah'a aittir. Bundan amaç arkadaşlık, karşılıklı muamele ve uzun süre birlikte olarak yakınlık kurma yoluyla kişinin durumunun öğrenilmesidir. Süleyman İbn-i Harb'in rivayet etmiş olduğu haber de buna delalet eder:

¹ Edebu'l-Müftî, 107

“Ömer’in yanında bir adam şahitlik etti. Ömer ona dedi ki: “Ben seni tanımıyorum. Fakat benim seni tanımamamın zararı yok. Bana seni tanıyan birisini getir.” Bir adam, “Ben onu tanıyorum, ya Emîrel-Mü’minîn” dedi. Ömer, “Onu nasıl tanıyorsun” deyince, “Onu adl sahibi olarak tanıyorum” diye cevap verdi. Bunun üzerine Ömer, “O, senin gecesini ve gündüzünü, girişini ve çıkışını bildiğin en yakın komşun mu?” diye sordu. Adam, “Hayır” karşılığını verdi. Ömer, “Onunla, onun verasını anlamayı sağlayacak olan, dirhem ve dinarla muamelede bulundun mu?” diye sordu. Adam, “Hayır” diye karşılık verdi. Ömer, “Onunla, onun üstün ahlakını tanımanı sağlayacak bir yolculuk yaptın mı?” diye sorduğunda adam yine “Hayır” cevabını verince, “O zaman sen onu tanımıyorsun” diye karşılık verdi ve diğerine dönerek, “Bana, seni tanıyan birisini getir” dedi.¹

Bu, batınî adaletle neyin kastedildiğini ve bir kimsenin sadece zahirine göre değil, ancak durumu araştırıldıktan sonra adl sahibi olduğuna hüküm verilebileceğini gayet açık biçimde beyan eden bir haberdir. Öyleyse, zahiren adl sahibi olmak batınen de adl sahibi olmayı gerektirmez. Bazen kişi zahiren adl sahibi, batınen ise fasık olabilir. Nebi’nin Hariciler’in nitelikleri hakkında söylemiş olduğu hadis de buna delildir:

“Sizden biriniz, onun namazı yanında namazını, orucu yanında orucunu küçümser. Onlar okun yaydan fırladığı gibi dinden çıkarlar.”²

İbn-i Hacer hadisin şerhinde der ki: “Hadise göre, kendisine şahitlik edilen kimse son derece ibadet eden, zühd ve vera sahibi birisi olsa da, batınî durumu öğrenilinceye dek, sadece

¹ İbn-i Hacer’in “Telhîsu’l-Habîr” de bildirdiğine göre, bu haberi Ebu Cafer el-Ukaylî tahrir etmiş, Ebu Ali ibni’s-Seken sahihlemiştir.

² Buhari

zahirî duruma bakarak bir kimsenin adl sahibi olduğunu söylemek yeterli değildir.”¹

Üçüncü Kısım

Fasık

Kendisindeki adalet şartları zedelenen kimsedir. Örneğin, farzları eksik yerine getiren, müekked sünnetlere dikkat etmeyen, büyük günah işleyen, küçük günahları alışkanlık haline getiren, kişilik sahibi olmanın gerekleri olan şeyleri gözetmeyen kimse gibi.

Durumu kapalı olan kimse hakkında söylenenler bunlar. Şimdi bu kimsenin batınî adaletini araştırmak gerekir mi? sorusunun cevabını verelim:

Kâdı karşısında şahidin tezkiyesi gibi, batınî adaletin şart koşulduğu durumlarda araştırma gereklidir. Bu durumlardan birisi, büyük imamet (el-İmametü'l-Kübrâ) ve yargı makamı gibi velayeti ilgilendiren durumlardır.² Batınî adaletin olup olmadığını anlamanın yolu İbn-i Teymiye'nin söylediği gibidir: “İnsanların durumları şöyle bilinir: Ya başka insanların şahitlik etmeleriyle, ya cerh ve ta'dil^(*) yoluyla ya da sinama ve imtihan yoluyla.”³

Bu konuda dikkat çekmek istediğimiz noktalar bundan ibarettir.

Böylece tağutlar karşısında sessiz kalan ikinci kısım insanlarla ilgili bölümü noktalamış bulunuyoruz. Şimdi üçüncü kısma geçebiliriz:

¹ Fethu'l-Bârî, 12/302

² Bkz: Suyûtî, el-Eşbahu ve'n-Nazâir, 612-616 ve 750, Daru'l-Kütübi'l-Arabî

^(*) Cerh: Adaletini zedeleyecek kusurlarının araştırılarak ortaya konması. Ta'dil: Adaleti zedeleyecek kusurlarının bulunmadığının ispatlanması.

³ Mecmuu'l-Fetâvâ, 15/330

[3] Zahirî Halinden Müslüman Ya Da Kafir Olduğu Anlaşılmayan Kimse:

Bu kimse, “Durumu bilinmeyen kişi” olarak isimlendirilir; “Durumu bilinmeyen Müslüman” olarak değil. Nitekim ikinci kısma girenlere “Durumu kapalı olan Müslüman” demiştik. Çünkü biz, “Müslüman” dediğimiz zaman bu kimsenin Müslümanlığına hükmetmiş oluyoruz ve böylece bilinmemelik de ortadan kalkmış oluyor.

BU GİBİ ÜLKELERDE DURUMU BİLİNMEYEN KİMSENİN HÜKMÜ

Bu kişi hakkında hemen hüküm verilmeyerek beklenir. Belli bir asla göre, “İstishab”da^(*) bulunularak hüküm verilmez ve durumu araştırılmaz. Ancak herhangi bir sebepten ötürü hükmünü bilmeye gerek duyulursa, kişinin durumu araştırılır ve hakkın da sadece zahire göre hüküm verilir. Zahirine bakılarak tespitle bulunmak tamamen imkansız olursa, bu durumda bulunduğu ülkede (Dâr) yaşayanların durumu gözönüne alınarak bu kişi hakkında da aynı hüküm verilir.

Şimdi bu ibareyi kısaca açalım:

Hemen Hüküm Verilmeyip Beklenilir: Çünkü Şari’ İslam’a yahut küfre dair hüküm vermeyi zahirî sebeplere bağlamıştır. Bu gibi bir kimse, durumunu belirleyici hiçbir davranış sergilemediği için, kendisi hakkında hüküm sabit olmaz. Nitekim

^(*) İstishabu’l-Asl: Bir ülke hakkında hüküm verirken, orada yaşayanların dininin esas alınmasıdır. Yukarıda kastedilen, durumu bilinmeyen kişiye, içinde yaşadığı ülkenin dinine göre hüküm verilmesidir.

Allahu Teala şöyle der: “**Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme.**”¹

Kişi Hakkında, Belli Bir Asla Göre İstishabda Bulunularak Hüküm Verilmez: Çünkü istishab, delillerin en zayıfıdır. Bununla hüküm belirlemek sadece hüküm vermeyi sağlayacak olan zahiri durumun tespitinin mümkün olmadığı zamanlarda olur. Hayatta olup, durumu bilinmeyen kimsenin zahiri durumunun tespiti araştırma ile mümkündür; öyleyse bu durumda “İstishabu’l-Asl” ile hüküm verilmez.

Bunu açacak olursak; fakihlerin bahsettikleri, durumu bilinmeyen kimse için asla bakarak hüküm vermek (İstishabu’l-asl); içinde yaşayanların dinini dikkate alarak bir ülke hakkında hüküm vermedir. Öyleyse, daru’l-İslam’da durumu bilinmeyen kimsenin Müslüman olduğuna hükmedilir. Bununla birlikte, daru’l-İslam’da zimmet ehlinin yaşadığı bir bölgede bulunan kimsesiz bir çocuğun kafir olduğuna hüküm verilir; çünkü çocuğun onlardan olma ihtimali daha fazladır.

Darulküfürde ise durumu bilinmeyen kimsenin kafir olduğuna hükmedilir. Bununla birlikte bazı Müslümanların yaşadığı darulküfürde bulunan kimsesiz bir çocuğun Müslümanlık hükmüne ağırlık tanınarak, bir açıdan Müslüman olduğuna hükmedilmiştir.

Durumu bilinmeyen kimse hakkında hüküm vermede istishabda bulunma, içinde yaşayanların dini esas alınarak o ülke hakkında hüküm verme anlamındadır.² Bununla birlikte alimlerden hiçbirisi istishabla amel edileceğini söylememişlerdir. Ancak, gereğince uygulamada bulunabilmek için, zahiri bir alametin

¹ 17 İsra/36

² Bkz: El-Muğni Mea’s-Şerhi’l-Kebir, 6/375 ve İbnu’l-Kayyim, Ahkâmu Ehli’z-Zimme, 2/518-519

tespitinin tamamen imkansız olduğu durumlarda, sadece kimsesiz çocuk ve tanınmayıp, üzerinde hiçbir alamet bulunmayan ölü hakkında istishabla hüküm verilir.

Ölünün dinine delil olabilecek, sünnetli olmak ve dış görünüm gibi alametlere gelince; onun hükmü sünnetli olup olmadığına ve elbisesine bakılarak verilir. İslam ve küfre hükmetme ile ilgili olan bu gibi konularda dış belirtilerin hükümde etkili olacağı muhakkaktır.¹

Burada, ölü hakkında hüküm vermede dış belirtilerin asıldan önce dikkate alındığı görülmektedir. Oysa dış belirtiler müstakil alametler değil, araştırılması gereken işaretlerdir. Aynı şekilde sünnetli olmak sadece Müslümanlara has bir şey değildir. Hirakl hadisinde de rivayet edildiği gibi cahiliye döneminde Araplar ve Yahudiler sünnet olmaktaydılar. Hadisin içerisinde şöyle geçer: **..”Bu ümmetten hitanda bulunanlar kimlerdir? Dediler ki: ‘Yahudilerden başkası hitanda bulunmaz... Araplar hakkında sorduğunda dedi ki: Onlar da hitanda bulunurlar.”**²

Alimler, sadece zahire göre tespitin mümkün olmadığı zamanlarda istishabda bulunularak, kimsesiz çocuk ve üzerinde dinine dair herhangi bir alamet bulunmayan kimsede olduğu gibi, yaşanan ülkenin aslî durumuna göre hüküm verilebileceğini; bunun dışında istishabla hüküm verilemeyeceğini söylemişlerdir. Eğer ölünün üzerinde sünnetli olmak ve dış belirtiler gibi işaretler mevcutsa, zahir asla tercih edilerek hüküm verilir.

İstishab ile şer’î bir delil olarak amel edilse bile, ancak başka deliller bulunup bulunmadığı araştırıldıktan sonra, istishab ile mübahlığa yahut haramlığa hüküm verilir. Çünkü istishab

¹ El-Furu’, 6/168

² Muttefekun Aleyhi

delillerin en zayıfıdır ve kendisi dışındaki her delil kendisine tercih edilir. İslam ya da küfrün tespitinde içinde yaşanan ülkenin asıl konumuna bakılarak (istishabla) hüküm verilmez. Ancak aslın yerine geçecek olan dış alametlerin bulunup bulunmadığı araştırıldıktan sonra istishaba başvurulabilir. Çünkü bu alametler, Şari'in, hükümlerin bunlara bağlı olarak verilmesi maksadıyla koymuş olduğu şer'î sebeplerdir. İstishab ise kendisinin yerine geçecek başka bir delil bulunmaması durumunda, asıl konuma göre amel etmektir. En küçük bir delilin bulunması durumunda bile bu, istishaba tercih edilir. Bu nedenle iman ya da küfrün tespiti için istishab uygulanacak olan bir durumda herhangi bir delile rastlanırsa, istishaba tercih edilir ve hüküm buna göre verilir.

Sadece Hükümünün Bilinmesine Gerek Duyulduğu Zaman Durumu Araştırılarak Açıklığa Kavuşturulur: Durumu bilinmeyen kimse hakkında araştırma yapılmaz; çünkü Müslümanlar arasında böyle bir uygulama olmamıştır ve Müslümanlar her durumu bilinmeyen kimsenin yolunu kesip durumunu araştırmamışlardır. Bu husus, Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şu sözünün umum manası içerisine girer: ***“Kendisini ilgilendirmeyen şeyi terk etmesi, kişinin İslam'ının güzelliğindedir.”***¹

“Sadece gerek duyulduğunda...” sözümüze gelince, amelini yani ihtiyaçtan ötürü araştırmanın bağlı olduğu şey budur ve deliller de bu yöndedir. Bilindiği gibi buradaki araştırmadan maksat, durumu bilinmeyen kişinin dinini araştırmaktır. Buna gerek duyulan durumlar ise şunlardır:

• **Köle Azadı:** Çünkü Allahu Teala çeşitli durumlarda köle azadını vacip kılmıştır: **“..Mü'min bir köle azad edilmesi-**

¹ Nevevî hadisin hasen olduğunu bildirmiştir.

dir.”¹ Kafir köle azadı ise bu durumlarda geçerli değildir ve zaten bu genel olarak mekruh kabul edilmiştir.

Köle azadı, azad edilecek olan kölenin durumunun araştırılarak ortaya çıkarılmasının vacip olduğu durumlardan birisidir. Muaviye İbn-i Hakem es-Sülemî’den şöyle rivayet edilmiştir:

“Dedim ki; ‘Ya Rasulallah, benim bir cariyem var; ben Onu dövdüm’. Bu, Rasulullah’a ağır geldi. Bunun üzerine, ‘Onu azad edeyim mi?’ diye sordum. Rasulallah, ‘Onu buraya getir’ dedi. Onu getirdim; Ona, ‘Allah nerededir?’ diye sordu; ‘Semadadır’ karşılığın verdi. ‘Ben kimim’ diye sordu; ‘Sen Allah’ın Rasulü’sün’ karşılığını verdi. Bunun üzerine Rasulallah şöyle dedi: ‘Onu azad et; zira o mü’mindir’.”²

Bu cariyе hadisi ancak ihtiyaç durumunda araştırma yapılacağına ve bu cariyenin ikrar ettiğini ikrar edenin Müslüman olduğuna hükmolunacağına delildir. Ancak bu hadisi delil getirmede iki kesim hata etmiştir. Bir kesim bu hadisi mutlak anlamda, insanların geneli için araştırmanın gerekli olduğuna ve bir kimse- nin ancak sınıandıktan sonra Müslüman olduğuna hükmedileceğine delil göstermişlerdir. Bu hatadır; çünkü hadisteki araştırma bir sebebe dayanmaktadır. Diğer kesim ise (bunlar Mürce’den bir gruptur) hadisi imanın ikrardan ibaret olduğuna delil göstermişlerdir. Çünkü Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, ikrarı sonucunda bu cariyenin mü’min olduğuna hükmetmiştir. Oysa hadisteki imandan kasıt, hakiki iman değil, “Hükmî İslam”la eş anlamlı olan “Hükmî iman”dır.

• Kâdı Karşısında Şahitlerin Müslüman Olduğunun İspatlanması Durumu: Bu da, durumu bilinmeyen kimsenin

¹ 4 en-Nisa/92

² Müslim

dininin araştırılmasının gerekli olduğu durumlardan birisidir. Çünkü Müslümanlık şahitliğin geçerliliği için şarttır. Eğer kâdı bu hususta ihmalkar davranırsa kendisi suçlu duruma düşer ve hatanın sorumluluğu ona ait olur.

Kısaca, dinin bilinmesinin şart olduğu durumların hepsinde, durumu bilinmeyen kimsenin dininin araştırılması gerekir. Örneğin vakfedilen ve sadece Müslümanlara ödenilmesi gereken şeyler ve diyet gereken durumlar gibi. Diyet gereken duruma örnek verecek olursak; trafik kazası sonucu hata ile birini öldürme gibi bir durum söz konusu olsa ve ölen kimsenin durumu bilinmiyorsa, ölünün ve yakınlarının dininin araştırılması gerekir. Eğer ölünün Müslüman olduğu tespit edilirse, öldürenin veya yakınlarının, ölünün yakınlarına diyet ödemesi gerekir. Dilerse ölünün yakınları bunu bağışlayabilirler fakat yine de keffaret gereklidir. Eğer Müslüman ölünün yakınları kafir iseler diyet gerekmez, sadece keffaret ödenir. Zira ayet-i kerimde şöyle geçer: “**..Eğer, (öldürülen) mü’min olduğu halde size düşman olan bir topluluktan ise, (keffaret olarak) mü’min bir köle azad etmesi gerekir.**”¹ Öldürülen kişi Hristiyan veya mürted veya evli bir zânî ise ne diyet ve ne de keffaret gerekmez çünkü bunların kanı zaten hederdir. Diyetin, sadece vacip olduğu durumlarda ödenmesi gerekir. Beşeri kanunlarla yönetilen birçok ülkede olduğu gibi, hakim diyete hüküm vermese bile katil Allah katında bundan sorumludur. Buna göre; hiç kimse için bir zarar söz konusu olmaması nedeniyle, cenaze namazı ve defin işlemlerinde, hakkında asla göre istishabda bulunulan durumu bilinmeyen ölünün aksine, hata ile öldürülen kimsede çeşitli tartışmalar ve yerine getirilmesi gereken haklar gündeme geleceği için, asla göre istishabda bulunmak yeterli değildir.

¹ 4 en-Nisa/92. Bkz: Tefsîru İbn-i Kesîr, 10/535; Tefsîru'l-Kurtubî, 5/324 ve el-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebîr, 9/340

Durumu bilinmeyen kimsenin dininin araştırılmasına gerek duyulan bu gibi durumlardaki bu araştırma, daha önce belirttiğimiz bid'at olan araştırmaya karşı, şer'î bir araştırmadır.

Durumu bilinmeyen kimse ile ilgili meselelerden birisi de, bu günlerde tartışılmakta olan et kesimi meselesidir. Zira beşeri kanunlarla yönetilen bu ülkelerde dinden çıkan mürtedlerin serbest olmaları nedeniyle, hayvanı kesen kimsenin durumu bilinmediği taktirde, mürted olma ihtimali bulunmaktadır. Öyleyse bu ülkelerde et yemede tereddüt mü edilmelidir ve et satın almak isteyen kimsenin, eti kesen kişinin (ki bu çoğu kez satıcıdan başka birisi olmaktadır) durumunu araştırması vacip midir?

Bu meseledeki tartışma mürtedin kestiğinin haram oluşuna dayalıdır ki doğru olan da budur. Mürted, ister Ehli Kitap'ın dinine dönmüş olsun, ister Mecusi, putperest veya zındık olmuş olsun ya da Dürziliğe, Teyamine'ye veya Şam Nusayriliği'ne dönmüş olsun, kestiği helal değildir. Zira Allahu Teala şöyle buyurur: **“Ehli Kitap'ın yiyeceği size helal kılınmıştır.”**¹ Ayetten anlaşılan, Ehli Kitap dışındaki kafirlerin yiyeceğinin haram kılınmış olmasıdır.² Öyleyse, bu ülkelerde kesilen hayvanlar üç kısımdır:

- Hayvanı kesenin, durumu kapalı bir Müslüman yahut Ehli Kitap (Yahudi ve Hristiyan) olduğu bilirse bu helaldir.
- Kesenin mürted veya putperest bir kafir olduğu biliniirse, bu da kesinlikle haramdır ve haramlığı aynen ölü etinin haramlığı gibidir.
- Kesenin durumu bilinmiyorsa (ki asıl sorun da bununla ilgilidir); şayet bulunulan yer daru'l-İslam ise, çarşıda bulunan etin

¹ 5 Maide/5

² Keşşafu'l-Kına', 6/205

helalliği soruşturulmaksızın satın alınabileceği hususunda alimler icma etmişlerdir.

Bizim sözünü etmiş olduğumuz, kesenlerden bazılarının mürted olması ihtimali bulunan ülkelere gelince; buralarda haramlık ve helallik, şüphenin kuvvet ve zayıflığına göredir: Herhangi bir yerde mürtedler çok sayıda ise, durumu bilinmeyen etlerle ilgili şüphe kuvvet kazanır ve yasaklık tercih edilir; burada et satın alınmaz. Herhangi bir yerde mürtedler az sayıda iseler, bilinmeyen etlerdeki şüphe durumu zayıflar; çünkü burada mürtedlerin kesmiş oldukları, mübah olan etlerle seçilemeyecek şekilde karışmış olan ölü eti gibidir. Dolayısıyla burada et satın almak caizdir.

Bu ülkelerde Müslümanlara vacip olan şey şudur: Et satın alırken, kesen kimseler içerisinde, dininden emin olunan birisini arayıp bulmak. Bu yapılamazsa, et satın alınan kimseden kesenin durumunun ve dininin sorulması. Bu da mümkün olmazsa, haramın sayılı ve sayısız helalle karışması yani haram olma ihtimalinin yüksek veya düşük olması kuralı ile amel edilmesi. Araştırma yapılmaksızın sadece et yeme anında Allah'ın adının anılması yeterli değildir; **“..Onun üzerine siz besmele çekiniz ve yeyiniz”** hadisi, kesen kimsenin Müslüman olduğu bilinip de kesim anında Allah'ın adının anılıp anılmadığının şüpheli olması durumu için söylenmiştir. Yoksa hadisin, kesenin durumunun bilinmemesi ile bir ilgisi yoktur.

Aişe Radiyallahu Anha'dan şöyle rivayet olunmuştur:

“Bir grup insan Nebi'ye Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dediler: ‘Birtakım kimseler bize et getiriyorlar; biz ise üzerine Allah'ın adının anılıp anılmadığını bilmiyoruz’. Dedi ki: ‘Üzerine besmele çekiniz ve yeyiniz’” Aişe Radiyallahu Anha demiştir ki; **“Bu kimseler küfürden İslam'a**

“yeni dönmüşlerdi.”¹ Yani belki de kesim anında besmele çekmenin vacipliğini bilmiyor olabilirlerdi.²

Durumu bilinmeyen etler ve bunlardan yeyip yememe konusu, Müslümanlar arasında tartışma va anlaşmazlık konusu olmamalıdır. Çünkü bu içtihadî bir meseledir. Bir kimse bir bölgede şüphenin kuvvetli olduğunu düşünerek et yemeyebilir. Bir diğerinin görüşü de bunun aksi olabilir. İhtimal durumu devam ettiği müddetçe insanlar kınanmaz; zira ihtimal bulunan konularda kınama olmaz. Kınama ancak sarîh ve net olan şeylerde olur. Örneğin bir kimse, apaçık mürted olan bir kişinin kestiğini yerse, bu ölü eti yemek gibidir ve bu kimse kınanır.

Bir kimse hakkında ancak zahire göre hüküm verilir. Eğer zahire göre tespit hiçbir şekilde mümkün olmazsa, bu kişi hakkında içinde yaşayanların durumu dikkate alınarak, ülkenin hükmü neyse ona göre hüküm verilir: Daha önce açıklamış olduğumuz bu söz, hakkında hiçbir tartışma söz konusu olmayan bulunmuş çocuk ve ölüde olduğu gibi, zahiren tespitin mümkün olmadığı durumlar dışında, istishabla hüküm verilemeyeceği sözümüzü destekler mahiyettedir. Bunların dışındaki durumlarda ise, durumu bilinmeyen kimsenin dininin tespitinde zahire göre hüküm verilir. Nitekim Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem carîye hakkında, onun ikrarına bakarak hüküm vermiş, belirli bir asla göre istishabda bulunmamıştır.

¹ Buhari

² Mecmuu'l-Fetâvâ, 35/240

II- SAVAŞ HÜKÜMLERİ AÇISINDAN

Müslüman gerek daru'l-İslam'da gerekse darulharpte; nerede bulunursa bulunsun, Müslüman olması sebebiyle kanı ve malı güvencededir.¹ Kafirlerin arasına karışmış olup, ayırt edilmesi mümkün olan Müslüman kimsenin kafirlerle savaş esnasında öldürülmesi caiz değildir. Ancak zaruret durumu hariçtir ki bu da kafirlerin Müslümanları kalkan olarak kullanması durumudur. Eğer kafirler arasına karışmış olan Müslümanın, herhangi bir alamet ile ayırt edilmesi mümkün değilse, bu durumda kasten öldürmekten ötürü herhangi bir sorumluluk yoktur. Ancak bir Müslüman kafirlerle karışmamış ve ayırt edilebilir durumda ise, hiçbir şekilde öldürülemez. Allahu Teala en doğrusunu bilir.

Davetimizin sonu; hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.

¹ Bkz: El-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebîr, 9/335

İÇİNDEKİLER

KİTAP HAKKINDA BİR AÇIKLAMA	3
İMAN VE KÜFÜR KONULARININ ÖNEMİ	6
1. Şer'î Siyasetle İlgili İşlerde	7
2. Velayetle İlgili Bazı Hükümler.....	8
3. Nikahla İlgili Bazı Hükümler	8
4. Mirasla İlgili Bazı Hükümler.....	8
5. Kan ve Malın Korunması ile İlgili Bazı Hükümler	9
6. Cenaze ile İlgili Bazı Hükümler.....	9
7. Dostluk ve Düşmanlık (Vela ve Bera) İle İlgili Hükümler	10
8. Hicret İle İlgili Hükümler	10
9. Cihadla İlgili Hükümler	10
10. Diyarla İlgili Hükümler	10
11. Yargı İle İlgili Hükümlerden Bazıları	11
İMAN	15
Birinci Mertebe: İmanın Aslı (Aslu'l-İman)	16

İkinci Mertebe: Vacip Olan İman (el-İmanu'l-Vacib)	19
Üçüncü Mertebe: Müstehab Olan İman	22
TEKFİR	25
1. Küfrün Sebepleri ile Türleri Arasındaki Fark	25
Küfrün Sebepleri	26
Küfrün Türleri	27
2. Küfrü, İnkâr ve Yalanlama ile Sınırlandırma Yanılgısı	31
3. Küfre Düşürücü Günahlarla Tekfir Hususunda, Ehl-i Sünnet ve Mürcie Arasındaki Fark	32
4. İnkâr ile, Helal Veya Mübah Kabul Etme Arasındaki Fark	35
5. Tekfir İçin, İşleyenin İnkâr Etmesinin ya da Helal Kılmasının Şart Koşulduğu ve Şart Koşulmadığı Günahlar	37
Küfre Düşürücü Günah	39
Küfür Teşkil Etmeyip, Sadece Fısk İçeren Günahlar	45
6. TEKFİRİN KURALLARI	50
1. Tekfir Konusunun Geçtiği Yerler	51
2. Riddetin Tarifi	52
3. Tekfirin Kuralı	55
[1] Tekfirin kuralındaki “Zahire göre uygulanan dünyevi hüküm- lerde” ifadesi	56
[2] Tekfirin kuralındaki “Bir söz söylediği ya da bir fiil işlediği” ibaresi	56
[3] Tekfirin kuralındaki “Küfre düşürücü” sözü ve “bir söz söyle- diği ya da bir fiil işlediği” ibaresi	57
Şer’î Tercih	64
Failin Kastının Açığa Çıkması	64

Amel İle Birlikte Kişinin Hal ve Tavırlarının Neye İşaret Et- tiğine Bakılması (Karainu'l-Hal).....	64
Örfe Bakılması	65
Tekfiru'l-Mutlak.....	70
Tekfiru'l-Muayyen	70
[4]Tekfirin kuralındaki “işlediği şer’î yollarla sabit olan” ifadesi	71
[5]Tekfirin kuralındaki “tekfir hükmünün şartları yerine gelip” ifadesi	78
Hüküm	78
Hükmün Sebebi.....	78
Hükmün Şartı	78
A) Failde Aranan Şartlar	79
B) Fiilde Aranan Şartlar	79
C) Mükellefin Fiilinin İspatlanmasında Aranan Şartlar	79
[6] Tekfirin kuralındaki “engeller ortadan kalktığında” ifadesi	80
Engel (Mani)	80
A) Failde Bulunan Engeller	80
B) Fiilde Bulunan Engeller	80
C) İspat Edilmesi Konusundaki Engeller	80
Ehliyetin Engelleri	81
Eda Ehliyeti	81
Vücub Ehliyeti.....	81
1) Semavi Engeller.....	82
2) Semavi Olmayan Engeller.....	83
Dil Sürçmesine Yol Açan Hata	83
Te’vilde Hata	83

Cehalet Engeli	85
İkrah Engeli	85
Aklı Gideren Sarhoşluk	86
Başkasından Aktarma Yoluyla Küfür Sözü Söylemek...	86
Tekfirin Engelleri Konusunda Bazı Uyarılar	88
1)Engellerin Araştırılması İstıtabe Adı Altına Girer	88
2)Engellerin Araştırılması, Buna İmkan Olduğu Taktirde Vacip Olur; İmkan Bulunamadığı Taktirde İse Bu Vaciplik Düşer	88
3)Engelin Muteber Sayılması Konusunda Tek Kaynak Şeriattır. Belirli Bir Şahıs Hakkında Engelin Geçerli Sayılıp Sayılmamasında Başvurulacak Mercî İse Kâdîdır	89
4)Engel Kalktığı Halde Kişi Küfürde İsrar Ederse Kâfirdir	94
[7]Tekfirin kuralındaki “Hükmü, buna ehil olan kimse verir” ifadesi.....	96
[8]Tekfirin kuralındaki “Eğer hüküm verilen kimse, daru’l-İslam’da güç yetirilen bir konumda ise” ifadesi	97
[9]Tekfirin kuralındaki “cezayı uygulamasından önce o kişiye istıtabe uygulaması vaciptir” ifadesi.....	98
[10]Tekfirin kuralındaki “Yetkili olan kimsenin cezayı uygulamasından önce” sözü.....	100
[11]Tekfirin kuralındaki “Eğer bir güç arkasında veya daru’l-harbe sığınarak korunuyor (mümteni) ise ona istıtabe uygulamasından öldürmek ve malını almak herkes için caizdir. Bu konuda, sonuçta elde edilecek olan maslahat veya mefsedete...” ifadesi ...	101
TEKFİR KONUSUNDA YAYGIN OLAN HATALARDAN BAZILARI.	105
Küfre Düşüren Ameli Kastetmek İle Küfrü Kastetmenin Birbirine Karıştırılması	105
Küfür Sebeplerini Sadece İtikadi Küfür İle Sınırlamak	110

İnkâr ya da Helal Saymayı, Küfre Düşüren Günahlar ile Tekfirden Müstakil Bir Şart Olarak Kabul Etmek.....	111
Allah'ın İndirdiklerinden Başka Kanunlarla Baskı Yoluyla Yönetilen Ülkelerdeki Mürted ve Mümteni Yöneticiler Karşısında Destekleme- mek ve Karşı Çıkılmamak Suretiyle SUSANLAR HAKKINDA ÖNEMLİ BİR UYARI	113
I- İMAN VE KÜFÜR İLE İLGİLİ HÜKÜMLER AÇISINDAN.....	113
[1] Aslı Kafir Yahut Mürted Olup Zahirî Halinden Kafir Olduğu Anlaşılan Kimse	114
[2] Zahirî Halinden Müslüman Olduğu Anlaşılan Kimse	114
Hükmî İslam Alametleri.....	125
Sahibi Hakkında İslam Hükmünün İspatı İçin Bizzat Yeterli Olan Alametlerden Bazıları	126
İki Şehadetini Söylemek.....	126
Kişinin “Ben Müslümanım” Demesi	126
Tek Olarak ya da Cemaat Arasında Namaz Kılmak	126
Ezan	127
Hac	127
Müslüman Bir Kimsenin Kişi Hakkında Şahitlik Etmesi.....	127
Ana Babanın Yahut Yalnızca Birisinin Müslüman Olması .	128
Ancak Araştırmadan Sonra Kendileriyle Müslüman Hükmü Veri- lebilecek Olan Alametler	129
Müslüman Gibi (Esselamu Aleyküm Şeklinde) Selam Vermek.....	129
Elbise, Sakal, Saç, Sarık ve Bunun Gibi Dış Görünüşünün Müslüman Olduğu İzlenimi Vermesi	129
Adaletle İlgili Hükümler Etrafında Dikkat Çekilmesi Gereken Noktalar	131

1) Adaletin Tarifi ve Şartları.....	131
2) İnsanların Adalet Yönünden Sınıflandırılması.....	134
[3] Zahirî Halinden Müslüman Ya Da Kafir Olduğu Anlaşılmayan Kimse	137
Bu Gibi Ülkelerde Durumu Bilinmeyen Kimsenin Hükmü....	137
II- SAVAŞ HÜKÜMLERİ AÇISINDAN	146
İÇİNDEKİLER.....	147

DAVET SERİSİ – BİRİNCİ ADIM

1.	Müslümanların Birliğini Sağlayacak Temel Esaslar	Abdu'l-Mun'im Mustafa
2.	Taifetu'l Mansura'nın Özellikleri	Abdu'l-Mun'im Mustafa
3.	Ehl-i Sünnet'in Menheci ve Cihadın Esasları	Abdulkadir bin Abdulaziz
4.	Millet-i İbrahim	Ebu Muhammed Âsım

DAVET SERİSİ – İKİNCİ ADIM

1.	İman ve Küfür	Abdulkadir bin Abdulaziz
2.	Cehalet Özü	Abdulkadir bin Abdulaziz
3.	Demokrasi Dindir	Ebu Muhammed Âsım
4.	Tağut ve Destekçileri	Abdulkadir bin Abdulaziz
5.	Tağutların Destekçileri Hakkındaki Şüphelerin Aydınlatılması	Ebu Muhammed Âsım
6.	Dostluk ve Düşmanlık	Abdulkadir bin Abdulaziz
7.	Ülkelerin Hükümleri	Abdulkadir bin Abdulaziz
8.	Cihada Teşvik	Ebu Kuteybe eş-Şâmi
9.	İslam Erlerine Nasihatler	Süleyman Davud

ARAŞTIRMA SERİSİ

1.	El-Umde Fi İ'dadi'l-Udde	Abdulkadir bin Abdulaziz
2.	El-Cihad ve'l-İctihad	Ebu Katade
3.	Tekfirde Aşırılıktan Sakındırma Konusunda Otuz Risale 1-2	Ebu Muhammed Âsım El-Makdisi
4.	Akidemiz	Ebu Muhammed Âsım
5.	İslam'da Şehadet Operasyonları	Derleme

[illegible]

NASİHAT

Müslüman kardeşim! Bu kitapçık, Allahu Teala'nın izniyle faydalı bilgiler içermektedir. Allah'a hamd olsun ki biz, şer'i delili olmayan hiçbir söz söylemiyoruz. Senden de, şer'i bir delili olmadıkça hiçbir sözü kabul etmemeni istiyoruz. Böylece yol kesen eşkıyaların, Allah'a davet adı altında seni aldatmasına izin verme. Rasulullah'ın *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, "Bir ayet dahi olsa benden ulaştırın"¹ ve yine "Şahit olanlar, olmayanlara duyursun"² vasiyeti gereğince bu kitapçığın, kardeşlerinin, tanıdıklarının ve diğer Müslümanların arasında yayılması için gayret et. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurur: "Allah'ın senin elinle bir kişiyi hidayete ulaştırması, kızıl develere sahip olmandan daha hayırlıdır."³

Kardeşim, bil ki bu ve buna benzer yayınları Müslümanlar arasında yayman, Allahu Teala'nın yolunda bir cihaddır. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurur: "Müşriklere karşı mallarınız, canlarınız ve dillerinizle cihad edin."⁴

Allahu Teala, bu ve buna benzer yayınların Müslümanlar arasında yayılması için gayret eden herkesi birçok hayır ile mükafatlandırсын, Allahumme Amin.

www.davetvecihad.com

¹ Buhari

² Müttetekun Aleyhi

³ Müttetekun Aleyhi

⁴ Ebu Davud, sahih bir senedle rivayet etmiştir.

İman ve küfür konuları tüm din konularının en önemlileridir dersek, bu konularla ilgili dünyevi ve uhrevi hükümlerin çokluğu nedeniyle, mübalağa etmiş olmayız. Ritekim Allahu Teala şöyle buyurur: "Kötülükleri kazananlar, yoksa onları, iman edip salih amellerde bulunanlar gibi kılacağımızı, hayat ve ölümlerinin bir olacağını mı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar." (45 Casiye/21)

Ahirette, varlıkların sonunun cennet ya da cehennem olması, iman ve küfre dayanır. Dünyada ise, bu konuyla ilgili hükümler pek çoktur...

Her birisine Allah'ın şeriatına göre hak ettiği şekilde muamele edebilmek için, mü'mini kafirden ayırmak her Müslümana vaciptir. Ayrıca, kafirin ya da mürtedin, kendisinin kafir olduğunu bilmesi onun yararınadır. Böylece tevbe etmek ve yeniden İslam'a dönmek için acele eder. Bu da kendisi için dünyada da ahirette de hayra sebeptir. Kafirlerin çoğunun durumu şu ayette bildirildiği gibidir:

"Kendilerinin güzel işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatındaki çabaları boşa gidenler..." (18 Kehf/104)

